

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

Οικονομικές Ανισότητες και πρόσβαση στην Εκπαίδευση : Μια
συγκριτική μελέτη μεταξύ Περιφέρειας Αττικής και Ηπείρου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτριος Λιόντος

Αθήνα, 2025

Τριμελής Επιτροπή

Νικόλαος Καραβίτης, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Γρηγόριος Κόρδας, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Χαρά Βαβούρα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Δημήτριος Λιόντος, 2025

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Αφιερώνεται στην Νέλλη που “έφυγε” νωρίς...

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	4
Συντομογραφίες	6
Πίνακες.....	8
Γραφήματα.....	9
Περίληψη	11
Εισαγωγή.....	15
0.1 Προσδιορισμός του προβλήματος.....	15
0.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας.....	15
0.3 Ερευνητικά ερωτήματα.....	16
0.4 Δομή της εργασίας.....	18
ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	20
Κεφάλαιο 1 ^ο - Οικονομικές ανισότητες.....	20
1.1 Βασικοί Ορισμοί – Έννοιες.....	20
1.1.1 Ορισμός Οικονομικών ανισοτήτων	20
1.2 Θεωρίες Οικονομικών ανισοτήτων.....	21
1.2.1 Θεωρία του Ανθρωπίνου Κεφαλαίου	21
1.2.2 Θεωρία της Δικαιοσύνης.....	21
1.2.3 Θεωρία του Κοινωνικού Κεφαλαίου και Πόρων.....	22
1.3 Θεωρητικά Μοντέλα – Μέθοδοι Μέτρησης των Οικονομικών ανισοτήτων.....	22
1.3.1 Μοντέλα Ανάλυσης Ανισοτήτων	22
1.3.2 Στατιστικές Μέθοδοι – Δείκτες μέτρησης Ανισοτήτων.....	29
1.4 Σχέση Οικονομικών ανισοτήτων με άλλες κοινωνικές παροχές	31
1.5 Επικαιρότητα -Παράγοντες που επηρεάζουν τις οικονομικές ανισότητες ..	33
1.5.1 Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός.....	35
1.6 Περιφερειακές ανισότητες	38
Κεφάλαιο 2 ^ο - Πρόσβαση στην εκπαίδευση	39
2.1 Εισαγωγικά.....	39
2.2 Θεωρίες περί εκπαίδευσης - Θεωρητικά Μοντέλα.....	40
2.3 Δείκτες μέτρησης πρόσβασης στην εκπαίδευση	41
2.4 Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα σήμερα	42
2.4.1 Ιδιωτική εκπαίδευση - ενισχυτική διδασκαλία	44
2.5 Επιπτώσεις της περιορισμένης πρόσβασης στην εκπαίδευση	48
2.6 Σύγχρονες απόψεις και ευρήματα	49

2.6.1 Πολιτικές και παρεμβάσεις.....	53
ΜΕΡΟΣ Β : ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ	55
Κεφάλαιο 3 ^ο - Ανάλυση Δεδομένων.....	55
3.1 Μεθοδολογία έρευνας	55
3.1.1 Σκοπός της έρευνας – ερευνητικό ερώτημα	55
3.1.2 Επιλογή του Δείγματος -Περιγραφική Στατιστική	55
3.1.3 Λογιστική παλινδρόμηση.....	57
3.1.4 Περιορισμοί της έρευνας.....	58
3.2 Γενική Περιγραφή Περιοχών Μελέτης : Περιφέρεια Αττικής και Περιφέρεια Ηπείρου.....	58
3.3 ΜΕΡΟΣ Α - Περιγραφική Ανάλυση Δεδομένων	60
3.3.1 Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά	60
3.3.2 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά.....	61
3.3.3 Κοινωνικοοικονομικά Χαρακτηριστικά	64
3.3.4 Οικονομικά Χαρακτηριστικά.....	67
3.3.5 Εκπαιδευτικά Χαρακτηριστικά	76
3.4 ΜΕΡΟΣ Β - Ανάλυση Δεδομένων μέσω Λογιστικής Παλινδρόμησης.....	86
Κεφάλαιο 4 ^ο – Συμπεράσματα	94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	97
Βιβλιογραφία	117

Συντομογραφίες

ΕΛ.ΣΤΑΤ = Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΟΠ = Έρευνα Οικογενειακών Προυπολογισμών

ISCED= International Standard Classification of Education

Κ.Δ.Β.Μ= Κέντρα Δια Βίου Μάθησης

Τετ.χλμ = τετραγωνικά χιλιόμετρα

ΕΛ30 = Περιφέρεια Αττικής

ΕΛ54 = Περιφέρεια Ηπείρου

Ευχαριστίες

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών με τίτλο “Οικονομική Επιστήμη”, του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Ως ελάχιστη προσφορά, θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους και όσες συνέβαλαν στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας και πιο συγκεκριμένα :

Τον επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Νικόλαο Καραβίτη για την καθοδήγηση, την συνεργασία ,τις εποικοδομητικές παρατηρήσεις και την πολύτιμη βοήθεια του, καθ’ όλη την περίοδο συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας.

Τους Καθηγητές Γρηγόριο Κόρδα και Χαρά Βαβούρα για την τιμή για μένα να αποτελούν Μέλη της Τριμελούς Επιτροπής.

Το διδακτικό προσωπικό του Π.Μ.Σ “Οικονομική Επιστήμη” για τις γνώσεις, την υποστήριξη και το ενδιαφέρον καθ’ όλη την διάρκεια φοίτησης μου.

Τις συμφοιτήτριες μου Ιωάννα και Νίκη για το υπέροχο ταξίδι που ξεκινήσαμε μαζί και φτάσαμε μαζί μέχρι το τέλος και για την ανταλλαγή γνώσεων και απόψεων.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους και φίλους ,για την στήριξη και την συμπαράσταση.

Πίνακες

Πίνακας 1.1 Έρευνες Ανισοτήτων από διάφορους Σύγχρονους Οικονομολόγους.....	29
Πίνακας 2.1 – Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σήμερα	44
Πίνακας 2.2 Δείκτες συμμετοχής του πληθυσμού (άνω των 15 ετών) στο εργατικό δυναμικό κατά εκπαιδευτικό επίπεδο και φύλο.....	52
Πίνακας 3.1 Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού Περιφέρειας Αττικής και Ηπείρου (2011 – 2021).....	59
Πίνακας 3.2 – Διδακτικό Προσωπικό(Γυμνάσιο-Λύκειο) ανά Περιφέρεια (2020 – 2022).....	77
Πίνακας 3.3 Μέσος όρος μηνιαίων εκπαιδευτικών εξόδων των νοικοκυριών κατά Περιφέρειες Ανάπτυξης (2020 -2023).....	82
Πίνακας 3.4 – Απόφοιτοι (Γυμνάσιο-Λύκειο) ανά Περιφέρεια (2020 – 2022).....	85
Πίνακας Π.1 Βαθμός Πυκνότητας Πληθυσμού ανά περιφέρεια (2019 – 2023).....	100
Πίνακας Π.2 Νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη-παιδιά ανά περιφέρεια (2019 – 2023).....	101
Πίνακας Π.3 Υπηκοότητες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	102
Πίνακας Π.4 Ηλικιακές Ομάδες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	103
Πίνακας Π.5 Δείκτης AROPE ανά Περιφέρεια (2019 – 2023), για Νοικοκυριά με παιδιά.....	104
Πίνακας Π.6 Ποσοστά Φτώχειας ανά Περιφέρεια (2017 - 2022).....	105
Πίνακας Π.7 Διαφορά διαθέσιμου εισοδήματος Περιφέρειας από τον Εθνικό μέσο όρο (2017 – 2022).....	105
Πίνακας Π.8 Διαγενεακής μεταβίβασης εκπαιδευτικού επιπέδου (Πατέρας-παιδί) στις Περιφέρειες της Ελλάδας (2023).....	106
Πίνακας Π.9 Αποτελέσματα παλινδρόμησης.....	117

Γραφήματα

Γράφημα 1.1 Δείκτες Οικονομικών Ανισοτήτων την χρονική περίοδο 2010 – 2022...	31
Γράφημα 1.2 Έκθεση Ισότητας του ΠΟΥ στην υγεία σχετικά με τις οικονομικές ανισότητες.....	32
Γράφημα 1.3 Δείκτες κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2015 – 2023).....	37
Γράφημα 1.4 Δείκτης κινδύνου φτώχειας κατά την περίοδο της κρίσης, υπολογιζόμενος με το κατώφλι φτώχειας του έτους 2005.....	38
Γράφημα 2.1 Η Καμπύλη Heckman.....	41
Γράφημα 2.2 Στατιστικά στοιχεία εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που παρέχουν επίσημη τυπική εκπαίδευση.....	45
Γράφημα 2.3 - Ετήσια δίδακτρα -προαιρετικές παροχές σε δυο Ιδιωτικά Σχολεία...	48
Γράφημα 2.4 Ποσοστό εργαζομένων στο όριο της φτώχειας σε Ελλάδα και ΕΕ ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο (2009, 2015 και 2016).....	49
Γράφημα 3.1 - Βαθμός Πυκνότητας ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	60
Γράφημα 3.2 – Φύλα - Ηλικιακές Ομάδες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	62
Γράφημα 3.3 – Νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη -παιδιά ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	63
Γράφημα 3.4 – Επαγγελματική κατάσταση πληθυσμού ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	65
Γράφημα 3.5 – Τομείς επαγγελματιών πληθυσμού (25 – 59) ,σε νοικοκυριά με τουλάχιστον 1 εξαρτώμενο μέλος-παιδί ,ανά Περιφέρεια, (2018 – 2020).....	66
Γράφημα 3.6 – Μέσο και διάμεσο ισοδύναμο εισόδημα στα νοικοκυριά, ανά Περιφέρεια, (2019 – 2023).....	68
Γράφημα 3.7 – Τυπική απόκλιση εισοδημάτων στα νοικοκυριά, ανά Περιφέρεια, (2019 – 2023).....	69
Γράφημα 3.8 – Κατανομή εισοδημάτων (πριν και μετά τις Κοινωνικές μεταβιβάσεις), σε νοικοκυριά με παιδί (25 – 59), ανά Περιφέρεια, (2019 – 2023).....	70
Γράφημα 3.9 – Δείκτης Gini ανά Περιφέρεια, (2018 – 2020).....	72

Γράφημα 3.10 – Δείκτης S80 / S20 , ανά Περιφέρεια, (2019 – 2022).....	72
Γράφημα 3.11 – Δείκτης AROPE , ανά Περιφέρεια, (2019 και 2023) ,για Νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά.....	74
Γράφημα 3.12 – Αριθμός Σχολικών Μονάδων ανά Περιφέρεια (2019 – 2021).....	77
Γράφημα 3.13 – Εγγεγραμμένοι μαθητές ανά Περιφέρεια (2020 – 2022) σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης.....	79
Γράφημα 3.14 – Δείκτης Σχολικής Διαρροής (15 - 24) ανά Περιφέρεια, (2017 – 2020).....	80
Γράφημα 3.15 – Εκπαιδευτικές δαπάνες ανά Περιφέρεια, (2020 – 2023).....	83
Γράφημα 3.16 – Αριθμός Φροντιστηρίων Μέσης Εκπαίδευσης ανά Περιφέρεια, (2020).....	84
Γράφημα 3.17 – Σχέση QITILES με AROPE ανά Περιφέρεια, (2023).....	93
Γράφημα Γ.1 – Υψηλοότες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	98
Γράφημα Γ.2 – Αριθμός Νοικοκυριών ανά Περιφέρεια (2019 – 2023).....	98
Γράφημα Γ.3 – Σχολική Διαρροή στην Αττική (2017 – 2023).....	99
Γράφημα Γ.4 – Κατανομή διαθέσιμου εισοδήματος στην Περιφέρεια Αττικής και Ηπείρου (2017,2019,2020,2022).....	99

Περίληψη

Είναι ευρέως γνωστό, ότι η εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πυλώνες για την οικονομική ευημερία και την ανάπτυξη μιας κοινωνίας. Από την μια, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την εξέλιξη του ανθρώπου, διαμορφώνοντας ουσιαστικά τις μελλοντικές γενιές, ενώ από την άλλη ενισχύει τόσο την κοινωνική κινητικότητα, όσο και την συνοχή μιας κοινωνίας. Ωστόσο, η αρνητική επίδραση των οικονομικών ανισοτήτων στην εκπαιδευτική πρόσβαση, έχει αποτελέσει θέμα μείζονος σημασίας και αντικείμενο μελέτης για πολλούς ερευνητές, τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Για χώρες όπως η Ελλάδα, ιδιαίτερα μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης του 2009, παρατηρούνται προβλήματα ανισοτήτων στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, σε όλες τις βαθμίδες .

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Οικονομική Επιστήμη» του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου ,και έχει ως κύριο σκοπό να κατανοήσουν οι αναγνώστες τον τρόπο με τον οποίο οι οικονομικές ανισότητες επιδρούν στην εκπαιδευτική πρόσβαση των ατόμων και κατ' επέκταση στην κατάρτιση τους όσον αφορά την αγορά εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της έρευνας είναι να συζητηθούν εκτενώς τόσο βιβλιογραφικά, όσο και με εμπειρική ανάλυση ,η σχέση ανάμεσα στις οικονομικές ανισότητες και την εκπαιδευτική πρόσβαση, μεταξύ της Περιφέρειας Αττικής και Ηπείρου, με μια συγκριτική μελέτη μεταξύ αυτών των γεωγραφικών περιοχών.

Όσον αφορά την έρευνα, χρησιμοποιήθηκαν δευτερογενή στοιχεία και δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) και από άλλες επίσημες πηγές στατιστικών δεδομένων, καθώς και εκθέσεις και μελέτες. Για μια περισσότερο λεπτομερή ανάλυση, η έρευνα εστιάστηκε σε επεξεργασία δεδομένων στην χρονική περίοδο μεταξύ των ετών 2017 - 2023.

Βάσει της μελέτης το συμπέρασμα που βγαίνει είναι, ότι οι οικονομικές ανισότητες μεταξύ των δυο αυτών Περιφερειών έχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά την εκπαιδευτική πρόσβαση, όπου επηρεάζουν αρνητικά κατά μεγάλο βαθμό την ισότητα ευκαιριών για την μετέπειτα επαγγελματική σταδιοδρομία. Για αυτό τον

λόγο για την μείωσή τους, είναι αναγκαία η εφαρμογή προσαρμοσμένων πολιτικών και πρακτικών ,που θα έχουν ως στόχο την ενίσχυση, τόσο των παραπάνω περιφερειών, όσο και των υπολοίπων ευάλωτων περιοχών που αντιμετωπίζουν τα παραπάνω προβλήματα.

Λέξεις - κλειδιά :οικονομικές ανισότητες, πρόσβαση στην εκπαίδευση, Περιφέρεια Αττικής, Περιφέρεια Ηπείρου ,συγκριτική μελέτη, εκπαιδευτικές ευκαιρίες

Economic Inequalities and Access to Education: A Comparative Study Between Regions of Attica and Epirus

Dimitrios Liontos

Abstract

It is widely known that education is one of the most important pillars for the economic well-being and development of a society. On the one hand, it largely determines the evolution of man, essentially shaping future generations, while on the other hand it strengthens both social mobility and the cohesion of a society. However, the negative effect of economic inequalities on educational access has been a matter of major importance and an object of study for many researchers, both in Greece and in the rest of the world. For countries like Greece, especially after the outbreak of the economic crisis in 2009, there are problems of inequalities in access to education, at all levels.

This thesis was prepared in the framework of the Master's Program "Economics" of the Department of Public Administration of Panteion University, and its main purpose is for the readers to understand the way in which economic inequalities affect the educational access of individuals and, by extension, and their labor market training. More specifically, the purpose of the research is to extensively discuss, both bibliographically and with empirical analysis, the relationship between economic inequalities and educational access, between the Regions of Attica and Epirus, with a comparative study between these geographical areas.

Regarding the research, secondary data and data from the Hellenic Statistical Authority (ELSTAT) and other official sources of statistical data, as well as reports and studies, were used. For a more detailed analysis, the research focused on the time period 2017 - 2023.

Based on the study, the conclusion drawn is that the economic inequalities between these two regions have significant differences in terms of educational access, where they negatively affect to a large extent the equality of opportunities for the subsequent professional career. For this reason, in order to reduce them, it is

necessary to implement adapted policies and practices, which will aim to strengthen both the above regions and the rest of the vulnerable areas that face the above problems.

Keywords: economic inequalities, access to education, Region of Attica, Region of Epirus, comparative study, educational opportunities

Εισαγωγή

0.1 Προσδιορισμός του προβλήματος

Το ζήτημα των οικονομικών ανισοτήτων ,δηλαδή το πως κατανέμονται ο πλούτος και το εισόδημα σε μια κοινωνία γενικότερα, αποτελούν ζήτημα το οποίο ανέκαθεν είχε και θα έχει αναμφίβολα μια πολιτική και ταυτόχρονα συγκρουσιακή διάσταση. Όπως είναι γνωστό, η χρηματοπιστωτική κρίση το 2008, η οποία προήλθε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, επεκτάθηκε στην Ευρώπη και έφτασε μεταξύ των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών χωρών και στην Ελλάδα το 2009 ,επηρέασε σοβαρά την οικονομία της. (Μητράκος, 2018). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, απόρροιας μεταξύ των άλλων, του αυξημένου ξένου δανεισμού και της συσσώρευσης χρέους, να σημειωθεί τεράστια ύφεση, η οποία επηρέασε την ελληνική κοινωνία σε όλους τους τομείς. Πιο συγκεκριμένα, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας καθώς και η αύξηση του ποσοστού φτώχειας, αποκλεισμού και εισοδηματικών ανισοτήτων, συνοδευόμενα από περικοπές και μέτρα λιτότητας, οδήγησαν την ελληνική κοινωνία σε έναν φαύλο κύκλο δημιουργίας ταξικών και οικονομικών ανισοτήτων. (Γαλατά-Χρυσάκης, 2016-2017). Οι ταξικές και οικονομικές ανισότητες, επηρέασαν μεταξύ των άλλων και την πρόσβαση στην εκπαίδευση. Ειδικότερα, η επίδραση αυτών των ανισοτήτων έχει σαν αποτέλεσμα ,μαθητές από οικονομικά ευπαθείς οικογένειες και οικονομικά ευάλωτες περιοχές, να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην γενικότερη εκπαίδευση, σε εξωσχολικές δραστηριότητες ,περιορίζοντας έτσι τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε μαθητές με διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο (Ανώνυμος,2024).

0.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Έχοντας λάβει υπόψη το παραπάνω πρόβλημα ,κρίθηκε αναγκαία η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας, η οποία έχει ως κύριο σκοπό την εμπειρική μελέτη και ανάλυση της επίδρασης των οικονομικών ανισοτήτων στην πρόσβαση στην εκπαίδευση σε γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας. Για τον σκοπό αυτό, επιλέχθηκαν για συγκριτική αξιολόγηση και ανάλυση οι Περιφέρειες της Αττικής και της Ηπείρου, δεδομένου ότι οι δυο αυτές γεωγραφικές περιοχές παρουσιάζουν ιδιαίτερο

ενδιαφέρον , σε επίπεδο κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και εκπαιδευτικών ευκαιριών. Καθώς το θέμα της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών έχει απασχολήσει τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, μερικοί από τους στόχους που περιλαμβάνει η παρούσα εργασία είναι :

- Να μελετήσει πώς οι οικονομικές ανισότητες επηρεάζουν την εκπαιδευτική πρόσβαση στις παραπάνω επιλεγμένες περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, θα εξεταστούν οι διαφορές στην πρόσβαση σε εκπαιδευτικά ιδρύματα και προγράμματα, όπως επίσης και η ποιότητα εκπαίδευσης που προσφέρεται από αυτά.
- Να γίνει σύγκριση των εκπαιδευτικών ευκαιριών και των συνθηκών μεταξύ των δύο αυτών περιφερειών.
- Να γίνει αξιολόγηση των επιπτώσεων των κοινωνικοοικονομικών καταστάσεων όσον αφορά την ισότητα ,την ποιότητα της εκπαίδευσης και τις επιδόσεις των μαθητών.
- Να εξεταστούν οι διαφορές στην πρόσβαση σε εξωσχολικές δραστηριότητες ή ενισχυτικής διδασκαλίας (φροντιστήρια) , καθώς και πως οι οικονομικές συνθήκες στα νοικοκυριά επηρεάζουν τις συνολικές ευκαιρίες των μαθητών.
- Να προταθούν νέες στρατηγικές και πολιτικές παρεμβάσεις για την μείωση των ανισοτήτων και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής πρόσβασης στις δύο αυτές περιφέρειες, λαμβάνοντας υπόψη την μελέτη περιπτώσεων άλλων περιοχών ή χωρών που έχουν αντιμετωπίσει επιτυχώς παρόμοια ζητήματα.

0.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τις διαστάσεις αυτού του προβλήματος, θα επιδιώξουμε να δώσουμε απαντήσεις στο κεντρικό ερώτημα το οποίο είναι «Πως επηρεάζουν οι οικονομικές ανισότητες την πρόσβαση των μαθητών στην εκπαίδευση (πρωτοβάθμια ,δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια) στην Περιφέρεια Αττικής σε σύγκριση με την Περιφέρεια της Ηπείρου;»

Για να γίνει όμως πλήρης διερεύνηση του κεντρικού ερευνητικού ερωτήματος, θα πρέπει να καθοριστούν διάφορα υπό-ερωτήματα, τα οποία θα διερευνηθούν στο πλαίσιο της έρευνας και θα περιλαμβάνουν τα εξής:

1) Ποιες είναι οι κυριότερες οικονομικές ανισότητες που παρατηρούνται μεταξύ αυτών των δύο γεωγραφικών περιοχών και πως η οικονομική κρίση επηρέασε τις εκπαιδευτικές ανισότητες;

2) Υπάρχουν διαφορές στις επιδόσεις των μαθητών (πχ. ποσοστά αποφοίτησης,) μεταξύ αυτών των γεωγραφικών περιοχών? Αν ναι, ποιες είναι οι διαφορές και πως συνδέονται με τις παραπάνω οικονομικές ανισότητες;

3) Ποιο είναι το επίπεδο υποδομών και εκπαιδευτικών πόρων (πχ σχολικές εγκαταστάσεις,) στα σχολεία της Περιφέρειας Αττικής σε σύγκριση με αυτά της Περιφέρειας Ηπείρου; Ποια η δυνατότητα επιλογής δημοσίου ή ιδιωτικού σχολείου για κάθε μια από αυτές τις περιοχές?

4) Πως η διαφοροποιείται η πρόσβαση σε εξωσχολικές δραστηριότητες (πχ ξένες γλώσσες, άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες) και ενισχυτική διδασκαλία (πχ φροντιστήρια) μεταξύ αυτών των δύο γεωγραφικών περιοχών;

5) Πως επηρεάζονται οι στόχοι και οι εκπαιδευτικές φιλοδοξίες των μαθητών από το οικογενειακό οικονομικό τους υπόβαθρο στις προαναφερόμενες γεωγραφικές περιοχές αντίστοιχα και ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ τους ; Ποιες οι επαγγελματικές ευκαιρίες για τους νέους που αποφοιτούν από σχολεία της Περιφέρειας Αττικής σε σύγκριση με αυτά της Περιφέρειας Ηπείρου ;

6) Ποιες είναι οι στρατηγικές και πολιτικές που μπορούν να εφαρμοστούν για την βελτίωση της εκπαιδευτικής πρόσβασης έτσι ώστε να μειώσουν τις εκπαιδευτικές ανισότητες που προκύπτουν από τις οικονομικές διαφορές, όσον αφορά των παραπάνω περιοχών ;

Ο στόχος αυτών των ερωτημάτων είναι να κατευθύνουν την έρευνα προς την επίτευξη μιας ολοκληρωμένης και εις βάθος ανάλυσης του προσδιοριστικού προβλήματος, συνεισφέροντας στην διαμόρφωση μιας ευρύτερης κατανόησης ,προσφέροντας παράλληλα νέες προοπτικές στο πεδίο της μελέτης.

Για την απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων, θα διεξαχθεί βιβλιογραφική ανασκόπηση ,με την χρήση υπάρχουσας βιβλιογραφίας από ελληνικές και διεθνείς πηγές, καθώς επίσης και από διαθέσιμα άρθρα και μελέτες που αφορούν τις περιοχές αυτές, ενώ παράλληλα θα χρησιμοποιηθούν δευτερογενή στατιστικά στοιχεία για λόγους στήριξης της έρευνας.

0.4 Δομή της εργασίας

Η παρούσα μελέτη διαρθρώνεται σε 4 επιμέρους κεφάλαια. Στην Εισαγωγή, αναφέρεται ο προσδιορισμός του προβλήματος, καθώς και ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας. Στην συνέχεια, παρουσιάζονται τα ερευνητικά ερωτήματα, καθώς και η περιγραφή της δομής της εργασίας.

Στο 1^ο Κεφάλαιο, γίνεται μια εκτενής ανάλυση των οικονομικών ανισοτήτων, που περιλαμβάνει επισκόπηση σχετικής βιβλιογραφίας και προηγούμενων ερευνών ,που έχουν ασχοληθεί με το παρόν θέμα, συμπεριλαμβανομένων του μοντέλου Διαγενεακής Μεταβίβασης Ανισοτήτων. Επιπλέον , παρουσιάζονται βασικές έννοιες και ορισμοί ,βασικά μοντέλα μέτρησης τους καθώς και οι σχέση τους με άλλες κοινωνικές διαστάσεις.

Στο 2^ο Κεφάλαιο, αναφέρονται οι κυριότερες έννοιες και ορισμοί για την πρόσβαση στην εκπαίδευση, θεωρητικά μοντέλα, καθώς και οι επιπτώσεις της στην εκπαίδευση. Εν συνεχεία, γίνεται μια σύντομη αναφορά στο παρόν ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στην Ιδιωτική εκπαίδευση .Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με μια παράθεση σύγχρονων μελετών και ευρημάτων πάνω στην σύνδεση οικονομικών ανισοτήτων και εκπαιδευτικής πρόσβασης.

Η μελέτη συνεχίζεται στο 3ο Κεφάλαιο, στο οποίο παρουσιάζεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την ερευνητική προσέγγιση, κατά την οποία χρησιμοποιούνται δευτερογενή δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ),καθώς και άλλες πηγές στατιστικών δεδομένων. Γίνεται έκθεση τόσο της διαδικασίας συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων, όσο και των μεθόδων ανάλυσης τους. Για μια πιο εκτενή ανάλυση του θέματος, η μελέτη εστιάστηκε στην χρονική περίοδο από το 2017 έως και το 2023.Εν συνεχεία, στο κομμάτι της εμπειρικής ανάλυσης, που αποτελεί την ανάλυση των δεδομένων, λαμβάνει χώρα η παρουσίαση των κοινωνικοοικονομικών και δημογραφικών συνθηκών των δυο αυτών γεωγραφικών περιοχών, αναδεικνύοντας και τις διαφορές που τις χαρακτηρίζουν, και εν συνεχεία γίνεται η περιγραφή των ευρημάτων και η σύγκριση τους με προηγούμενες μελέτες και θεωρητικές προσεγγίσεις, με την χρήση κατάλληλων γραφημάτων και πινάκων, όπου γίνεται οπτική παρουσίαση των δεδομένων και των

τάσεων. Επιπλέον, επιχειρείται η διερεύνηση της στατιστικής σχέσης μεταβλητών όπως το εισόδημα, χρησιμοποιώντας την μεθοδολογία ανάλυσης παλινδρόμησης.

Η μελέτη καταλήγει με την συζήτηση στο 4ο Κεφάλαιο, όπου γίνεται εξήγηση των βασικών ευρημάτων και οι απαντήσεις στα αρχικά ερωτήματα της μελέτης, με αναφορά σε τυχόν περιορισμούς και δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν όπως επίσης και τις επιπτώσεις τους στα αποτελέσματα, ενώ γίνεται και σύνοψη των βασικών ευρημάτων και συμπερασμάτων, καθώς και προτάσεις για πολιτικές ,πρακτικές και μελλοντική έρευνα. Στο τέλος της εργασίας, παρατίθεται στα Παραρτήματα Πίνακες με αριθμητικά δεδομένα των παραπάνω αναλύσεων ,καθώς και επιπλέον γραφήματα.

ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 1^ο- Οικονομικές ανισότητες

1.1 Βασικοί Ορισμοί – Έννοιες

Σε αυτή την ενότητα, παρουσιάζονται βασικές έννοιες και ορισμοί σχετικές με τις Οικονομικές ανισότητες, η κατανόηση των οποίων είναι απαραίτητη για την ανάλυση του θεωρητικού μέρους καθώς και της έρευνας που ακολουθεί.

1.1.1 Ορισμός Οικονομικών ανισοτήτων

Ως Οικονομική ανισότητα ορίζεται η διαφορά που προκύπτει με την άνιση κατανομή του εισοδήματος, πόρων και πλούτου ,καθώς επίσης και με την άνιση πρόσβαση σε διάφορα αγαθά ,όπως η εκπαίδευση και η υγεία, μεταξύ ατόμων ή ομάδων σε μια κοινωνία, με αποτέλεσμα την δημιουργία κοινωνικών και οικονομικών χασμάτων. Διακρίνεται σε δυο βασικές κατηγορίες ,την *απόλυτη* και την *σχετική*. Στην *Απόλυτη* οικονομική ανισότητα, εξετάζονται ως απόλυτες διαφορές μεταξύ πχ δυο ατόμων στην κοινωνία (διαφορά εισοδήματος μεταξύ τους), ανεξάρτητα από την συνολική οικονομική κατάσταση και ευημερία της κοινωνίας. Αντιθέτως, στην *Σχετική* οικονομική ανισότητα, εξετάζεται το φαινόμενο της ανισοκατανομής των διάφορων οικονομικών μεγεθών (πχ εισόδημα), ενός ατόμου ή ομάδας σε σχέση με το σύνολο.

Στις κοινωνικές ανισότητες, δηλαδή στις ανισότητες που προκύπτουν σε μια κοινωνία έπειτα από τις άνισες διαφορές στην κατανομή πόρων, εισοδήματος και πρόσβαση σε διάφορα αγαθά, εκτός από τις οικονομικές, υπάγονται και άλλες μορφές όπως οι περιφερειακές ανισότητες , οι εκπαιδευτικές ανισότητες, η ανισότητες επαγγελματικών ευκαιριών ,η άνιση πρόσβαση στην υγεία κ.α. Άλλες μορφές αφορούν το φύλο, την θρησκεία, την κοινωνική τάξη, την ηλικία. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα με τις οικονομικές και εκπαιδευτικές ανισότητες σε περιφερειακό επίπεδο.

1.2 Θεωρίες Οικονομικών ανισοτήτων

Όπως είδαμε παραπάνω, οι οικονομικές ανισότητες είναι ένα ζήτημα που συγκεντρώνει τόσο ακαδημαϊκό όσο και πολιτικό ενδιαφέρον εδώ και πολλά χρόνια και έχει απασχολήσει αρκετά την Οικονομική και γενικότερα τις Κοινωνικές Επιστήμες. Στις επόμενες υπό-ενότητες, παρουσιάζονται συνοπτικά βασικές θεωρίες που σχετίζονται με τις οικονομικές ανισότητες.

1.2.1 Θεωρία του Ανθρωπίνου Κεφαλαίου

Η Θεωρία του Ανθρωπίνου Κεφαλαίου (Human Capital Theory) διατυπώθηκε αρχικά το 1961 από τον T. Schultz που όρισε το ανθρώπινο κεφάλαιο και αργότερα (1964) από τον Gary Becker, ο οποίος υποστήριξε στο έργο του *“Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis ,with Special Reference to Education”*, ότι η εκπαιδευτική επένδυση (Education investment) στο ανθρώπινο κεφάλαιο (Human Capital), δηλαδή στον εργαζόμενο, θα έχει σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη της παραγωγικότητας, και συνεπώς και την ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας (Emrullah Tan, 2014). Πιο συγκεκριμένα ισχυρίζεται ότι η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας σχετίζεται με την υψηλού επιπέδου εκπαίδευση και κατάρτιση των εργαζομένων, άρα “όσο πιο εκπαιδευμένοι είμαστε, τόσο και πιο ανεπτυγμένη είναι η κοινωνία που ζούμε” (Ζαρίφης, 2014). Έτσι, τα άτομα που είναι με ανώτερη κατάρτιση, τείνουν να παίρνουν καλύτερους μισθούς και να έχουν καλύτερες επαγγελματικές ευκαιρίες σε σχέση με τα άτομα χαμηλότερης εξειδίκευσης και κατάρτισης. Αυτό όμως θα έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργούνται οικονομικές και εκπαιδευτικές ανισότητες στα άτομα που προέρχονται από χαμηλότερα οικονομικά στρώματα, για τον λόγο ότι, λόγω της οικονομικής τους κατάστασης θα έχουν περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση για απόκτηση δεξιοτήτων, άρα και ανάπτυξης ανθρωπίνου κεφαλαίου.

1.2.2 Θεωρία της Δικαιοσύνης

Κυριότερος εκπρόσωπος είναι ο John Rawls (*“A theory of Justice”*, 1971) υποστηρίζοντας με την θεωρία “Δικαιοσύνη ως Δικαιοσύνη” ότι το άτομο πρέπει να αντιμετωπίζεται με δικαιοσύνη και συνιστά ίσες βασικές ελευθερίες με όλα τα άτομα,

όπως και επίσης και ότι οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες πρέπει να διευθετηθούν έτσι ώστε :α) να είναι και οι δυο προς το μέγιστο όφελος των λιγότερο ευνοημένων β) να υπάρχουν αξιώματα και θέσεις ανοικτές για όλους υπό συνθήκες δίκαιης ισότητας ελευθεριών (Wikipedia, A theory of Justice).

1.2.3 Θεωρία του Κοινωνικού Κεφαλαίου και Πόρων

Κύριος εμπνευστής ήταν ο James Samuel Coleman, ο οποίος στο έργο του Foundations of Social Theory (1990) ,συζητά για την θεωρία του περί κοινωνικού κεφαλαίου , το σύνολο των πόρων που βρίσκονται σε μια οικογένεια. Ο ίδιος πίστευε ότι το κοινωνικό κεφάλαιο είναι σημαντικό για την ανάπτυξη ενός παιδιού και ότι οι λειτουργικές κοινότητες είναι σημαντικές ως πηγές κοινωνικού κεφαλαίου, οι οποίες μπορούν να υποστηρίξουν τις οικογένειες όσον αφορά την ανάπτυξη των παιδιών (Wikipedia, James Samuel Coleman).

1.3 Θεωρητικά Μοντέλα – Μέθοδοι Μέτρησης των Οικονομικών ανισοτήτων

Σε αυτή την ενότητα, παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά θεωρητικά Μοντέλα Ανάλυσης των Οικονομικών ανισοτήτων, οι Στατιστικές Μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την εύρεση αυτών, καθώς και οι βασικότεροι Δείκτες Ανισοτήτων, που χρησιμοποιούνται ως εργαλεία, τόσο στην ελληνική όσο και στην ξένη βιβλιογραφία .

1.3.1 Μοντέλα Ανάλυσης Ανισοτήτων

1) Μαρξιστικό Μοντέλο. Σύμφωνα με το Μαρξ, οι ανισότητες προκύπτουν ως συνέπεια των χαρακτηριστικών του καπιταλισμού. Πιο συγκεκριμένα, λόγω ότι οι κεφαλαιοκράτες συγκεντρώνουν τον πλούτο και ελέγχουν τα μέσα παραγωγής, ενώ οι εργαζόμενοι παίρνουν αμοιβές που συχνά είναι ακριβώς μόνο για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών, οι ανισότητες που προκύπτουν στο καπιταλιστικό σύστημα είναι αναπόφευκτες (Pasinetti,1991).

2) Μοντέλο Ανθρώπινου Κεφαλαίου (Becker). Όπως είδαμε και στην 1.2.1, ο Becker υποστήριξε ότι ,όσο επενδύουμε σε ανθρώπινο κεφάλαιο, όπως τις δεξιότητες και την εκπαίδευση, τόσο αυξάνεται η παραγωγικότητα των εργαζομένων άρα και οι

αμοιβές τους, συνεπώς οι ανισότητες είναι απολύτως εξαρτώμενες από αυτό. Ουσιαστικά δηλαδή, τα άτομα με πιο υψηλότερο ανθρώπινο κεφάλαιο, κερδίζουν καλύτερες ευκαιρίες εργασίας όσο και υψηλότερα εισοδήματα. Μαθηματικά εκφράζεται με την παρακάτω συνάρτηση (Becker, 1962)

$$Y = f(H, K, L)$$

όπου : Y = το προϊόν που παράγεται,

H = το ανθρώπινο κεφάλαιο,

K = το κεφάλαιο ως μηχανήματα, τεχνολογία

L = η εργασία

Η χρησιμότητα του παραπάνω μοντέλου είναι ότι μέσω αυτού αντιλαμβανόμαστε τις σχέσεις μεταξύ εκπαίδευσης, παραγωγικότητας και οικονομικής ανάπτυξης όπως επίσης και των επιπτώσεων της άνισης κατανομής εισοδημάτων στην κοινωνία.

3) Μοντέλο κοινωνικού Κεφαλαίου και δικτύων (Bourdieu). Σύμφωνα με τον Bourdieu (Λιναρδής & Κουσούλη & Σταθογιαννάκου, 2012), δεν υπάρχουν ανισότητες μόνο από οικονομικής πλευράς, αλλά και ανισότητες που επηρεάζονται είτε από πολιτικά είτε από κοινωνικά κεφάλαια, τα οποία μπορούν να βελτιώσουν την κοινωνική θέση ενός ατόμου και να αυξήσουν τις ευκαιρίες του. Ως *Κοινωνικό κεφάλαιο*, προσδιορίζει το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων που δύναται να χρησιμοποιήσει το άτομο, για την εκπλήρωση στόχων (πχ εύρεση καλύτερης εργασίας) και λειτουργούν ως δίκτυα παροχής πρόσβασης σε υποστήριξη και πόρους, με άλλα λόγια είναι ένα δίκτυο σχέσεων όπου οι κόμβοι αναπαριστούν τα άτομα και οι συνδέσεις τις κοινωνικές σχέσεις. Έτσι, άτομα τα οποία κατέχουν ευρύ και πλούσιο κοινωνικό κεφάλαιο, έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες πρόσβασης, είτε σε επαγγελματικά είτε σε εκπαιδευτικά δίκτυα, με αποτέλεσμα να υπάρχει η δυνατότητα αύξησης του οικονομικού και πολιτισμικού τους κεφαλαίου, σε σχέση με κάποια άλλα (πχ σε περιοχές κέντρου και περιφέρειας). Συνεπώς, στην περίπτωση που δεν έχουν τα άτομα αυτά πρόσβαση σε αυτά τα δίκτυα, δημιουργούνται ανισότητες. Μαθηματικά εκφράζεται με την παρακάτω συνάρτηση

$$C_i = f(N_i, R_i)$$

όπου C_i = κοινωνικό κεφάλαιο ενός ατόμου i

N_i = δίκτυο σχέσεων του ατόμου i

R_i = αποκτώμενοι πόροι μέσω του δικτύου

Η χρησιμότητα αυτού του μοντέλου, είναι ότι μας δείχνει πως όσα άτομα αποτελούν μέλη ενός ισχυρού κοινωνικού δικτύου, απολαμβάνουν και καλύτερες εκπαιδευτικές και οικονομικές ευκαιρίες, με αποτέλεσμα η ύπαρξη ανισοτήτων στο κοινωνικό κεφάλαιο να διαιωνίζει και τις υπόλοιπες ανισότητες στην κοινωνία και την οικονομία.

4) Μοντέλο Θεσμικών Ανισοτήτων (Douglass North, James Heckman). Σε αυτό το μοντέλο, ο North τόνισε ότι οι θεσμοί συμβάλλουν στην διαμόρφωση οικονομικών ανισοτήτων, ενώ ο Heckman ασχολήθηκε κυρίως με τον τρόπο που η θεσμοί επηρεάζουν τις ανισότητες που δημιουργούνται στην αγορά εργασίας και στην εκπαίδευση. Βασική αρχή του μοντέλου είναι ότι οι θεσμοί (πχ νόμοι, εκπαίδευση) δημιουργούν ανισότητες, για τον λόγο ότι σε ορισμένες περιπτώσεις λειτουργούν ευνοϊκά σε κάποιες ομάδες, ενώ σε κάποιες άλλες περιορίζουν τις ευκαιρίες τους (πχ εργασιακές, εκπαιδευτικές). Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις που οι θεσμοί αυτοί δεν καταφέρνουν να εξασφαλίσουν ίσες ευκαιρίες ή λειτουργούν με προκατάληψη σε συγκεκριμένες ομάδες. (North, 1991). Μαθηματικά εκφράζεται με την παρακάτω συνάρτηση

$$I = f(T, P)$$

όπου I = ανισότητα των θεσμών

T = θεσμοί που επηρεάζουν την πρόσβαση (πχ στην εκπαίδευση)

P = οι ομάδες πληθυσμού που επηρεάζονται

και βάση αυτής της σχέσης περιγράφεται η κατανομή των διάφορων πόρων και ευκαιριών συναρτήσει της θεσμικής πρόσβασης.

5) Μοντέλο Διαγενεακής Μεταβίβασης Ανισοτήτων (Becker και Tomes). Η φτώχεια, η οποία κληροδοτείται από γενιά σε γενιά, μπορεί να θεωρηθεί ως μια από τις πιο ανθεκτικές μορφές οικονομικής ανισότητας, η οποία πλήττει όχι μόνο τις

ανεπτυγμένες, αλλά και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτή η διαγενεακή μεταβίβαση έχει προκαλέσει άπειρο ερευνητικό ενδιαφέρον, και η ανάλυση της έχει σκοπό την κατανόηση λειτουργίας των διαφόρων μηχανισμών μεταβίβασης (οικονομικοί πόροι, κοινωνικές δεξιότητες, πολιτισμικά κεφάλαια) ,μέσω των οποίων η φτώχεια και η κάθε είδους αποστέρηση και αποκλεισμός ,αναπαράγονται και επιβιώνουν κατά την διάρκεια των ετών στις διάφορες κοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα, κυρίαρχο ενδιαφέρον αποτελεί το ερώτημα ποιες είναι οι σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ παιδιών και γονέων, ως βασικό χαρακτηριστικό της αναπαραγωγής της φτώχειας. (Παπαθεοδώρου, Χ. και Παπαναστασίου, Σ. , 2010). Από τις διάφορες έρευνες και εμπειρικές αναλύσεις που έχουν λάβει χώρα έως τότε, διαπιστώθηκε ότι δόθηκε έμφαση σε διαφορετικές διαστάσεις του παραπάνω φαινομένου. Έτσι, οι οικονομολόγοι μελετούν την διαγενεακή κινητικότητα βάση του εισοδήματος (για επισκόπηση, βλ. OECD, 2007), ενώ αντιθέτως οι κοινωνιολόγοι δίνουν έμφαση σε χαρακτηριστικά όπως εκπαιδευτικό επίπεδο, επάγγελμα ,κοινωνική τάξη (για επισκόπηση βλ. Erickson and Goldthorpe, 1992). Παρόλα αυτά, ανεξάρτητα πού δόθηκε έμφαση στις παραπάνω έρευνες, τα αποτελέσματα τους συμφωνούν ότι παιδιά προερχόμενα από ευάλωτες οικονομικά οικογένειες, έχουν λιγότερες προοπτικές επιτυχίας και ευκαιριών ως ενήλικες, σε σύγκριση με παιδιά που προέρχονται από οικογένειας υψηλότερου επιπέδου ευημερίας.

Μια τυπική γραμμική συνάρτηση ,η οποία συνδέει το εισόδημα μεταξύ παιδιών και γονέων, είναι η ακόλουθη (βλ. Corak, 2001, 2006)

$$\ln Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln Y_{i(t-1)} + \varepsilon_{it}$$

όπου, Y = το μόνιμο εισόδημα των γονέων

t = η γενιά των παιδιών

$t-1$ = η γενιά των γονέων

ε = τυχαίο σφάλμα (πχ επιρροές γονέων πέρα του εισοδήματος, όπως η στάσεις ή οι προσδοκίες απέναντι στην μόρφωση)

β_1 = διαγενεακή εισοδηματική ελαστικότητα ,με τιμές 0 (πλήρης κινητικότητα) έως 1 (πλήρης στασιμότητα).

Η μορφή που παίρνει το γραμμικό μοντέλο της διαγενεακής μεταβίβασης της φτώχειας είναι το παρακάτω (Παπαθεοδώρου, Χ. και Παπαναστασίου, Σ. , 2010):

$$Y = \beta_0 + \sum \beta_i (1, \dots, k) X_i (1, \dots, k) + \sum \beta_f (1, \dots, n) X_f (1, \dots, n) + \sum \beta_s (1, \dots, l) X_s (1, \dots, l) + Z$$

όπου , Y = κίνδυνος φτώχειας των ενήλικων παιδιών

X_i = μεταβλητές πρόβλεψης όσον αφορά τα άτομα

X_f = μεταβλητές πρόβλεψης όσον αφορά την οικογένεια

X_s = μεταβλητές πρόβλεψης όσον αφορά τις κοινωνικοοικονομικές δομές

Z = μη παρατηρήσιμες επιδράσεις συνδεόμενες με το άτομο, την οικογένεια

Μια άλλη προσέγγιση του παραπάνω φαινομένου δόθηκε από τους Becker και Tomes ,οι οποίοι υποστηρίζουν πως η σχέση εισοδήματος μεταξύ γονέων και παιδιών είναι πιο έντονη σε οικογένειες χαμηλού εισοδήματος σε σχέση με οικογένειες υψηλότερου εισοδήματος, συνεπώς διατηρούνται έτσι και αναπαράγονται οι διαγενεακές ανισότητες. (Παπαθεοδώρου, Χ. και Παπαναστασίου, Σ. , 2010). Πιο συγκεκριμένα, όταν οι φτωχές οικογένειες ,οι οποίες είναι σε οικονομική αβεβαιότητα, δεν έχουν άλλη επιλογή από το να μειώσουν τις επενδύσεις τους στο ανθρώπινο κεφάλαιο των παιδιών τους, δηλαδή στην εκπαίδευση. Από την άλλη , οι εύπορες οικογένειες δεν βρίσκονται ποτέ σε τέτοιο αδιέξοδο, γιατί λόγω της οικονομικής τους κατάστασης, το κόστος ευκαιρίας σε μια τέτοια επένδυση είναι πολύ μικρό, άρα συνεχίζουν να επενδύουν στο μέλλον των παιδιών τους με τον καλύτερο τρόπο. Μαθηματικά, η παραπάνω προσέγγιση εκφράζεται με την ακόλουθη συνάρτηση (Esping - Andersen,2011)

$$\ln Y_{ic} = (1+r) \ln Y_{ip} + \varepsilon_{ic} + \mu_{ic}$$

όπου Y_{ic} = το εισόδημα των παιδιών

Y_{ip} = το εισόδημα των γονέων

r = η ανταπόδοση της επένδυσης των γονέων στα παιδιά τους

ε_{ic} = κληρονομήσιμα χαρακτηριστικά

μ_{ic} = τύχη (ανεξάρτητη από το Y_{ip} και ε_{ic})

Στο παραπάνω μοντέλο φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο οι ανισότητες διαιωνίζονται από γενιά σε γενιά. Οι εκάστοτε κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που έχουν οι γονείς

επηρεάζουν με θετικό ή αρνητικό τρόπο τις δυνατότητες των παιδιών τους να αποκτήσουν πρόσβαση στην εκπαίδευση ή πόρους, κάτι το οποίο τις καθιστά κατά κάποιο τρόπο “κληρονομιά” τους, με πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα αντίστοιχα.

Η χρησιμότητα και σημαντικότητα του παραπάνω μοντέλου, είναι να κατανοήσουμε τους παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική και κοινωνική κινητικότητα ,όπως επίσης και τις επιπτώσεις που έχουν οι διαγενεακές ανισότητες στην ευημερία των διαφόρων κοινωνιών.

6)Μακροοικονομικό Υπόδειγμα . Ως τελευταίο υπόδειγμα προς παρουσίαση είναι το Μακροοικονομικό υπόδειγμα, το οποίο χρησιμοποιείται ευρέως σε συνδυασμό με Δείκτες ,όπως θα δούμε παρακάτω, για την εύρεση των διαφορών εισοδήματος μεταξύ των τομέων της Οικονομίας. Αποτελείται από πέντε τομείς, την κυβέρνηση, την κεντρική τράπεζα, τις επιχειρήσεις, τις εμπορικές τράπεζες και τα νοικοκυριά. Ειδικότερα, τα νοικοκυριά κατηγοριοποιούνται ως εξής : (Δαφέρμος,Γ. ,Παπαθεοδώρου ,Χ. ,2012)

- *Νοικοκυριά εργαζομένων χαμηλής ειδίκευσης* (χαμηλές αποταμιεύσεις)
- *Νοικοκυριά ανέργων χαμηλής ειδίκευσης* (βασική πηγή εισοδήματος το επίδομα ανεργίας, το οποίο καταναλώνεται σχεδόν εξολοκλήρου)
- *Νοικοκυριά εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης* (υψηλότεροι μισθοί σε σχέση με αυτών των χαμηλής ειδίκευσης, μεγαλύτερη αποταμίευση που παίρνει την μορφή καταθέσεων)
- *Νοικοκυριά ανέργων υψηλής ειδίκευσης* (ίδιο επίδομα ανεργίας με αυτό των ανέργων χαμηλής ειδίκευσης, επιθυμούν εργασία σε ανώτερες διοικητικές θέσεις)
- *Νοικοκυριά επιχειρηματιών -κάτοχων κεφαλαίου* (συσσωρευμένος πλούτος από τα διανεμόμενα κέρδη, το εισόδημα που δεν καταναλώνεται αποταμιεύεται με την μορφή καταθέσεων)

Για λόγους απλούστευσής, έχει θεωρηθεί ότι τα παραπάνω νοικοκυριά έχουν τον ίδιο αριθμό μελών και την ίδια σύνθεση, και επίσης πως ο υπεύθυνος νοικοκυριού που συμμετέχει (τουλάχιστον στις 4 πρώτες ομάδες),είναι ένα άτομο (εργαζόμενος ή άνεργος).Ο υπολογισμός τους εισοδήματος, γίνεται αν διαρκέσουμε το συνολικό

εισόδημα της ομάδας που ανήκουν ,με τον συνολικό αριθμό νοικοκυριών, έτσι η εύρεση της ανισότητας αναμεσά στα άτομα, ταυτίζεται με την ανισότητα μεταξύ των νοικοκυριών. (Δαφέρμος,Γ. ,Παπαθεοδώρου ,Χ. ,2012)

Παρατίθενται στην συνέχεια οι τελικές σχέσεις εύρεσης του εισοδήματος του παραπάνω υποδείγματος ,για την κάθε ομάδα νοικοκυριού

1. Νοικοκυριά εργαζομένων χαμηλής ειδίκευσης

$$Y_{HLE} = Y_{TLE} / N_{LE}$$

όπου, Y_{HLE} = το διαθέσιμο εισόδημα ανά νοικοκυριό,

Y_{TLE} = το διαθέσιμο μετά φόρων εισόδημα,

N_{LE} = αριθμός απασχολούμενων χαμηλής ειδίκευσης

2. Νοικοκυριά ανέργων χαμηλής ειδίκευσης

$$Y_{HLU} = Y_{TLU} / N_{LU}$$

όπου, Y_{HLU} = το διαθέσιμο εισόδημα ανά νοικοκυριό,

Y_{TLU} = το διαθέσιμο μετά φόρων εισόδημα,

N_{LU} = αριθμός ανέργων χαμηλής ειδίκευσης

3. Νοικοκυριά εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης

$$Y_{HHE} = Y_{THE} / N_{HE}$$

όπου, Y_{HHE} = το διαθέσιμο εισόδημα ανά νοικοκυριό,

Y_{THE} = το διαθέσιμο μετά φόρων εισόδημα,

N_{HE} = αριθμός απασχολούμενων υψηλής ειδίκευσης

4. Νοικοκυριά ανέργων υψηλής ειδίκευσης

$$Y_{H HU} = Y_{T HU} / N_{HU}$$

όπου, $Y_{H HU}$ = το διαθέσιμο εισόδημα ανά νοικοκυριό,

$Y_{T HU}$ = το διαθέσιμο μετά φόρων εισόδημα,

N_{HU} = αριθμός ανέργων υψηλής ειδίκευσης

5. Νοικοκυριά επιχειρηματιών -κάτοχων κεφαλαίου

$$Y_{HE} = Y_{TE} / N_E$$

όπου, Y_{HE} = το διαθέσιμο εισόδημα ανά νοικοκυριό,

Y_E = το διαθέσιμο μετά φόρων εισόδημα,

N_E = αριθμός επιχειρηματιών -κάτοχων κεφαλαίου

Άλλες έρευνες που έχουν γίνει από διάφορους καταξιωμένους οικονομολόγους όσον αφορά τις οικονομικές ανισότητες, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 1):

Συγγραφείς	Κεντρικά συμπεράσματα
Alfani (2019)	Οι ανισότητες αυξάνονται με την πάροδο των δεκαετιών, εξαιτίας δημογραφικών, κοινωνικοοικονομικών και θεσμικών παραγόντων.
Heiko and Volwahn (2017)	Η παγκοσμιοποίηση, οι τεχνολογικές αλλαγές και η μετανάστευση αποτελούν βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν το επίπεδο των εισοδηματικών ανισοτήτων.
Wilkinson and Pickett (2009)- Atkinson et al. (2017)- Piketty (2020)	Τα υψηλά επίπεδα ανισοτήτων οδηγούν σε δυσμενή κοινωνικο-οικονομικά αποτελέσματα στις προηγμένες οικονομίες.
Fajnzylber et al. (2002a)	Οι ανισότητες αυξάνουν τα ποσοστά ανθρωποκτονιών και ληστειών.
Fajnzylber et al. (2002b)	Η εγκληματικότητα και οι εισοδηματικές ανισότητες συσχετίζονται θετικά.
Alesina and La Ferrara (2002)	Τα άτομα που ζουν σε περιοχές με έντονες εισοδηματικές ανισότητες αναφέρουν χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς του κράτους.
Knack and Keefer (1997)	Η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους θεσμούς του κράτους είναι πιο ισχυρή σε κράτη με υψηλότερα εισοδήματα και με χαμηλότερα επίπεδα ανισοτήτων.
Schwarze and Harpfer (2007)- Sanfey and Teksoz (2005)	Οι υψηλές εισοδηματικές ανισότητες επιδρούν αρνητικά στην κοινωνική ζωή των πολιτών.
Krugman (2008)- Stiglitz (2009)	Ανάδειξη του ρόλου των ανισοτήτων κατά τη διαδικασία της ανάπτυξης μιας περιοχής.
Patridge (2005)	Στις ΗΠΑ, οι λιγότερο ανεπτυγμένες πολιτείες έχουν υψηλότερα επίπεδα ανισοτήτων.
Rodríguez and Tselios (2008)	Στην Ευρώπη, οι περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες έχουν χαμηλότερα επίπεδα ανισοτήτων.
Castells-Quintana and Royuela (2014)	Στις χώρες του ΟΟΣΑ, οι περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες έχουν χαμηλότερα επίπεδα ανισοτήτων.

Πηγή: Kolluru and Semenenko (2021)

Πίνακας 1.1 Έρευνες Ανισοτήτων από διάφορους σύγχρονους Οικονομολόγους

Σημείωση: Αναδημοσίευση από “Μια ολιστική ανάλυση της οικονομικής ανισότητας στην Ελλάδα” (2023) ,@Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ

1.3.2 Στατιστικές Μέθοδοι – Δείκτες μέτρησης Ανισοτήτων

Στις εμπειρικές αναλύσεις που σχετίζονται με οικονομικές ανισότητες, χρησιμοποιούνται διάφοροι στατιστικές μέθοδοι, (προερχόμενες κυρίως από την Περιγραφική Στατιστική), οι σημαντικότεροι εκ των οποίων είναι ο Αριθμητικός μέσος, ο Διάμεσος ,η Τυπική Απόκλιση και η Διακύμανση (Θαλασσινός, Λ., Σταματόπουλος, Θ. Χαρίσης, Χ. ,1996). Εκτός όμως από τις στατιστικές μεθόδους που αναφέρθηκαν, για την μέτρηση των ανισοτήτων ,χρησιμοποιούνται και κάποιοι δείκτες, οι κυριότεροι εκ των οποίων περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω.

α) Ο δείκτης S80/S20. Ο δείκτης αυτός μετρά σε πεντημόρια εισοδήματος την σχετική ανισότητα στην διανομή εισοδήματος και συγκρίνει το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα που έχει στην κατοχή του το 20% των πλουσιότερων νοικοκυριών, σε σχέση με αυτό που κατέχει το 20% των φτωχότερων νοικοκυριών αντίστοιχα. Όσο υψηλότερη τιμή παίρνει, τόσο μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα υπάρχει, ενώ αν ο λόγος πάρει την τιμή 1, αυτό σημαίνει ότι όλα τα νοικοκυριά έχουν ίδιο ετήσιο εισόδημα (τελεία εισοδηματική ισότητα). Το βασικό μειονέκτημα του δείκτη S80 / S20 είναι ότι επηρεάζεται από τις ακραίες τιμές της κατανομής των εισοδημάτων στα δύο άκρα (20/% και 80%) του πληθυσμού (European Commision, 2017 & ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2023).

β) Ο δείκτης Gini (Gini Index). Ο δείκτης Gini, αποτελεί διεθνώς τον πιο καταξιωμένο δείκτη μέτρησης ανισοτήτων και χρησιμοποιείται συμπληρωματικά με τον δείκτη S80 / S20. Με τον δείκτη αυτόν, μετριέται η κατανομή του εισοδήματος, συγκρίνοντας την εισοδηματική κατάσταση κάθε νοικοκυριού με την αντίστοιχη εισοδηματική κατάσταση όλων των υπολοίπων νοικοκυριών. Έτσι, βάσει των παραπάνω, ορίζεται ως ο λόγος των αθροιστικών μεριδίων του πληθυσμού σε κατανομή ανάλογη του ύψους των εισοδημάτων τους, προς το αθροιστικό μερίδιο των συνολικών εισοδημάτων του πληθυσμού αυτού. Οι τιμές του κυμαίνονται είναι μεταξύ 0 (πλήρης εισοδηματική ισότητα) έως 1 (πλήρης εισοδηματική ανισότητα). Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με τον δείκτη S80 / S20, ο δείκτης Gini είναι πιο ευαίσθητος από τις ακραίες τιμές κατανομής των εισοδημάτων.

Άλλοι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την μέτρηση τους είναι ο δείκτης Theil (T), οι δείκτες Atkinson, το Τετράγωνο του Συντελεστή Μεταβλητότητας (C^2), η Μέση Απόκλιση Λογάριθμων (L) κ.α. (Μισσός, 2019).

Στο παρακάτω γράφημα, παρουσιάζονται οι δείκτες οικονομικών ανισοτήτων, για την χρονική περίοδο 2010 – 2022 (European Commision, 2017 & ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2023).

Γράφημα 1.1 Δείκτες Οικονομικών Ανισοτήτων την χρονική περίοδο 2010 - 2022

Σημείωση: Αναδημοσίευση από Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2022 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

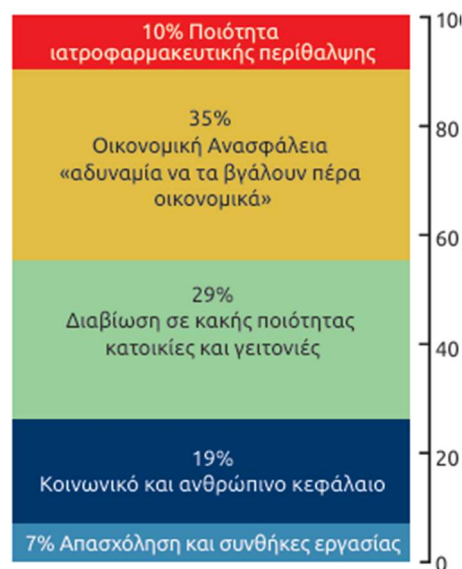
Η ανάλυση των οικονομικών ανισοτήτων βασίζεται σε δεδομένα τα οποία διατίθενται από αξιόπιστες, τόσο εθνικές όσο και εθνικές πηγές. Ως εκ τούτου, οι κυριότερες πηγές περιλαμβάνουν :

1)Την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ) 2)Τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), 3)Την Παγκόσμια Τράπεζα καθώς και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), 4)Την Eurostat , με έρευνες όπως η EU-SILC (Survey on Income and Living Conditions) 5) Την Παγκόσμια Βάση δεδομένων ανισοτήτων (World Inequality Database -WID) 6)Την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) 7)Το Ευρωπαϊκό Πάνελ Νοικοκυριών (ECHP).

1.4 Σχέση Οικονομικών ανισοτήτων με άλλες κοινωνικές παροχές

Η επιπτώσεις και επιδράσεις των οικονομικών ανισοτήτων, δεν περιορίζονται μόνο στις σχέσεις εισοδηματικών διαφορών των νοικοκυριών, αλλά επεκτείνονται και σε άλλες κοινωνικές διαστάσεις, με άμεσες και έμμεσες συνέπειες στις ευκαιρίες, καθώς και στην ποιότητα της ζωής των ατόμων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τομέων της ζωής των ατόμων, όπου οι επιδράσεις των οικονομικών ανισοτήτων γίνονται ιδιαίτερα εμφανείς, αποτελούν η εκπαίδευση, η υγεία και η κοινωνική κινητικότητα. Ως εκ τούτου, μέσα από αυτές διαμορφώνεται ένας φαύλος κύκλος, ο οποίος τις αναπαράγει σε βάθος χρόνου.

α) Υγεία και υγειονομική περίθαλψη. Ένας από τους πιο άμεσους δείκτες κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων, αποτελεί και ο τομέας της υγείας. Ως ανισότητες υγείας ορίζονται οι διαφορές που λαμβάνουν χώρα στην υγεία μεταξύ διαφορετικών ατόμων και ομάδων. Οι ανισότητες της υγείας, όπως και η κατάσταση της υγείας, επηρεάζονται από οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες ,συνθήκες δηλαδή κάτω από τις οποίες γεννιόμαστε, ζούμε , εργαζόμαστε και γερνάμε. Αυτό σημαίνει ότι, όσο πιο χαμηλή είναι η κοινωνικοοικονομική κατάσταση ενός ατόμου, τόσο και πιο αρνητικές επιπτώσεις θα έχει στην υγεία του, η λεγόμενη κοινωνική διαβάθμιση της υγείας. Κατά συνέπεια, άτομα που ανήκουν σε χαμηλότερα οικονομικά στρώματα και ευάλωτες ομάδες, έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, τα οποία ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης απειλούνται περισσότερο, λόγω των περικοπών στα δημόσια συστήματα υγείας κατά τις περιόδους αυτές. Επίσης, αξιοσημείωτο είναι ότι τα άτομα τα οποία έχουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, αντιμετωπίζουν να νοσήσουν από διάφορες ασθένειες, συγκρινόμενα σε σχέση με αυτά που έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο. (EuroHealthNet,2019).

Γράφημα 1.2 Έκθεση Ισότητας του ΠΟΥ στην υγεία σχετικά με τις οικονομικές ανισότητες

Σημείωση: Αναδημοσίευση από μελέτη 'Ανισότητες στην υγεία στη Ευρώπη' @Euro HealthNet

β)Κοινωνική Κινητικότητα. Είναι αποδεδειγμένο ότι οι οικονομικές ανισότητες δεν αποτελούν ένα στατικό φαινόμενο, αλλά αναπαράγονται και στις επόμενες γενιές. Η ύπαρξη αυτού του φαινομένου οφείλεται στο γεγονός ότι οι ανισότητες επηρεάζουν όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής, το οποίο σημαίνει ότι ανάλογα με το σημείο της εισοδηματικής κατανομής του κάθε νοικοκυριού, ανέρχεται αναλόγως εύκολα ή δύσκολα στην κοινωνική κλίμακα. Πιο συγκεκριμένα, το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των γονέων ή η εισοδηματική τους κατάσταση, καθορίζουν αναπόφευκτα και την μετέπειτα σταδιοδρομία και εξέλιξη των παιδιών τους. Έτσι, η διαγενεακή κοινωνική κινητικότητα όπως ονομάζεται, καθορίζει το φαινόμενο κατά το οποίο “ οι πλούσιοι και οι φτωχοί του παρελθόντος, είναι οι πλούσιοι και οι φτωχοί του μέλλοντος” (Μανάλης, 2021).

γ)Εκπαίδευση. Η εκπαιδευτική ανισότητα, αποτελεί έναν μέγιστης σημασίας παράγοντα της εισοδηματικής οικονομικής ανισότητας. Στην Ελλάδα, αλλά και στις υπόλοιπες χώρες του κόσμου, έχει αποτελέσει (εκτός από ερμηνευτικό παράγοντα των οικονομικών ανισοτήτων), προσδιοριστικό παράγοντα για την κατάσταση της φτώχειας, καθώς όσο χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης κατέχουν τα άτομα, τόσο συνδέονται με υψηλότερο επίπεδο φτώχειας. Κατά συνέπεια αυτού, η άνιση πρόσβαση και ανισότητα ευκαιριών σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης, μεταξύ ατόμων διαφορετικού κοινωνικού υποβάθρου, αποτελεί σημαντική παράμετρο για την άμβλυνση οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων και κατ' επέκταση της αναπαραγωγής τους (IOBE,2019). Στο 2ο κεφάλαιο, θα εξετάσουμε αναλυτικά το ζήτημα αυτό, με έμφαση στην ελληνική πραγματικότητα.

1.5 Επικαιρότητα -Παράγοντες που επηρεάζουν τις οικονομικές ανισότητες

Οι οικονομικές ανισότητές εξακολουθούν να βρίσκονται στο προσκήνιο στις δημόσιες συζητήσεις παγκοσμίως, παραμένοντας ως ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά ζητήματα, δεδομένου ότι επηρεάζουν άμεσα ,τόσο την συνολική κοινωνική ευημερία, όσο και την κοινωνική συνοχή και την οικονομική σταθερότητα γενικότερα. Πρόσφατες κρίσεις όπως, η οικονομική κρίση του 2009, η πανδημία COVID-19 αλλά και η ενεργειακή κρίση του 2022-2023, απέδειξαν ότι σε περιόδους

κρίσεων ,οι υπάρχουσες ανισότητες επιδεινώνονται, με άμεση αρνητική επίδραση στις ευάλωτες οικονομικά κοινωνικές ομάδες. Συγχρόνως με αυτές τις κρίσεις, το φαινόμενο της πληθωριστικής κρίσης καθώς και η άνοδος του κόστους διαβίωσης, περιόρισαν ακόμα περισσότερο την πρόσβαση σε εκπαίδευση και υγεία όπως προαναφέρθηκε .

Οι βασικοί παράγοντες, που επηρεάζουν τις οικονομικές ανισότητες, διακρίνονται σε οικονομικής, κοινωνικής και θεσμικής φύσεως. Ενδεικτικά λοιπόν (Πνευματικός,2023) :

- *Η ανισότητα ευκαιριών και η άνιση οικονομική ανάπτυξη*, μεταξύ ατόμων και κοινωνικών ομάδων, μπορεί να συμβάλει στις εισοδηματικές ανισότητες και αντιστρόφως, επιτείνοντας την συγκέντρωση του πλούτου σε λίγους. Αυτή η απουσία ίσων ευκαιριών , έχει σαν αποτέλεσμα ,το δυναμικό της επομένης γενιάς να περιορίζεται ως προς τις δεξιότητες και τις αποδοχές, λόγω του διαφορετικού σημείου εκκίνησης (European Commision,2017).
- *Εκπαιδευτικές ευκαιρίες* (η ανισότητα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση αποτελεί κύριο μηχανισμό αναπαραγωγής ανισοτήτων).
- *Αγορά εργασίας* (μορφές επισφαλούς απασχόλησης όπως η μερική απασχόληση, ανεργία, μισθολογικό χάσμα λόγω ανισοτήτων φύλου, υπηκοότητας, ηλικίας κ.α. , ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό την διαρθρωτική φτώχεια).
- *Οι φορολογικές πολιτικές* (τύπου Προοδευτικών φορολογιών συστημάτων), αναπαράγουν και διαιωνίζουν τις οικονομικές ανισότητες, λόγω αναποτελεσματικής διανομής του πλούτου).
- *Τεχνολογία και αυτοματοποίηση* (οι νέες τεχνολογίες ενισχύουν τις ανισότητες μεταξύ εξειδικευμένων και μη .Χαρακτηριστικό παράδειγμα επίσης αποτελεί και η ανακάλυψη της Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence-AI).
- *Οι διάφορες πολιτικές ,τα μέτρα λιτότητας και οι κρατικές παρεμβάσεις* ,που πλήττουν τις δημόσιες επενδύσεις βασικών κοινωνικών τομέων όπως της υγείας και της παιδείας.

- Η *Παγκοσμιοποίηση*, που συνετέλεσε στην εμφάνιση μιας νέας παγκόσμιας τάξης και στην αύξηση ζήτησης για εργατικό δυναμικό με υψηλό επίπεδο.
- *Δημογραφικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά*, όπως η σύνθεση των νοικοκυριών (στα μονομελή έναντι των πολυμελών περιορίζεται η ικανότητα τους να αποκτήσουν πόρους), οι αγροτικές έναντι των αστικών περιοχών κ.α.

1.5.1 Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός.

Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελούν δυο έννοιες που σχετίζονται μεταξύ τους (Μπουρδούνη, 2022), όμως σαν έννοιες δεν ταυτίζονται, παρόλα ταύτα και οι δυο τους συνδέονται άρρηκτα με τις οικονομικές ανισότητες, για τον λόγο ότι αντικατοπτρίζουν μορφές κοινωνικής και οικονομικής περιθωριοποίησης. Σύμφωνα με τον Atkinson (1998,9), υπάρχει μερίδα ατόμων που είναι φτωχοί, αλλά δεν είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι, ενώ επίσης και άτομα που χωρίς να είναι φτωχοί, βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό (Αυγερινού, 2011). Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι, ενώ η φτώχεια συνδέεται αυστηρά με οικονομικά κριτήρια, η εμφάνιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού συνδέεται με την αποστέρηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η εκπαίδευση και η υγεία, λόγω της ιδιότητας του πολίτη (πχ άνεργος).

Μεταξύ των παραγόντων που συντελούν στην εμφάνιση της φτώχειας και κατά συνέπεια σαν επακόλουθο του κοινωνικού αποκλεισμού είναι:

- 1) *Οικονομικοί* (επισφαλής εργασία, χαμηλοί μισθοί, ανεργία)
- 2) *Κοινωνικοί* (οικονομικό υπόβαθρο, μορφωτικό υπόβαθρο)
- 3) *Γεωγραφικοί* (περιφερειακές ανισότητες λόγω γεωγραφικής θέσης όπως αγροτικές-αστικές περιοχές)
- 4) *Ελλιπής κοινωνική προστασία και υποστήριξη*
- 4) *Διαγενεακή μεταβίβαση* (από γενιά σε γενιά).

Από τους παραπάνω παράγοντες, η διαγενεακή φτώχεια αποτελεί ένα από τους πιο σημαντικούς μοχλούς διαιώνισης των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, που πλήττουν τις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες κοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα, όπως προαναφέρθηκε και στο 1.3.1(5), τα αποτελέσματα των περισσότερων εμπειρικών

ερευνών συμφωνούν ότι όσα παιδιά προέρχονται από μειονεκτούσες οικογένειες, τείνουν να έχουν λιγότερες προοπτικές επιτυχίας ως ενήλικες, σε σύγκριση με παιδιά προερχόμενα από οικογένειες υψηλότερου επιπέδου ευημερίας και πρέπει να επιδείξουν περισσότερα προσόντα προκειμένου να αποκτήσουν υψηλότερες θέσεις στην κοινωνική ιεραρχία. Δυστυχώς αποτελεί ένα πεδίο με πολύ περιορισμένη ερευνητική δραστηριότητα στην Ελλάδα λόγω έλλειψης κατάλληλων διαγνεακών μικροδεδομένων.(Παπαθεοδώρου, Χ. & Παπαναστασίου, Σ.,2010)

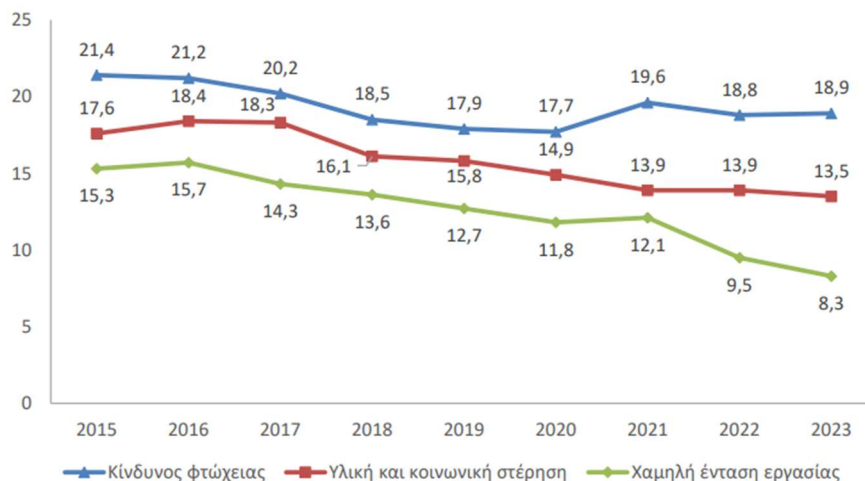
Για την μέτρηση της φτώχειας, οι κυριότεροι δείκτες που χρησιμοποιούνται σήμερα είναι (Ρήγας, 1992):

- 1) Ο Δείκτης "Ποσοστό Φτώχειας"
- 2) Ο Δείκτης "Αναλογικό Χάσμα Εισοδήματος"
- 3) Ο Δείκτης του Sen
- 4) Δείκτης του Kakwani

Πέρα από τους παραπάνω δείκτες, υπάρχει και ο δείκτης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) ,ο οποίος υιοθετήθηκε από την EUROSTAT στο πλαίσιο της «Στρατηγικής 2020» και ουσιαστικά συνιστά μια πολυδιάστατη προσέγγιση της φτώχειας, για τον λόγο ότι λαμβάνει υπόψη και άλλες παραμέτρους, όπως η εργασιακή ένταση ή η υλική αποστέρηση (INE ΓΣΕΕ,2018). Πιο συγκεκριμένα, Ο δείκτης AROPE (At Risk of Poverty or Social Exclusion), είναι ένας δείκτης ο οποίος περιλαμβάνει σε πολυδιάστατη προσέγγιση (1^ο ψηφίο φτώχεια, 2^ο ψηφίο υλική στέρηση όπως πληρωμή λογαριασμών ,3^ο ψηφίο χαμηλή ένταση εργασίας) την κατάσταση των νοικοκυριών μιας περιοχής .Έτσι με αποδεικτές 0 = όχι κίνδυνος και 1 = κίνδυνος, ο συγκεκριμένος δείκτης περιλαμβάνει όλα τα νοικοκυριά που έχουν έστω ένα από αυτά τα προβλήματα.

Οι κατηγορίες που προκύπτουν από τα παραπάνω είναι οι ακόλουθες:

1)000 Μη ευάλωτα νοικοκυριά 2)001 Ευάλωτα χωρίς υλική στέρηση, χαμηλή ένταση εργασίας 3)010 Ευάλωτα με υλική στέρηση 4) 011 Ευάλωτα με υλική στέρηση, χαμηλή εργασία 5) 100 Ευάλωτα με φτώχεια 6)Ευάλωτα με φτώχεια και χαμηλή εργασία 7)110 Ευάλωτα με φτώχεια και υλική στέρηση, 8) 111 Σοβαρά ευάλωτα νοικοκυριά

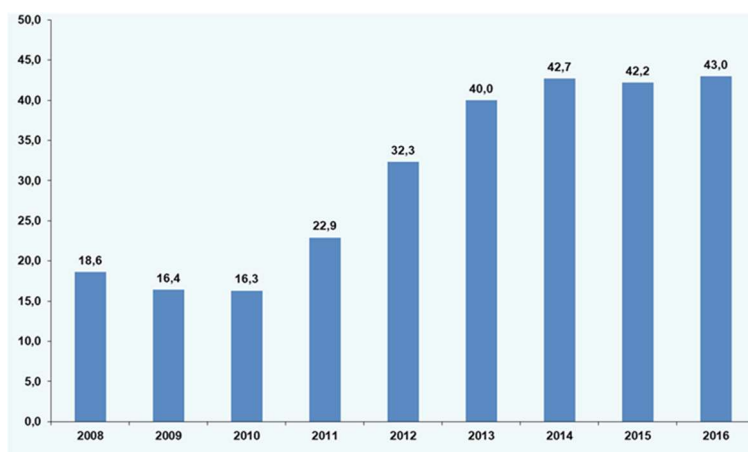
Γράφημα 1.3 Δείκτες κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2015 – 2023)

Σημείωση: Αναδημοσίευση από Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Όσον αφορά τις επιπτώσεις της φτώχειας και κατά συνέπεια του κοινωνικού αποκλεισμού, συντελούν αρνητικά:

- 1)στην εκπαίδευση (χαμηλές επιδόσεις, αδυναμία πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση, σχολική διαρροή)
- 2)στην υγεία (χαμηλή ή μηδενική πρόσβαση σε περίθαλψη, σωματικά -ψυχικά νοσήματα, αυτοκτονίες)
- 3)στην εργασία (αποκλεισμός από αγορά εργασίας, πρόσβαση σε χαμηλής ποιότητας εργασία, παραοικονομία).
- 4)στην παιδική εργασία.

Στο παρακάτω γράφημα , βλέπουμε πώς επιδεινώθηκαν σημαντικά στην περίπτωση της Ελλάδας, οι κοινωνικοί δείκτες ανισότητας και φτώχειας ,τα πρώτα χρόνια της κρίσης, σε σχέση με το βιοτικό επίπεδο των νοικοκυριών πριν από την κρίση, (Μητράκος, 2018)

Γράφημα 1.4 Δείκτης κινδύνου φτώχειας κατά την περίοδο της κρίσης, υπολογιζόμενος με το κατώφλι φτώχειας του έτους 2005

Σημείωση: Αναδημοσίευση από μελέτη 'Οικονομικές ανισότητες, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός: Η διεθνής εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας κατά την περίοδο της πρόσφατης κρίσης @ ΕΕΚΠ

1.6 Περιφερειακές ανισότητες

Το περιφερειακό πρόβλημα αποτελεί μια κρίσιμη διάσταση των οικονομικών ανισοτήτων, για τον λόγο ότι αντικατοπτρίζει ουσιαστικά τις σημαντικές διαφορές στην πληθυσμιακή πυκνότητα, στα επίπεδα εισοδήματος, στις επαγγελματικές ευκαιρίες, στις υποδομές, στην εκπαίδευση και γενικά στην ευημερία των κατοίκων των περιοχών αυτών. Με άλλα λόγια, έγκειται στην ύπαρξη διαφορετικών ταχυτήτων και ρυθμών ανάπτυξης τους. (Μπαρδάκος, 2008).

Η Αττική, ως πρωτεύουσα και ως το πιο πολυπληθές γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας, όσον αφορά την πρόσβαση σε πόρους και σε οικονομική δραστηριότητα, βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με την Ήπειρο, η οποία αντιμετωπίζει υψηλότερα ποσοστά φτώχειας και περιορισμένες ευκαιρίες ανάπτυξης. Η σύγκριση μεταξύ αυτών των δυο περιφερειών είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, λόγω των εντόνων διάφορων όσον αφορά την δημογραφική πυκνότητα, καθώς και το επίπεδο ανάπτυξης της κάθε μιας, και οι οποίες διαφορές έχουν αντίκτυπο σε οικονομικές, κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες. Λεπτομερής ανάλυση των διαφορών αυτών μεταξύ των περιφερειών Αττικής και Ηπείρου πραγματοποιείται εκτενώς στο 3^ο Κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 2ο- Πρόσβαση στην εκπαίδευση

2.1 Εισαγωγικά

Η εκπαίδευση θεωρείται ως ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου στην κοινωνία, όπως υποδεικνύεται από τις Διεθνείς Συμβάσεις (Σύμβαση Δικαιωμάτων ΑΜΕΑ, Διεθνής Σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου) ,από το Πρωτόκολλο 1,Άρθρο 2 ,περί "του δικαιώματος στην εκπαίδευση", καθώς και από το Ελληνικό Σύνταγμα (Άρθρο 16, παράγραφοι 2 & 4).(Ομάδα REN,2014).Ωστόσο, το κύριο πλαίσιο όσον αφορά τα δικαιώματα του παιδιού, αποτελεί η σύμβαση του 1989 των Ηνωμένων Εθνών (CRC).Ειδικότερα, σύμφωνα με το Άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα δικαιώματα του ανθρώπου (UDHR), "καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση", καθώς και επίσης "οι γονείς έχουν κατά προτεραιότητα το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους" (Ε.Δ.Υ., 2021).Έτσι, σύμφωνα με την UNESCO, η πρόσβαση στη εκπαίδευση αναφέρεται στην "δυνατότητα συμμετοχής όλων των ατόμων σε εκπαιδευτικές διαδικασίες, ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου, γεωγραφικής τοποθεσίας ή φύλου"(Council Of Europe,2008)

Όμως, παρόλες τις προσπάθειες για βελτίωση, σε πολλές περιπτώσεις οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες αποτελούν εμπόδιο στην ισότιμη εκπαιδευτική πρόσβαση. Μεταξύ των άλλων , σε χώρες όπως η Ελλάδα, η εμφάνιση αυτών των εμποδίων και η δημιουργία εκπαιδευτικών ανισοτήτων είναι ιδιαίτερα εμφανής, τόσο μεταξύ κοινωνικών ομάδων ,όσο και μεταξύ γεωγραφικών περιοχών.

Αναφορικά, οι κυριότεροι παράγοντες που συντελούν στην άνιση πρόσβαση στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι μεταξύ των άλλων:

α) *Οικονομικοί – Κοινωνικοί*. Το εισόδημα των νοικοκυριών , σε συνδυασμό με το κόστος της εκπαίδευσης, επηρεάζουν την δυνατότητα της πρόσβασης στην εκπαίδευση . Επίσης, όπως θα δούμε και παρακάτω στις Θεωρίες -Μοντέλα περί πρόσβασης στην εκπαίδευση, η διαγενεακή επίδραση των γονέων όσον αφορά την επαγγελματική τους κατάσταση, καθώς και το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο, αποτελούν βασικές παραμέτρους .

β)Γεωγραφικοί – δημογραφικοί . Η απόσταση σε σχολικές μονάδες ,ιδιαίτερα σε αγροτικές περιοχές, επηρεάζει αρνητικά την ώθηση των παιδιών να συνεχίσουν την εκπαίδευση . Σε αυτό , συντελούν συνδυαστικά και οι τυχόν ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών λόγω τοποθεσίας.

γ) Θεσμικοί (ποιότητα εκπαιδευτικών υποδομών, η κρατική στήριξη σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες)

δ)Κοινωνικός αποκλεισμός -κοινωνικές ομάδες (διαγενεακή φτώχεια , Ρομά, μετανάστες, μονογονεϊκά νοικοκυριά)

2.2 Θεωρίες περί εκπαίδευσης - Θεωρητικά Μοντέλα

Όπως οι Οικονομικές ανισότητες στο 1^ο Κεφάλαιο, έτσι και η πρόσβαση στην εκπαίδευση, έχουν απασχολήσει αρκετά την Οικονομική και γενικότερα τις Κοινωνικές Επιστήμες . Παρακάτω παρατίθενται συνοπτικά η Θεωρία Κοινωνικής Αναπαραγωγής και το Μοντέλο Heckman .

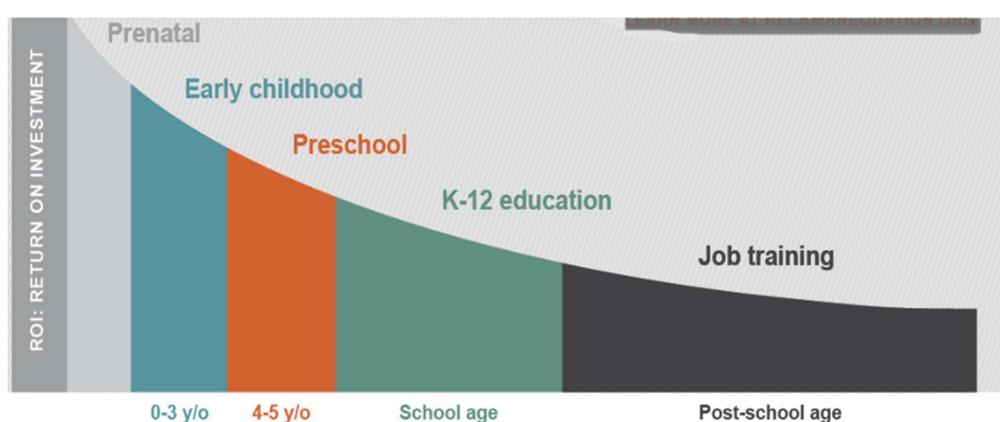
- *Θεωρία της Κοινωνικής Αναπαραγωγής*

Με την Κοινωνική αναπαραγωγή, την αναπαραγωγή δηλαδή κοινωνικών δομών και σχέσεων ασχολήθηκε κυρίως ο Γάλλος κοινωνιολόγος Pierre Bourdieu (1930-2002).Ο Bourdieu υποστηρίζει στο έργο του ότι η εκπαίδευση συμβάλλει στην αναπαραγωγή δομών και σχέσεων, και κατ' επέκταση στην αναπαραγωγή κοινωνικών ανισοτήτων, συνεπώς και το σχολείο τις αναπαράγει, τις οποίες κατά συνέπεια δεν μπορεί και να τις καταργήσει. Χαρακτηριστικό του επιχειρήμα είναι το παράδειγμα ενός παιδιού ανωτέρου στελέχους στην γαλλική κοινωνία ,το οποίο έχει:

1. 80 φορές περισσότερες πιθανότητες να σπουδάσει στο πανεπιστήμιο σε σχέση με το παιδί ενός αγρότη
2. 40 φορές περισσότερες πιθανότητες να σπουδάσει στο πανεπιστήμιο σε σχέση με το παιδί ενός εργάτη
3. 2 φορές περισσότερες πιθανότητες να μπει στο πανεπιστήμιο σε σχέση με το παιδί ενός μεσαίου στελέχους.

Όσον αφορά την σχολική επιτυχία και το πως συνδέεται με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, αναφέρει ότι σε δυο οικογένειες με ίδια εισοδήματα, το ποσοστό των καλών μαθητών υπερισχύει στην οικογένεια που κατέχει πτυχία (Θεριανός, 2015).

- *Μοντέλο Heckman*. Το μοντέλο αυτό όπως και η Καμπύλη Heckman μας δείχνει ότι “το υψηλότερο ποσοστό οικονομικών αποδόσεων προκύπτει από τις πρώτες επενδύσεις σε παιδιά, δείχνοντας να καταλάβουμε ότι η κοινωνία επενδύει πολλά χρήματα για μεταγενέστερη ανάπτυξη, όταν τελικά είναι πολύ αργά για να προσφέρουν αυτές οι επενδύσεις μεγάλη αξία”. (Heckman, 2023).

Γράφημα 2.1 Η Καμπύλη Heckman

Σημείωση: Αναδημοσίευση από μελέτη “The Heckman Curve” @ <https://heckmanequation.org/>

2.3 Δείκτες μέτρησης πρόσβασης στην εκπαίδευση

Αναγκαίο όχημα για την βαθύτερη κατανόηση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και για την πολιτική που πρέπει να εξασκηθεί σε κάθε κράτος, με σκοπό την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων, αποτελούν οι διάφοροι δείκτες μέτρησης της εκπαιδευτικής πρόσβασης. Σύμφωνα με την Παγκόσμια έκθεση παρακολούθησης εκπαίδευσης της UNESCO (2020), οι προτεινόμενοι δείκτες μέτρησης πρέπει να περιλαμβάνουν μεταξύ των άλλων στοιχεία όπως:

1) *Ποσοστά καθαρής φοίτησης* (παιδιών που είναι εγγεγραμμένα στην αντίστοιχη εκπαιδευτική βαθμίδα) καθώς και ρυθμού επιτυχούς ολοκλήρωσης στην αντίστοιχη βαθμίδα.

2) Στατιστικές σχολικής διαρροής (αριθμός μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολείο πριν την ολοκλήρωση υποχρεωτικής εκπαίδευσης)

3) Αριθμός σχολικών υποδομών, τάξεων και καθηγητών που αναλογούν σε κάθε μαθητή, ανά γεωγραφική περιοχή.

4) Οικονομικοί δείκτες ,με στοιχεία όπως το μέσο κόστος εκπαίδευσης των νοικοκυριών ,καθώς και δείκτες σύνδεσης της οικονομικής κατάστασης τους με την εκπαιδευτική πρόσβαση.

5) Εκπαιδευτικό επίπεδο γονέων, το οποίο συνδέεται με τις διαγενεακές μεταβιβάσεις.

6) Στοιχεία πρόσβασης σε ειδική εκπαίδευση καθώς και πρόσβαση σε σχολεία ένταξης.

Οι παραπάνω δείκτες είναι διαθέσιμοι μέσω εθνικών (ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΑΙ.ΘΑ.) ή διεθνών οργανισμών (Eurostat, OECD, UNESCO), ωστόσο σε κάποιες περιπτώσεις, ορισμένες χώρες δεν τους δημοσιοποιούν ή κάποια στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα, με αποτέλεσμα τον περιορισμό της σύγκρισης και της πληρότητας της αξιολόγησης.

2.4 Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα σήμερα

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υπέστη πολυάριθμες και ποικίλες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις σε όλη την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, για να φτάσει μέχρι σήμερα στην παρούσα δομή .Σε όλο αυτό το διάστημα, έχοντας βιώσει η Ελλάδα πολέμους καθώς και πολιτικές εξελίξεις, η παιδεία ήταν ένας από τους τομείς που υπέφερε όσο κανένας άλλος, δεδομένου ότι σε κάθε αλλαγή του πολιτικού χάρτη της χώρας, πραγματοποιούνταν αλλαγές και στον τομέα αυτόν. Μερικές από τις σχετικά πρόσφατες μεταρρυθμίσεις αφορούν την κατάργηση όλων των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι) και την αναβάθμιση τους σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα -Α.Ε.Ι (Ν.4589,ΦΕΚ 13 Α΄/29.01.2019),την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής (Ε.Β.Ε) για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (Ν.4777,ΦΕΚ Α΄25/17.02.2021),καθώς και την υπερψήφιση του Νομοσχεδίου περί Ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα (Ανώνυμος,2024).

Ως εκ τούτου, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει διαμορφωθεί σήμερα όπως παρακάτω:

- Όσον αφορά την υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης (Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος και της Δομής του, στοιχεία Eurostat):

1)σε υποχρεωτική εκπαίδευση (διετή υποχρεωτική φοίτηση στο νηπιαγωγείο, εξαετή φοίτηση στο δημοτικό σχολείο, τριετή φοίτηση στο Γυμνάσιο).

2)σε προαιρετική εκπαίδευση (φοίτηση στο Λύκειο, μεταγυμνασιακή επαγγελματική εκπαίδευση, μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση, κολλέγια, πανεπιστήμια).

- Όσον αφορά την δομή της εκπαίδευσης ,διακρίνεται σε:

1)Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό σχολείο).

2)Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο, Λύκειο , ημερήσιο / εσπερινό).

3)Μεταγυμνασιακή εκπαίδευση επιπέδου 3 (Επαγγελματικές σχολές κατάρτισης-ΕΣΚ, Επαγγελματικές σχολές μαθητείας -ΕΠΑΣ).

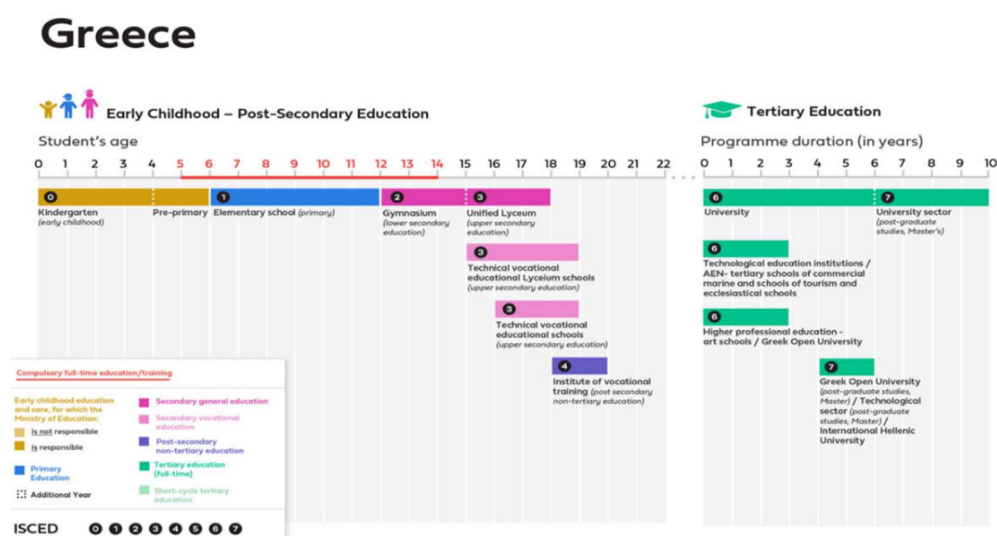
4)Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση επιπέδου 5 (Ινστιτούτα επαγγελματικής κατάρτισης -ΙΕΚ, Μεταλυκειακό έτος Μαθητείας).

5)Ανώτατη εκπαίδευση (Ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα - ΑΕΙ, Στρατιωτικές σχολές, Εκκλησιαστικές Ακαδημίες, Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού κλπ.)

- Όσον αφορά το είδος παροχής της εκπαίδευσης, διακρίνεται σε δημόσια και ιδιωτική.

Πέρα από την παραπάνω δομή, είναι σημαντικό να αναφέρουμε και την ύπαρξη των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (για άτομα ηλικίας άνω των 18 ετών που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική τους εκπαίδευση) ,καθώς και την γενική εκπαίδευση ενηλίκων (Κέντρα δια βίου μάθησης -ΚΔΒΜ).

Αναφορικά με την επιτυχή μετάβαση από την μια τάξη στην άλλη στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο ,γίνεται με την συγκέντρωση συγκεκριμένης βαθμολογίας σε κάθε μάθημα αλλά και στο σύνολο των μαθημάτων, σε συνδυασμό με τις βαθμολογίες που θα πάρει ο μαθητής/μαθήτρια στο τέλος της κάθε σχολικής χρονιάς, μέσω των αντίστοιχων ενδοσχολικών και προαγωγικών / απολυτηρίων εξετάσεων. Η δε μετάβαση από το Λύκειο (Ενιαίο ή Επαγγελματικό) στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, γίνεται κάθε χρόνο μέσω Πανελληνίων εξετάσεων σε συγκεκριμένα μαθήματα ,ανάλογα με τον τομέα και την κατεύθυνση που έχει επιλέξει ο υποψήφιος στις δυο τελευταίες τάξεις του Λυκείου. Έτσι, μέσω των εξετάσεων αυτών, ορίζεται κάθε χρόνο μια κατωτάτη βάση μορίων εισαγωγής σε όλα τα Πανεπιστημιακά τμήματα, σύμφωνα με την οποία ,οι υποψήφιοι διεκδικούν με την επίδοσή τους, μια θέση σε κάθε τμήμα. Παρακάτω βλέπουμε ένα συγκεντρωτικό διάγραμμα του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα όπως είναι σήμερα (Διάγραμμα 2.1):

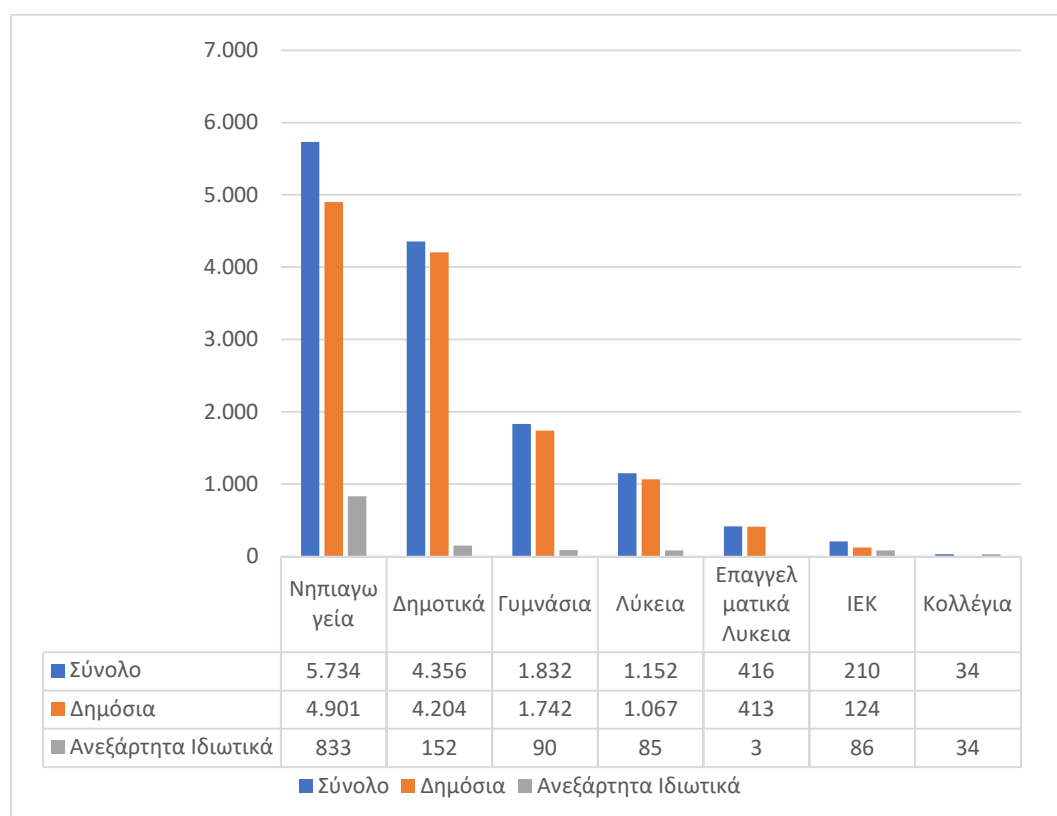
Πίνακας 2.1 – Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σήμερα

Πηγή :ISCED-αναδημοσίευση από συγγραφέα

2.4.1 Ιδιωτική εκπαίδευση - ενισχυτική διδασκαλία .

Όπως προαναφέρθηκε (2.4), παράλληλα με την δημόσια εκπαίδευση λειτουργεί αντίστοιχα και η ιδιωτική εκπαίδευση, σε όλες τις βαθμίδες της (Πρωτοβάθμια,

Δευτεροβάθμια, Μετεδευτεροβάθμια, Τριτοβάθμια).Είναι ένας θεσμός εκπαίδευσης που ξεκίνησε στην Ελλάδα από πολύ παλιά (1670),και πιο συγκεκριμένα στην Νάξο, την Αθήνα, τον Πειραιά, την Σύρο, με την εμφάνιση των πρώτων Καθολικών, Προτεσταντών και Ουρσουλίνων Μοναχών και την ίδρυση των πρώτων ιδιωτικών σχολικών μονάδων (Ελληνογαλλική Σχολή Ουρσουλίνων,2021).Σε αυτές τις πρώτες ιδιωτικές μονάδες εκπαίδευσης, διδάσκονταν ξένες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά ,ιταλικά) αλλά και άλλες δραστηριότητες όπως μουσική και ζωγραφική. Στην Ελλάδα του σήμερα, με την πάροδο των χρόνων και την καθιέρωση και ενδυνάμωση του θεσμού αυτού, λειτουργούν περίπου 1163 ιδιωτικά σχολεία, τα περισσότερα από αυτά στην Περιφέρεια της Αττικής , ενώ παράλληλα λειτουργούν και περίπου 244 Ι.ΙΕΚ και Κολλέγια, ορισμένα από αυτά σε συνεργασία με πανεπιστήμια του εξωτερικού. (Γράφημα 2.2)

Γράφημα 2.2 Στατιστικά στοιχεία εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που παρέχουν επίσημη τυπική εκπαίδευση. (Γ=Γενική, Ε=Επαγγελματική)

Πηγή: Eurydice -ISCED, 14/12/2023,επεξεργασία από τον συγγραφέα

Τα Ιδιωτικά Κολλέγια και Πανεπιστήμια, είναι μη κρατικοί οργανισμοί, οι οποίοι δεν χρηματοδοτούνται από τις κυβερνήσεις των κρατών, παρόλα ταύτα ορισμένες φορές λαμβάνουν κρατικές επιχορηγήσεις, δημόσια φοιτητικά δάνεια, ακόμα και φορολογικές ελαφρύνσεις, ενώ πολλά από αυτά λειτουργούν και ως μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί. Κάθε χώρα έχει διαφορετικούς κανονισμούς όσον αφορά την διαπίστευση τους. Στην Ελλάδα έως τώρα, λειτουργούν ελεύθερα ως Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών και βάσει νόμου της δεκαετίας του 1930, είναι εγγεγραμμένα ως ιδιωτικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις. Από το 2008, βάσει νόμου (4111/2013, 4093/2012), όλα τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα που συνεργάζονταν με ξένα πανεπιστήμια, υποχρεούνταν να εγγραφούν στο Υπουργείο Παιδείας ως κολλέγια. (Private University, Wikipedia). Μερικά από τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζουν είναι ότι έχουν μικρότερα τμήματα (Chukwuemeka ,2022) άρα και περισσότερη διάδραση φοιτητή - καθηγητή, έχουν καλύτερες υποδομές, δίνεται η δυνατότητα φοίτησης στην χώρα διαμονής του φοιτητή, όμως από την άλλη παρουσιάζουν και αρκετά μειονεκτήματα όπως αυτό της περιορισμένης επιλογής μαθήματων σε σχέση με τα δημόσια, καθώς και αυτό του υψηλού κόστους, κάνοντάς τα μη προσιτά για οικογένειες με μεσαίο / χαμηλό εισόδημα (College Raptor Staff, 2022).

Ομοίως με τα Ιδιωτικά κολλέγια και Πανεπιστήμια, τα Ιδιωτικά σχολεία έχουν την δυνατότητα να προσφέρουν εκπαίδευση υψηλού επιπέδου λόγω καλύτερων σχολικών εγκαταστάσεων και τάξεων με λιγότερους μαθητές, ενώ παράλληλα παρέχουν εκπαιδευτικά προγράμματα εμπλουτισμένα και με άλλες δραστηριότητες, όπως επιπλέον ξένες γλώσσες, αθλητικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες κ.α. (OECD, 2020). Είναι και αυτά αυτοχρηματοδοτούμενα, που σημαίνει ότι οι “μαθητές” πληρώνουν τα δίδακτρα και δεν υπάρχει κανενός είδους επιδότηση από το Ελληνικό κράτος (Χολέζας, 2018) Επιπλέον, ένα χαρακτηριστικό που τα κάνει να ξεχωρίζουν από τα δημόσια σχολεία, είναι οι διάφορες πρωτοποριακές μέθοδοι διδασκαλίας, γεγονός που προσελκύει ιδιαίτερος τους γονείς, οι οποίοι αναζητούν καλύτερη εκπαίδευση για τα παιδιά τους (Γράφημα 2.3). Πέρα όμως από την θετική πλευρά, υπάρχει και η αρνητική κατά την οποία ναι μεν υπάρχει αύξηση ανταγωνισμού και των δυο τύπων σχολείων για βελτίωση των εκπαιδευτικών τους προγραμμάτων, από

την άλλη όμως δημιουργείται ένας διαχωρισμός μεταξύ φτωχών και οικονομικά άνετων οικογενειών ,που μπορούν να αντέξουν την καταβολή διδάκτρων (OECD,2020). Το γεγονός αυτό σαφώς δημιουργεί μια μορφή οικονομικής ανισότητας, αφού τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος έχουν περιορισμένες επιλογές σχολείου. Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι δημιουργείται διαχωρισμός, μιας και τα ίδια τα ιδιωτικά σχολεία έχουν την δυνατότητα να αποφασίζουν ποιοι και πόσοι μαθητές θα εγγραφούν, με κριτήρια καθαρά οικονομικά (Saikat, 2020).

Πέρα όμως από τις παραπάνω μορφές εκπαίδευσης, στην ιδιωτική εκπαίδευση ανήκουν και τα κέντρα ενισχυτικής διδασκαλίας ,τα γνωστά σε όλους μας φροντιστήρια, όπως επίσης και τα διάφορα κέντρα εκμάθησης άλλων δραστηριοτήτων (ξένες γλώσσες, μουσική, αθλητικές δραστηριότητες κτλ.),καθώς και τα τύπου ιδιαίτερα μαθήματα .Ο ρόλος τους είναι οι επιπλέον διδακτικές ώρες με σκοπό την υποστήριξη των μαθητών και την κατανόηση του διδακτικού υλικού του κάθε μαθήματος. Πιο συγκεκριμένα λόγω ότι υπάρχουν αδύναμοι μαθητές σε κάποιο ή κάποια μαθήματα, δίνεται η δυνατότητα μέσω της ενισχυτικής διδασκαλίας να βελτιωθούν. Από την άλλη, κάθε χρόνο χιλιάδες μαθητές διεκδικούν μια θέση σε κάποιο πανεπιστημιακό τμήμα μέσω των Πανελλαδικών εξετάσεων όπως προαναφέρθηκε, έτσι τα φροντιστηριακά μαθήματα παίζουν καθοριστικό ρόλο στην προετοιμασία τους. Λόγω ότι οι τάξεις είναι μικρότερες σε σχέση με μια σχολική τάξη, δίνεται η δυνατότητα στους καθηγητές να δώσουν περισσότερη προσοχή σε ένα μαθητή, όπως και ένας μαθητής να εκφράσει τις απορίες του περισσότερες φορές.

Γράφημα 2.3 - Ετήσια δίδακτρα -προαιρετικές παροχές σε δυο Ιδιωτικά Σχολεία

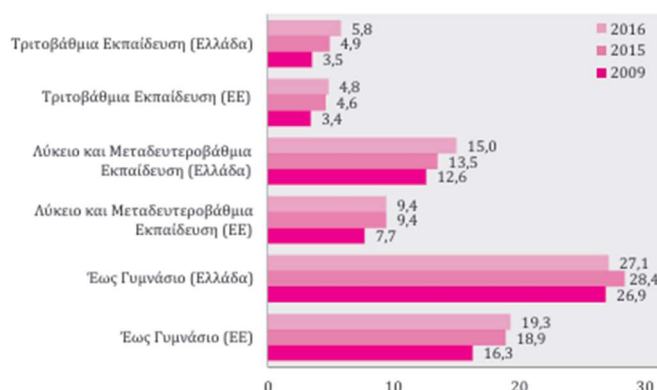
(Πηγή : Υπουργείο Εμπορίου ,επεξεργασία από τον συγγραφέα)

2.5 Επιπτώσεις της περιορισμένης πρόσβασης στην εκπαίδευση

Η περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση έχει σοβαρές και διαρκείς επιπτώσεις στα άτομα και στην κοινωνία γενικότερα. Πιο συγκεκριμένα, σε ατομικό επίπεδο μειώνονται οι δυνατότητες κοινωνικής εξέλιξης αλλά και επαγγελματικής αποκατάστασης, το οποίο επιδρά και σε συλλογικό επίπεδο, για τον λόγο ότι περιορίζεται η οικονομική ανάπτυξη αλλά και εντείνονται περισσότερο και οι οικονομικές ανισότητες που προαναφέρθηκαν, καθώς οι κοινωνικές ομάδες με χαμηλότερη εκπαίδευση τείνουν να έχουν χαμηλότερα εισοδήματα, και να μετέχουν λιγότερο στην οικονομική παραγωγή . Επιπρόσθετα, με την έλλειψη ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση, ενδυναμώνεται ο κύκλος της φτώχειας και περιορίζεται η κοινωνική κινητικότητα, το οποίο έχει σαν αποτέλεσμα να γίνεται μεταφορά γνώσεων και δεξιοτήτων με μεγάλη δυσκολία.

Αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ οικονομικών ανισοτήτων και μειωμένης πρόσβασης στην εκπαίδευση αναδεικνύει την σημαντικότητα των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και των πολιτικών που πρέπει να την προάγουν, ως εργαλείο για την μείωση των ανισοτήτων και της βιώσιμης ανάπτυξης ,αλλά και ως κρίσιμος

παράγοντας για την επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης και της οικονομικής ευημερίας γενικότερα.

Γράφημα 2.4 Ποσοστό εργαζομένων στο όριο της φτώχειας σε Ελλάδα και ΕΕ ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο (2009, 2015 και 2016)

Σημείωση: Αναδημοσίευση από μελέτη 'Φτώχεια και Ανισότητα στην Ελλάδα'@ INE ΓΣΕΕ

2.6 Σύγχρονες απόψεις και ευρήματα

Μέχρι τώρα αναλυθήκαν εκτενώς μεταξύ των άλλων τα θεωρητικά μοντέλα και έννοιες που αφορούν τις οικονομικές ανισότητες και την πρόσβαση στην εκπαίδευση .Στην παρούσα ενότητα, παρατίθεται επιλεγμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση ,η οποία εστιάζει στις σύγχρονες απόψεις και ευρήματα που σχετίζονται με τις έννοιες αυτές. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν οι κυριότερες απόψεις και τα ευρήματα συγχρόνων ερευνητών για την επίδραση των οικονομικών ανισοτήτων στην εκπαιδευτική πρόσβαση και την σύνδεση τους, με σκοπό να υποστηρίξουν τόσο την σημαντικότητα αυτής της σχέσης όσο και να καταδείξουν την αναγκαιότητα για περαιτέρω έρευνα.

Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχει άρρηκτη σχέση μεταξύ της πρόσβασης στην εκπαίδευση των παιδιών και των οικονομικών ανισοτήτων που δύναται να βιώνουν . Σύμφωνα με μελέτη της UNICEF (2020-2021), το 2019 το 19,1% παιδιών και νέων (15-24) αναφέρθηκαν εκτός εκπαίδευσης και κατάρτισης .Πως λειτουργεί αρνητικά όμως το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των παιδιών ,έτσι ώστε να τα κρατήσει μακριά από κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης, ακόμα και της υποχρεωτικής?

Μελέτες του ΥΠΑΙ.ΘΑ., έδειξαν ότι τα παιδιά που ανήκουν σε χαμηλά κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, και αντιμετωπίζουν πιο έντονα την ανάγκη επιβίωσης, το άμεσο οικογενειακό τους περιβάλλον μπορεί να χαρακτηριστεί και ως χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Ο Βλάχος (2021) αξιοποιώντας τα ευρήματα των παραπάνω μελετών ,αλλά και τις παραδοχές της Ασκούνη (2006), σε μια μελέτη που έγινε σε χωριά της Ροδόπης, υποστηρίζει ότι παιδιά τα οποία ανήκουν σε οικογένειες που ασχολούνται σε πρωτογενή τομέα, έχουν πολύ μεγάλη πιθανότητα να επηρεαστούν από την οικογένεια τους να εγκαταλείψουν το σχολείο , δεδομένου ότι τίθενται σε προτεραιότητα οι αγροτικές εργασίες. Αυτό προκύπτει από τα υψηλά ποσοστά μαθητικής διαρροής στα συγκεκριμένα χωριά, ειδικά σε οικογένειες μουσουλμανικής μειονότητας .

Στον υπόλοιπο κόσμο, οι αντίστοιχες μελέτες έχουν παρόμοια αποτελέσματα. Σε έρευνα του Valghese (2019), διαπιστώθηκε ότι ,βάσει μετρήσεων του δείκτη Gini σε διάφορες περιφέρειες της Ινδίας, τα κράτη με υψηλή ανισότητα έχουν χαμηλότερο εισόδημα και περισσότερους φτωχούς ανθρώπους, άρα τα παιδιά από ομάδες χαμηλού εισοδήματος στερούνται ευκαιρίες για εκπαίδευση. Αυτό ισχύει και μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών. Πιο συγκεκριμένα, ο Varghese διαπίστωσε ότι σε περιοχές όπως το Rajasthan, το Chhattisgarh και το Madhya Pradesh οι οικονομικές ανισότητες είναι πολύ υψηλές, σε σχέση με εκπαιδευτικά προηγμένες αστικές περιοχές όπως το New Delhi, το Nagaland, η Kerala και η Mizoram .

Παρόμοια ευρήματα είχε στην μελέτη της και η Φιλιππακοπούλου (2021) στην ευρύτερη περιοχή των Καλάβρυτων, η οποία μελέτησε όχι μόνο την παρούσα κοινωνικοοικονομική κατάσταση των παιδιών αλλά και την διαγενεακή μεταβίβαση. Πιο συγκεκριμένα, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι οικογένειες με χαμηλό οικονομικό υπόβαθρο (α' γενεά), μεταβιβάζουν την ελλειμματικότητα τους στους απογόνους τους (β' γενεά) και έπειτα αυτή στα δικά τους παιδιά (γενεά), σε ποσοστό διαπίστευσης 85% του ερευνώμενου δείγματος, το οποίο βάσει Bourdieu δείχνει να επαναλαμβάνεται.

Οι παραπάνω μελέτες που σχετίζονται μεταξύ των άλλων και με την διαγενεακή μεταβίβαση της ελλειμματικότητας , δεν αφορούν μόνο την οικονομική κατάσταση , αλλά και την σχολική επιτυχία, όπως επίσης και συνέχιση των σπουδών

σε τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σύμφωνα με έρευνα που έγινε από τον Χρυσάκης (1993) αλλά και από τον Παπακωνσταντίνου Π.(1981) και αφορούσε την σχέση κοινωνικής προέλευσης και σχολικής επιτυχίας, διαπιστώθηκε ότι σε ένα έγκυρο στατιστικό δείγμα 676 μαθητών στην Αττική, υπάρχει στενή σχέση μεταξύ κοινωνικό-επαγγελματικής θέσης του πατέρα και σχολικής επιτυχίας στο Δημοτικό. Πιο συγκεκριμένα, μαθητές που ήταν παιδιά επιστημόνων, διοικητικών στελεχών ήταν άριστοι σε ποσοστό 94% ,σε αντίθεση με παιδιά εργατών σε ποσοστό 47%. Ανάλογο ήταν και το αποτέλεσμα της σχέσης σχολική επιτυχία με μορφωτικό επίπεδο του πατέρα. Ειδικότερα, μαθητές με πατέρα πτυχιούχο ανώτερης /ανώτατης σχολής ήταν 'άριστοι' σε ποσοστό 90% , ενώ μαθητές με πατέρα κάτοχου απολυτήριου Δημοτικού ήταν άριστοι σε ποσοστό 50%.

Παρόμοια αποτελέσματα έδειξε και έρευνα του IOBE (2019) όσον αφορά την διαχρονική αυξητική τάση φοιτητών κατά την διάρκεια της κρίσης, οι οποίοι προέρχονται από οικογένειες με υψηλό ή πολύ υψηλό κοινωνικό-εκπαιδευτικό υπόβαθρο, με αντίστοιχη μείωση φοιτητών που προέρχονταν από μεσαίο ή κατώτερο κοινωνικό-εκπαιδευτικό υπόβαθρο .Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των πρώτων αυξήθηκε σε 45,6% το 2024 από 42,3% το 2011 και 36,3% το 2001,ενώ των δευτέρων μειώθηκε σε 42,5% το 2014 από 47,1% το 2011 και 52,1% το 2001.Επιπρόσθετα, τα ευρήματα έδειξαν ότι στην πιθανότητα φοίτησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ισχυρότερος είναι ο ρόλος του επαγγέλματος του πατέρα παρά της μητέρας. Παράλληλα με αυτό, τα αποτελέσματα μελετών για την Ελλάδα έχουν δείξει ότι, η πιθανότητα φτώχειας ελαττώνεται όσο αυξάνεται το μορφωτικό επίπεδο του αρχηγού του νοικοκυριού και η οποία πιθανότητα είναι 3,4 φορές μεγαλύτερη σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό για αρχηγό νοικοκυριού που δεν έχει ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Πόσο σημαντική είναι όμως η εκπαίδευση των παιδιών στην ένταξη τους στην αγορά εργασίας? Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μελέτης της ΕΣΥΕ και της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, που διεξάχθηκε το 2007 ,για το σύνολο και για πληθυσμό άνω των 15 ετών, ο δείκτης συμμετοχής ανέρχεται σε 53,4% ,με τους άντρες να υπερτερούν έναντι των γυναικών κατά 20 ποσοστιαίες μονάδες (64,8 % έναντι 42,4%) όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα.

Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Σύνολο	Άντρες	Γυναίκες
Μεταπτυχιακό	92,6	92,8	92,3
ΑΕΙ	79,4	80,2	78,7
ΤΕΙ	82,6	85,8	79,5
Λύκειο	60,2	72,0	47,8
Γυμνάσιο	47,3	59,7	32,3
Χωρίς Υποχρ. Εκπ/ση	31,7	46,1	25,0
Σύνολο	53,4	64,8	42,4

Πίνακας 2.2 Δείκτες συμμετοχής του πληθυσμού (άνω των 15 ετών) στο εργατικό δυναμικό κατά εκπαιδευτικό επίπεδο και φύλο

Σημείωση: Αναδημοσίευση από μελέτη 'Φτώχεια , ανισότητες και εκπαίδευση στο πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης' ©ΚΑΝΕΠ ΓΣΕΕ

Υπολογιζόμενος με βάσει το εκπαιδευτικό επίπεδο του κάθε ερωτηθέντα, ο δείκτης συμμετοχής καταδεικνύει ποιες πιθανότητες έχουν οι απόφοιτοι διάφορων εκπαιδευτικών βαθμίδων ώστε να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό. Παρατηρούμε λοιπόν πως από την ανώτατη προς την κατωτάτη εκπαιδευτική βαθμίδα, οι πιθανότητες ολοένα και μειώνονται, για να φτάσουμε στο 31,7% για άτομα που δεν έχουν ολοκληρώσει ούτε την στοιχειώδη υποχρεωτική εκπαίδευση (Ευστράτογλου, 2007). Από την άλλη, έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου το 2008 , τεκμηριώνει ότι οι κάτοχοι τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης α)ήταν μαθητές με χαμηλές επιδόσεις β)προέρχονται με χαμηλό οικονομικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο γ)παρουσιάζει τα μεγαλύτερα ποσοστά μαθητικής διαρροής.(Φωτόπουλος,2007)

Επιπλέον, τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι το σχολείο αποφοίτησης (δημόσιο – ιδιωτικό) παίζει σημαντικό ρολό στην επιτυχία πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ,καθώς οι φοιτητές που προέρχονταν από ιδιωτικά σχολεία έχουν προβάδισμα στην εισαγωγή τους ,η οποία αυτή διαφορά διευρύνεται και κατά την διάρκεια της κρίσης (6,3 % έναντι 5,4% μεταξύ του 2010 και 2014) .Επίσης ,σημαντική ήταν και η διαφορά της ενισχυτικής διδασκαλίας (πχ φροντιστήρια) . Τα φροντιστήρια και τα ιδιαίτερα έχουν εδραιωθεί πλέον στο εκπαιδευτικό σύστημα- το 99% των μαθητών στην τελευταία τάξη του σχολείου έλαβε κάποια μορφή φροντιστηριακής υποστήριξης το 2014. Σύμφωνα με έρευνα των Farquharson , McNally και Tahir, οι μειονεκτούντες μαθητές κατά μέσο όρο ασχολούνταν , ειδικά

την περίοδο της πανδημίας, πολύ λιγότερο με την μάθηση στο σπίτι, και αφιέρωσαν λιγότερο χρόνο σε δραστηριότητες μάθησης σε σχέση με συνομήλικους τους που ήταν σε καλύτερη οικονομική κατάσταση .Αυτές οι δραστηριότητες αφορούσαν διαδικτυακά μαθήματα, με επί πληρωμή δίδακτρα .Τέλος, υψηλή ήταν και η επίδραση της εντοπιότητας των φοιτητών. Πιο συγκεκριμένα, στις μετρήσεις του 2014 της παραπάνω μελέτης, οι φοιτητές που προέρχονται από τα δυο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας αλλά και από τον ίδιο νομό, ανέρχεται σε 58,5% στα κεντρικά πανεπιστήμια έναντι του 11,2% σε αυτά της περιφέρειας, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά την οικονομική δυσκολία μετακίνησης για σπουδές από τον τόπο κατοικίας σε άλλη περιοχή.

2.6.1 Πολιτικές και παρεμβάσεις

Σύμφωνα με Μητράκος (2018), οι ανισότητες που συνδέονται περισσότερο από κάθε άλλο δημογραφικό ή κοινωνικοοικονομικό παράγοντα (επάγγελμα, ηλικία, σύνθεση νοικοκυριού, περιφέρεια, φύλο) , είναι οι εκπαιδευτικές, και αυτό γιατί από μόνη της η εκπαίδευση σαν αγαθό μπορεί να ερμηνεύσει το ¼ της συνολικής ανισότητας. Κατ' επέκταση, πολιτικές οι οποίες έχουν ως απώτερο σκοπό την εξομάλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, σαφώς μακροχρόνια οδηγούν και στον περιορισμό των οικονομικών ανισοτήτων αλλά και της φτώχειας. Τέτοιες πολιτικές μπορεί να είναι για παράδειγμα, αύξηση των ετών υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ενθάρρυνση για συμμετοχή φτωχότερων τμημάτων του πληθυσμού για συνέχιση των σπουδών τους πέρα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης , πολιτικές που να περιορίζουν την παραπαιδεία καθ' όλη την διάρκεια της εκπαίδευσης καθώς και της εισόδου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με ενίσχυση περισσότερων αντίστοιχων υποστηρικτικών προγραμμάτων στα δημόσια σχολεία, σύστημα παρακολούθησης παρουσίας στο σχολείο και σχολικής διαρροής για ευάλωτες ομάδες παιδιών.

Άλλες προτεινόμενες παρεμβάσεις (UNICEF,2020) θα μπορούσαν να είναι μεταξύ των άλλων και πολυετή χρηματοδοτούμενα σχέδια δράσης για αντιμετώπιση της διαγενεακής φτώχειας και μειονεξίας, με αξιοποίηση πρωτοβουλιών και χρηματοδότηση της ΕΕ (Σύσταση Θέσπισης Ευρωπαϊκής εγγύησης για το Παιδί,

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της ΕΕ) ,καθώς και ανάπτυξη συστήματος παρακολούθησης που να παρέχει ποιοτικά και συγκεντρωτικά δεδομένα ,όσον αφορά την υποστήριξη αποτελεσματικού προγραμματισμού και κατανομής πόρων ,το οποίο να εντοπίζει συστημικά εμπόδια, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό - περιφερειακό επίπεδο. Η ανάλυση σε επίπεδο περιφέρειας, όπως αυτή που ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο, αποτελεί κρίσιμο βήμα για την κατανόηση των επιπτώσεων καθώς και την αποτελεσματική στόχευση των πολιτικών, αναδεικνύοντας έτσι την συσχέτιση οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων με την πρόσβαση στην εκπαίδευση.

ΜΕΡΟΣ Β : ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ

Κεφάλαιο 3^ο- Ανάλυση Δεδομένων

3.1 Μεθοδολογία έρευνας

3.1.1 Σκοπός της έρευνας – ερευνητικό ερώτημα

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει την μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων και την εξαγωγή των συμπερασμάτων, στο πλαίσιο της μελέτης. Ο σκοπός της παρούσας μεθοδολογίας είναι να διερευνήσει την σχέση που υπάρχει μεταξύ οικονομικών ανισοτήτων και της πρόσβασης στην εκπαίδευση στις γεωγραφικές περιφέρειες της Ελλάδας ,με την χρήση συνδυασμού περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης και λογιστικής παλινδρόμησης των διαθέσιμων δεδομένων. Μέσω των παραπάνω μεθόδων επιδιώκουμε να προσδιορίσουμε την ερμηνευτική ικανότητα συγκεκριμένων μεταβλητών, σε αντιπαράθεση με τους υπολοίπους προσδιοριστικούς παράγοντες, που θα παρουσιαστούν στην συνέχεια.

3.1.2 Επιλογή του Δείγματος -Περιγραφική Στατιστική

Λαμβάνοντας υπόψη τον σκοπό της παρούσας μελέτης, επιλέχθηκαν οι περιφέρειες της Αττικής και της Ηπείρου, για συγκριτική αξιολόγηση και ανάλυση, δεδομένου ότι οι δυο αυτές γεωγραφικές περιοχές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Η χρονική περίοδος των παρατηρήσεων αποτελείται κατά κύριο λόγο από το 2019 έως το 2023 ,με κατ' εξαίρεση σε ορισμένες περιπτώσεις και από το 2017, λόγω έλλειψης δεδομένων τα ενδιάμεσα έτη, ενώ τα δεδομένα συλλέχθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή (Eurostat), από τον OECD, την IOBE ,τον ΟΟΣΑ και τη Παγκόσμια Τράπεζα Δεδομένων. Όσον αφορά τα στατιστικά εργαλεία, χρησιμοποιήθηκαν κυρίως το Στατιστικό Πακέτο SPSS Statistics Version 25 της IBM, καθώς και το Microsoft Excel του Microsoft Office.

Η Περιγραφική Στατιστική ανάλυση αποτελεί το πρώτο βήμα της μεθοδολογικής προσέγγισης, μέσω της οποίας παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά των δεδομένων των δυο περιφερειών, προσφέροντας έτσι μια συνοπτική αλλά και ουσιαστική εικόνα των κοινωνικοοικονομικών και εκπαιδευτικών συνθήκων τους. Για την συγκεκριμένη ανάλυση, χρησιμοποιήθηκαν δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα από τα διαθέσιμα στατιστικά αρχεία των παραπάνω περιόδων, ενώ επίσης εφαρμοστήκαν και οι κατάλληλες σταθμίσεις βάσει δυο βασικών συντελεστών. Μέσω των σταθμιστών αυτών (RB050 για επίπεδο νοικοκυριού και RB040 για ατομικό επίπεδο), προσαρμοστήκαν τα αποτελέσματα έτσι ώστε να αντικατοπτρίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια την πληθυσμιακή κατάσταση της κάθε περιφέρειας το εν λόγω έτος παρατήρησης.

Η ανάλυση επικεντρώνεται στα εξής σημεία :

- 1)Γεωγραφικά χαρακτηριστικά όπως έκταση και πυκνότητα πληθυσμού
- 2)Δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως Φύλα, υπηκοότητες, ηλικιακές ομάδες, αριθμός νοικοκυριών με εξαρτώμενα παιδιά
- 3)Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά όπως επαγγελματική κατάσταση και τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας
- 4)Οικονομικά χαρακτηριστικά όπως Εισοδήματα και Κατανομή εισοδημάτων με έμφαση σε δείκτες όπως Gini και S80/S20, Φτώχεια και Κοινωνικό Αποκλεισμό, με έμφαση στον δείκτη AROPE.
- 5)Εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά όπως αριθμός σχολικών μονάδων και διδακτικού προσωπικού, αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, σχολική διαρροή, εκπαιδευτικό επίπεδο γονέων και διαγενεακή κινητικότητα, εκπαιδευτικές δαπάνες και τέλος αριθμός φροντιστηρίων .

Η παρουσίαση της παραπάνω ανάλυσης έλαβε χώρα μέσω επεξεργασίας πινακοποιημένων δεδομένων και γραφημάτων, κάποια από τα οποία περιλαμβάνονται για λόγους συντομίας και χώρου και στο παράρτημα στο τέλος της μελέτης . Με την οπτικοποίηση μέσω των γραφημάτων και των πινάκων, επιτρέπεται η άμεση σύγκριση μεταξύ των δυο περιφερειών και έτσι αναδείχθηκαν οι τάσεις που διέπουν τα δεδομένα. Η ανάλυση αυτή παρέχει την βάση για την κατανόηση των

δεδομένων και αποτελεί αναμφισβήτητα προπαρασκευαστικό στάδιο για την επόμενη φάση της ανάλυσης, που περιλαμβάνει την Λογιστική παλινδρόμηση.

3.1.3 Λογιστική παλινδρόμηση

Η λογιστική παλινδρόμηση (Binary Logistic Regression) χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος ανάλυσης για να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ οικονομικών ανισοτήτων και εκπαιδευτικής πρόσβασης στις περιφέρειες μελέτης ,Αττικής και Ηπείρου. Το μοντέλο επιλέχθηκε λόγω της ικανότητας του να εκτιμά την πιθανότητα εμφάνισης ενός δυαδικού εξαρτημένου αποτελέσματος ,βασιζόμενο σε ένα σύνολο ανεξάρτητων μεταβλητών.

Για την πραγματοποίηση της παλινδρόμησης χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από το 2023,καθως τα διαθέσιμα δεδομένα για αυτή την περίοδο ήταν πλήρη και επαρκή για τις ανάγκες της έρευνας. Αν και η ανάλυση ενός μόνο έτους ενδεχομένως να περιορίζει την δυνατότητα εξαγωγής γενικευμένων συμπερασμάτων, ωστόσο παρέχει μια ακριβή και επικαιροποιημένη εικόνα για την κατάσταση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις δυο αυτές περιφέρειες, υπό τις συνθήκες του συγκεκριμένου έτους.

Το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε είναι το AROPE (At Risk of Poverty) σε συνδυασμό με την κατηγοριοποίηση των νοικοκυριών βάσει πεντημοριών εισοδήματος (QITILES). Η επιλογή του συγκεκριμένου μοντέλου έγινε για να διερευνηθεί η πιθανότητα αν οι μαθητές έχουν περιορισμένη ή επαρκή εκπαιδευτική πρόσβαση ,ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες και κοινωνικές παραμέτρους που έχει το νοικοκυριό . Πιο συγκεκριμένα, προσαρμόστηκε για να εκτιμήσει την πιθανότητα κατάστασης “κίνδυνου φτώχειας”(binary outcome) ως συνάρτηση κοινωνικών και οικονομικών μεταβλητών, ενώ οι κατώτερες και ανώτερες εισοδηματικές ομάδες (qitiles)επιτρέπουν την βαθύτερη κατανόηση των επιδράσεων σε διαφορετικές εισοδηματικές ομάδες. Για τις ανάγκες της παλινδρόμησης αυτής, έγινε χρήση των κατάλληλων σταθμιστών PB040,ετσι ώστε να διασφαλιστεί η αντιπροσωπευτικότητα των δεδομένων ,λαμβάνοντας υπόψη τον διαφορετικό πληθυσμό της κάθε

περιφέρειας, και εφαρμοστήκαν ανά πεντημόριο ώστε τα αποτελέσματα να αντανακλούν στην σύγχρονη πραγματικότητα.

3.1.4 Περιορισμοί της έρευνας

Η συγκεκριμένη μελέτη αντιμετώπισε αρκετούς περιορισμούς όσον αφορά την διαθεσιμότητα και την πληρότητα των δεδομένων. Ειδικότερα , ορισμένα δεδομένα όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων και άλλοι κοινωνικοί δείκτες, ήταν ανεπαρκώς καταγεγραμμένα ή ελλιπή για όλες τις χρονικές ερευνητικές περιόδους. Επιπρόσθετα, στοιχεία όπως οι επιδόσεις των μαθητών σε πανελλαδικά μαθήματα στις δυο περιφέρειες, ήταν περιορισμένα με αποτέλεσμα να μην μπορούσαν να ενσωματωθούν στην ανάλυση. Τέλος, σε ορισμένες περιπτώσεις (πχ σχολική διαρροή) , η έλλειψη δεδομένων οδήγησε στην χρήση συγκεκριμένων ετών (πχ από το 2017) αντί της προβλεπόμενης πενταετούς περιόδου (2019 – 2023), περιορίζοντας την δυνατότητα ομοιόμορφης ανάλυσης των τάσεων και των διαχρονικών μεταβολών για τις δυο περιφέρειες. Αυτοί οι περιορισμοί ενδέχεται να επηρεάσουν την πληρότητα και την δυνατότητα γενίκευσης των συμπερασμάτων της μελέτης.

3.2 Γενική Περιγραφή Περιοχών Μελέτης : Περιφέρεια Αττικής και Περιφέρεια Ηπείρου

Η Περιφέρεια της Αττικής ,η οποία αποτελεί μια από τις 13 περιφέρειες της Ελλάδας, και στην οποία ανήκει και η πρωτεύουσα της, η Αθήνα, χαρακτηρίζεται ως το πιο πολυπληθές και αστικοποιημένο γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021 (ΕΛ.ΣΤΑΤ.,2021), ο συνολικός της μόνιμος πληθυσμός ανέρχεται σε 3.814.064 κάτοικους , συγκεντρώνοντας έτσι περίπου το 1/3 του πληθυσμού της χώρας, ενώ παρουσίασε μείωση της τάξης του 0,4% από την προηγούμενη απογραφή (2011), σε σχέση με την ραγδαία αύξηση πληθυσμού της (6,8%) μεταξύ των ετών 1991 και 2001.Αποτελείται από τις παρακάτω περιφερειακές ενότητες :

- 1)Κεντρικού Τομέα Αθηνών 2)Βορείου Τομέα Αθηνών 3)Δυτικού Τομέα Αθηνών
- 4)Νοτίου Τομέα Αθηνών 5)Ανατολικής Αττικής 6)Δυτικής Αττικής 7)Πειραιώς
- 8)Νήσων

Η Περιφέρεια της Αττικής συγκεντρώνει την πλειονότητα των αστικών υποδομών ,με τεράστια ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και υψηλότερο ΑΕΠ σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες, καθιερώνοντας την έτσι ως το κέντρο της οικονομίας στην Ελλάδα.

Σε αντίθεση με την Αττική, η Περιφέρεια της Ηπείρου θεωρείται ως ορεινή και αραιοκατοικημένη γεωγραφική περιοχή της χώρας, και αυτό φαίνεται από την απογραφή του 2021, όπου ο μόνιμος πληθυσμός της ανέρχεται σε 319.991 κάτοικους, παρουσιάζοντας μείωση της τάξης του 5,0% από την απογραφή του 2011. Με μεγαλύτερη πόλη της και πρωτεύουσα της τα Ιωάννινα, η Περιφέρεια της Ηπείρου διαιρείται στις παρακάτω περιφερειακές ενότητες :

- 1)Ιωαννίνων 2) Άρτας 3)Θεσπρωτίας 4)Πρέβεζας

Κύρια οικονομική της δραστηριότητα αποτελεί η κτηνοτροφία και η γεωργία, και σε μικρότερο βαθμό ο τουρισμός, ενώ σημειώνεται περιορισμένη πρόσβαση σε δημόσιες δομές (νοσοκομεία, σχολεία) ,όπως επίσης και αστικοποίηση σε αρκετά χαμηλά επίπεδα.

Παρακάτω παρατίθεται συνοπτικός πίνακας πληθυσμού των δυο περιφερειών ,έπειτα από τα αποτελέσματα απογραφών του 2011 και 2021 αντίστοιχα, στον οποίο φαίνονται οι παραπάνω μεταβολές πληθυσμού.

Περιφέρειες	Πληθυσμός		Άνδρες		Γυναίκες	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021
ΗΠΕΙΡΟΥ	336.856	319.991	165.775	157.708	171.081	162.283
ΑΤΤΙΚΗΣ	3.828.434	3.814.064	1.845.663	1.837.343	1.982.771	1.976.721

Πίνακας 3.1 Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού Περιφέρειας Αττικής και Ηπείρου (2011 – 2021)

Σημείωση: Αναδημοσίευση και επεξεργασία του συγγραφέα από τα *Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού Κατοικιών, 2021*, σ.6 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

3.3 ΜΕΡΟΣ Α - Περιγραφική Ανάλυση Δεδομένων

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζεται η Περιγραφική Ανάλυση των δεδομένων των δυο Περιφερειών, για την χρονική περίοδο 2019-2023, παραθέτοντας τα σημαντικότερα δημογραφικά, γεωγραφικά, κοινωνικοοικονομικά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά τους. Μέσω αυτής της προσέγγισης, θα αναδειχθούν σημαντικές διαφορές και ομοιότητες μεταξύ των δυο περιοχών, με την χρήση πινάκων και γραφημάτων.

3.3.1 Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά

Έκταση και Πυκνότητα Πληθυσμού. Η Περιφέρεια Αττικής έχει έκταση 3.808 τετρ.χλμ. (καλύπτει το 2,9% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας). Σε αντίθεση με την Αττική, η Περιφέρεια Ηπείρου καλύπτει περίπου 3 φορές μεγαλύτερη έκταση (9.203 τετρ.χλμ.), όμως η πυκνότητα πληθυσμού διαφέρει στις δυο περιφέρειες. Όπως βλέπουμε στο γράφημα που ακολουθεί, η κατανομή πληθυσμού στην Ήπειρο είναι πιο διάσπαρτη σε σχέση με αυτή της Αττικής, και αυτό δικαιολογείται λόγω της απομακρυσμένης γεωγραφικής θέσης της Ηπείρου, η οποία συμβάλει σε αυτή της ανισοκατανομή πληθυσμού, όπως επίσης και στη πρόσβαση σε διάφορες υπηρεσίες (υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση), όπως θα δούμε παρακάτω.

Γράφημα 3.1 - Βαθμός Πυκνότητας ανά Περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC), 2019 – 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

1= "Πόλεις" – πυκνό-κατοικημένες περιοχές όπου τουλάχιστον το 50% του πληθυσμού ζει σε αστικό κέντρο.

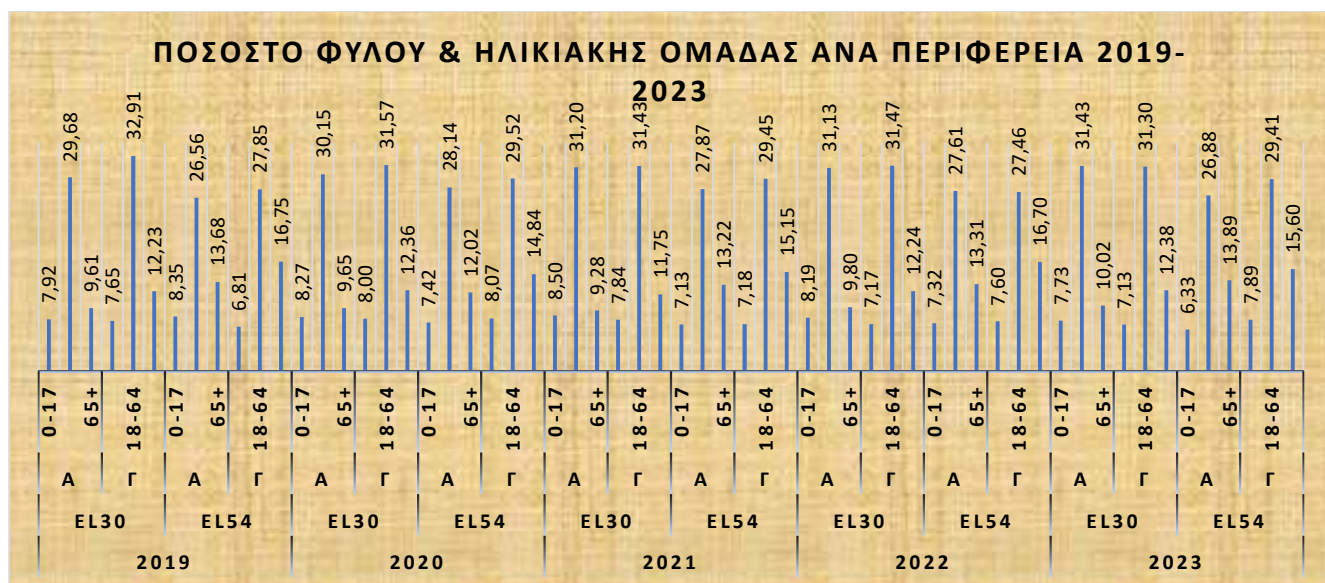
2= "Πόλεις και προάστια" - περιοχές μέσης πυκνότητας όπου τουλάχιστον το 50% του πληθυσμού ζει σε αστική περιοχή, αλλά όχι "Πόλη".

3= "Αγροτικές περιοχές" - αραιοκατοικημένες περιοχές όπου πάνω από το 50% του πληθυσμού ζει σε αγροτική περιοχή.

3.3.2 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

α) Φύλα και Υπηκοότητες. Στις δυο περιφέρειες, η αναλογία ανδρών -γυναικών παρουσιάζει μικρές αποκλίσεις ανά έτος, και κυμαίνεται σε ποσοστά περίπου της τάξεως του 48% έναντι 52% αντιστοίχως. Όσον αφορά τις υπηκοότητες, η αναλογία Ελλήνων υπερτερεί και στις δυο περιφέρειες έναντι των υπολοίπων εθνικοτήτων (εντός και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης), με τους αλλοδαπούς να συγκεντρώνονται ελαφρώς περισσότερο στην Περιφέρεια Αττικής και στα αστικά κέντρα και λιγότερο σε αγροτικές κατά κύριο λόγο περιοχές, όπως χαρακτηρίζεται η Ήπειρος. Αναλυτικά διαγράμματα με ποσοστά για τα φύλα και τις υπηκοότητες, παρατίθενται στο Παράρτημα με λεπτομερή απεικόνιση.

β) Ηλικιακές Ομάδες. Ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά παρουσιάζει η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού των δυο περιφερειών κατά την παραπάνω χρονική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, μεγαλύτερο ποσοστό ηλικιωμένων (61+) παρατηρείται στην περιοχή της Ηπείρου έναντι της Αττικής, ενώ στην Αττική συγκεντρώνεται υψηλότερο ποσοστό νεότερων ηλικιών και ενήλικων (18-45), το οποίο εύρημα αντανακλά τον περισσότερο αστικοποιημένο χαρακτήρα της περιοχής, λόγω των περισσότερων ευκαιριών εύρεσης εργασίας. Τέλος, όσον αφορά την πρώτη ηλικιακή ομάδα (0-18), τα ποσοστά είναι σχεδόν πανομοιότυπα, με ιδίες περίπου ανάγκες (πχ εκπαίδευσης) αλλά με διαφορετικές παραμέτρους όπως θα δούμε παρακάτω. (Γράφημα 3.2)

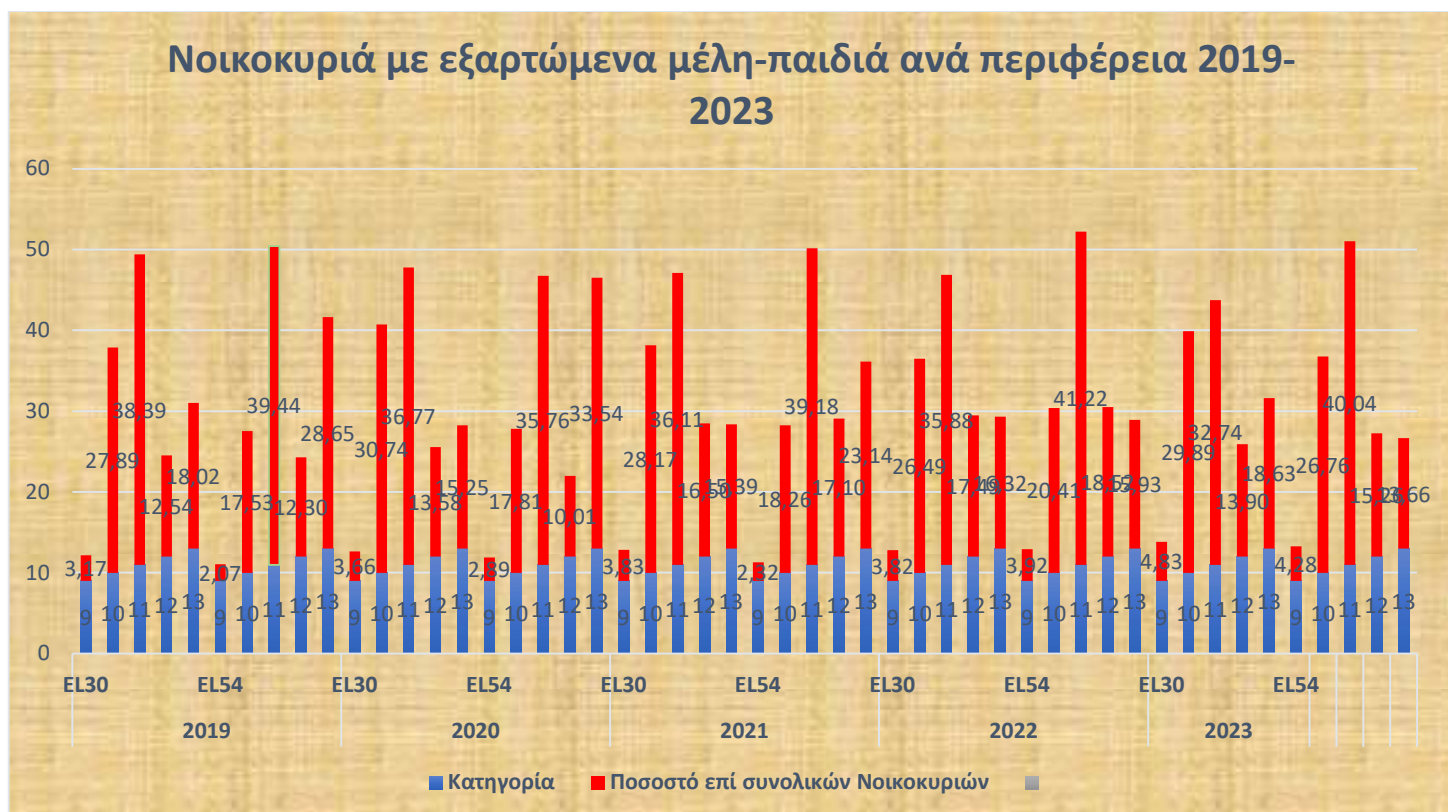

Γράφημα 3.2 – Φύλα - Ηλικιακές Ομάδες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC), 2019 – 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

A= Άντρες Γ=Γυναίκες

γ) Αριθμός Νοικοκυριών με εξαρτώμενα μέλη (παιδιά). Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης γίνεται αρχικά απλή αναφορά στον συνολικό αριθμό νοικοκυριών ανά περιφέρεια, συμπεριλαμβανομένη όλων των κατηγοριών σύνθεσης τους, σε σχετικό πίνακα που παρατίθενται στο παράρτημα. Δίνοντας έμφαση όμως κατά κύριο λόγο στα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες νοικοκυριών με εξαρτώμενα μέλη -παιδιά, η συγκεκριμένη ανάλυση δεδομένων αποσκοπεί στην καλύτερη κατανόηση των κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων που συντελούν στην άνιση πρόσβαση στην εκπαίδευση. Με αυτό τον τρόπο, δίνεται μια πρώτη εκτίμηση διάφορων οικονομικών δυσκολιών που ενδέχεται να επηρεάζουν την εκπαιδευτική πρόσβαση, συνδέοντας παραμέτρους που θα εξηγηθούν παρακάτω, στην περιοχή της περιφέρειας Αττικής και Ηπείρου. (Γράφημα 3.3)

Γράφημα 3.3 – Νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη - παιδιά ανά Περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC), 2019 – 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

9= Μονογονεϊκό νοικοκυριό, με τουλάχιστον 1 εξαρτώμενο παιδί

10= Δυο ενήλικες με 1 εξαρτώμενο παιδί

11= Δυο ενήλικες με 2 εξαρτώμενα παιδιά

12= Δυο ενήλικες με 3 ή περισσότερα εξαρτώμενα παιδιά

13= Λοιπά νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά

Στο παραπάνω γράφημα, παρουσιάζεται για την εξεταζόμενη περίοδο η αναλογία νοικοκυριών με παιδιά, έναντι των συνολικών νοικοκυριών, για την κάθε περιφέρεια.

Τα στοιχεία υποδεικνύουν ότι ο αριθμός αυτών των νοικοκυριών στην Αττική είναι σημαντικά μεγαλύτερος σε σχέση με αυτών της Ηπείρου, και η διαφορά αυτή μπορεί να οφείλεται σε δημογραφικούς παράγοντες όπως αναφέρθηκε παραπάνω (πχ. πληθυσμιακή συγκέντρωση στην Αττική) ή σε κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες (πχ. καλύτερες επαγγελματικές -εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε ένα αστικό κέντρο, με

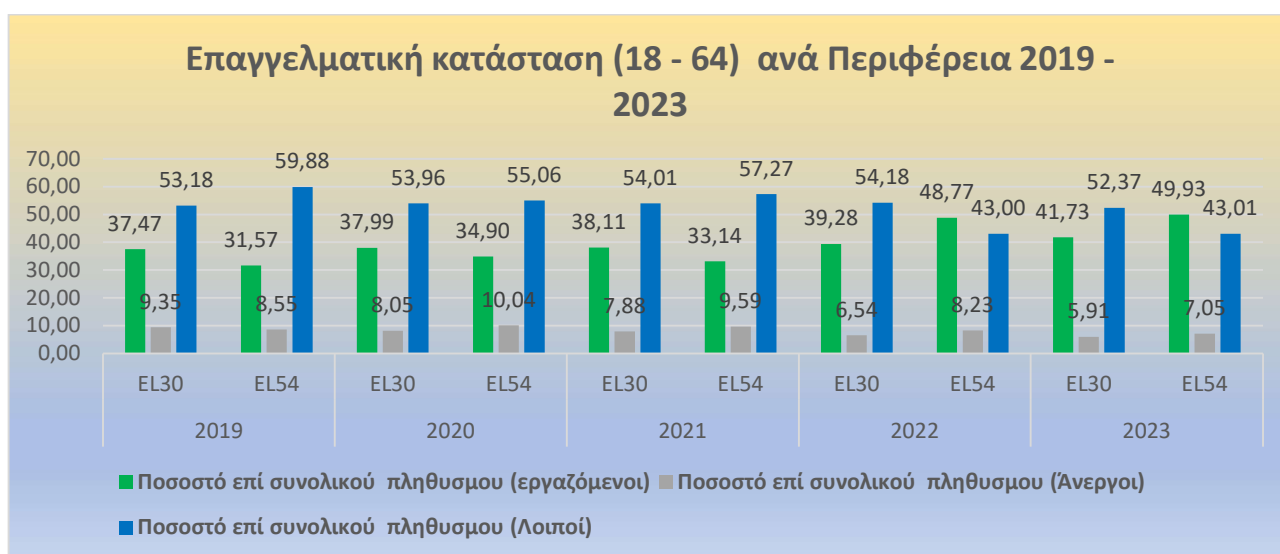
αποτέλεσμα να αποθαρρύνεται η παραμονή σε αγροτικές περιοχές όπως η Ήπειρος).Τέλος, αξιοσημείωτο είναι και το αποτέλεσμα της κατηγορίας 9 (μονογονεϊκά), το οποίο για την Αττική κυμαίνεται από 3-5% , ενώ για την Ήπειρο από 2-4% επί των συνολικών νοικοκυριών, και το οποίο αποτέλεσμα μπορεί να ερμηνευτεί ότι στην Ήπειρο ενδεχομένως να δίνεται περισσότερη έμφαση στην διατήρηση οικογενειακών δεσμών σε σχέση με την Αττική. Από την άλλη όμως ,στην Αττική ως αστική περιοχή, προσφέρεται μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική υποστήριξη, συγκρινόμενη με της Ηπείρου η οποία έχει πιο αγροτικό χαρακτήρα, κάτι το οποίο αμβλύνει περισσότερο τις οικονομικές ανισότητες στα συγκεκριμένου τύπου νοικοκυριά. Επιπρόσθετα, σημαντικό είναι και το γεγονός ότι ,οι οικονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μονογονεϊκά νοικοκυριά σε σύγκριση με τα υπόλοιπα, είναι μεγαλύτερες, λόγω του χαμηλότερου εισοδήματος και ενδεχομένως του αυξημένου κινδύνου φτώχειας, επακόλουθο του οποίου είναι η μειωμένη πρόσβαση σε ιδιωτική εκπαίδευση (π.χ. φροντιστήρια),όπως θα αναλύσουμε παρακάτω, λόγω περιορισμένων χρηματικών πόρων.

Συμπερασματικά, συγκρίνοντας τα αποτελέσματα από τις γραφικές απεικονίσεις 4.2 και 4.3, αντιλαμβανόμαστε ότι στην Αττική παρατηρείται αναλογικά μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού εργαζομένης ηλικίας (18-64) και μικρότερα νοικοκυριά (συνεπώς και υψηλότερου εισοδήματος ,όπως θα δούμε παρακάτω), σε αντίθεση με την Ήπειρο, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό αντιπροσωπεύεται από ηλικιωμένα άτομα (65+) , μεγαλύτερα νοικοκυριά και χαμηλότερο εισόδημα.

3.3.3 Κοινωνικοοικονομικά Χαρακτηριστικά

Επαγγελματική Κατάσταση – Τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας. Αναλύοντας τα στοιχεία του παρακάτω γραφήματος ,διαπιστώνεται ότι κατά την περίοδο 2019 – 2023 , η αναλογία εργαζομένων έναντι ανέργων (ηλικίας 18 – 64) , παραμένει υψηλότερη στην Αττική έναντι της Ηπείρου, γεγονός που υποδηλώνει μεγαλύτερη δυνατότητα επαγγελματικών ευκαιριών στην Αττική. Ειδικότερα, όσον αφορά την ανεργία, το συμπέρασμα που εξάγεται ,είναι ότι αναλογικά με τον πληθυσμό της κάθε περιφέρειας , αν και η ένταση της αυξάνεται περίπου το ίδιο και στις δυο

περιφέρειες, η Ήπειρος παρουσιάζει μια διαχρονική υψηλότερη αυξητική τάση έναντι της Αττικής, κατά την διάρκεια της πενταετίας, γεγονός το οποίο μπορεί να οφείλεται στις διαφορετικές οικονομικές (έλλειψη επενδύσεων, ευκαιρίες απασχόλησης), γεωγραφικές και κοινωνικές δομές των δυο περιοχών. Τέλος, όσον αφορά τα ποσοστά των λοιπών (συμπεριλαμβανομένων και των συνταξιούχων), βάσει του γραφήματος φαίνεται ότι η μερίδα αυτού του πληθυσμού παραμένει διαχρονικά σε σταθερό επίπεδο, το οποίο μας δείχνει ότι δεν έχει επηρεαστεί σημαντικά.

Γράφημα 3.4 – Επαγγελματική κατάσταση πληθυσμού (18 – 64) ανά Περιφέρεια, (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC), 2019 – 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Η παραπάνω ανάλυση μας προσφέρει μια γενική εικόνα της επαγγελματικής κατάστασης του πληθυσμού ηλικίας 18 – 64, καθώς και των οικονομικών συνθηκών, στις δυο περιφέρειες. Ωστόσο, με γνώμονα την εξέταση ευρύτερων οικονομικών πιέσεων και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη – παιδιά, εστιάζουμε στην ηλικιακή ομάδα 25 -59. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, όχι μόνο αποτελεί τον κύριο πυρήνα του εργατικού δυναμικού σε μια κοινωνία, αλλά συνάμα επωμίζεται και το μεγαλύτερο μέρος οικονομικής ευθύνης για την οικονομική ευημερία των νοικοκυριών. Έτσι, με αυτήν την προσέγγιση, εξετάζουμε

τον τρόπο με τον οποίο , τόσο η επαγγελματική κατάσταση, όσο και η εξειδίκευση ,καθορίζουν την βιωσιμότητα αυτών των νοικοκυριών.

Γράφημα 3.5 – Τομείς επαγγελμάτων πληθυσμού (25 – 59) ,σε νοικοκυριά με τουλάχιστον 1 εξαρτώμενο μέλος-παιδί ,ανά Περιφέρεια, (2018 – 2020)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC) ,2018 – 2020 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Στο παραπάνω γράφημα, παρουσιάζεται η κατανομή εργατικού δυναμικού στους τρεις τομείς (Πρωτογενής ,Δευτερογενής, Τριτογενής) ανά περιφέρεια, και αφορά πληθυσμό ηλικίας 25 -59 ,που ανήκουν σε νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα παιδί, για την χρονική περίοδο 2018 – 2020. Η συγκεκριμένη χρονική περίοδος επιλέχτηκε λόγω έλλειψης δεδομένων τα μεταγενέστερα έτη, εντούτοις όμως τα στοιχεία τους αποτυπώνουν εξίσου με ακρίβεια την τρέχουσα κατάσταση. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι για την παραπάνω ανάλυση, έγινε χρήση σχετικών σταθμιστών (RB-050- Συγχρονική στάθμιση νοικοκυριών), ωστόσο ένα μέρος των δεδομένων ήταν ελλιπές, παρόλα αυτά διασφαλίστηκε με την χρήση των παραπάνω σταθμιστών ,τα αποτελέσματα να είναι όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικά. Μελετώντας το λοιπόν ,διαπιστώνουμε πως η κατανομή στους τομείς παρουσιάζει έντονες διαφορές μεταξύ των δυο περιφερειών, όπου όπως παρατηρούμε κυριαρχεί και στις δυο περιφέρειες η ενασχόληση στον τριτογενή τομέα, με ελάχιστες διακυμάνσεις διαχρονικά. Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε πως ,αναλογικά στην περιφέρεια της Ηπείρου , ο Πρωτογενής τομέας αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό ποσοστό (της τάξης

του 9-11%), σε αντίθεση με την Αττική όπου είναι σχεδόν ανύπαρκτος (0,35 - 0,47%), το οποίο και δικαιολογεί την ταυτότητα της Ηπείρου ως κυρίως αγροτική - κτηνοτροφική περιοχή. Τέλος, ο Δευτερογενής τομέας και για τις δυο περιφέρειες παραμένει σε σταθερά επίπεδα. Λεπτομέρειες όσον αφορά την ανάλυση των επαγγελματιών του κάθε Τομέα καθώς και τα παραπάνω αποτελέσματα σε μορφή πινάκων, παρατίθενται στο Παράρτημα.

3.3.4 Οικονομικά Χαρακτηριστικά

Η οικονομική κατάσταση στα διάφορα νοικοκυριά καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από το διαθέσιμο εισόδημα προς κατανάλωση, καθώς και από τον τρόπο που διανέμεται. Το αποτέλεσμα που αποτυπώνεται από την περιορισμένη πρόσβαση σε πόρους είναι ότι τα νοικοκυριά οδηγούνται σε φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, ενώ παράλληλα δεν υπάρχει δυνατότητα αποταμίευσης, αφήνοντας έτσι ελάχιστα ή καθόλου περιθώρια για εκπαιδευτικές δαπάνες (φροντιστήρια, αγορά εκπαιδευτικού υλικού κ.α.)

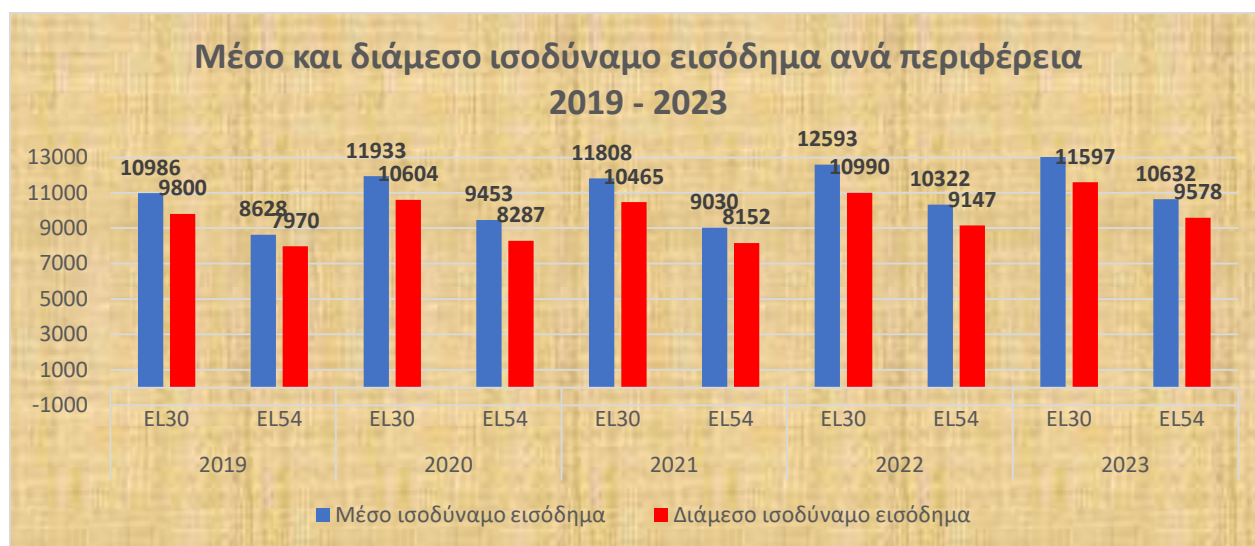
α) Εισοδήματα – Κατανομή εισοδημάτων. Το εισόδημα αποτελεί βασική παράμετρος, η οποία σχετίζεται άμεσα με τις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες που προκύπτουν, για αυτό το λόγο η ανάλυση των εισοδημάτων αποτελεί βασικό εργαλείο για την κατανόηση αυτών των ανισοτήτων, όπως θα δούμε παρακάτω. Χρησιμοποιώντας βασικές στατιστικές μεθόδους, καθώς και την χρήση των δεικτών εισοδηματικών ανισοτήτων (Gini Index) και S80/S20, θα αναλύσουμε τα εισοδήματα μεταξύ των δυο περιφερειών και των εισοδηματικών ανισοτήτων που προκύπτουν, κατά την χρονική περίοδο 2019 – 2023. Έτσι, :

1) Με το μέσο όρο (*Mean*) παρέχεται μια γενική εικόνα του εισοδήματος των νοικοκυριών, ωστόσο ενδέχεται οι ακραίες τιμές των εισοδημάτων να αλλοιώσουν το αποτέλεσμα του.

2) Με τον διάμεσο (*Median*), ο οποίος αποτελεί επίσης Παράμετρο Τάσης, παρέχεται εξίσου μια γενική εικόνα του εισοδήματος των νοικοκυριών, χωρίς ωστόσο να επηρεάζεται από ακραίες τιμές (υψηλά ή χαμηλά εισοδήματα), αναδεικνύοντας καλύτερα την μέση τάση. Ως εκ τούτου, αντιπροσωπεύει το εισόδημα που βρίσκεται

στο μέσο της κατανομής ,όπου το 50% των νοικοκυριών παρουσιάζει υψηλότερο εισόδημα, ενώ το υπόλοιπο 50% χαμηλότερο από αυτό.

Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται τόσο το μέσο όσο και το διάμεσο ισοδύναμο εισόδημα όλων των νοικοκυριών στις δυο περιφέρειες, την χρονική περίοδο 2019 – 2023.

Γράφημα 3.6 – Μέσο και διάμεσο ισοδύναμο εισόδημα στα νοικοκυριά, ανά Περιφέρεια, (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC), 2019 – 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο παραπάνω γράφημα υποδεικνύουν ότι μεταξύ των δυο περιφερειών υπάρχει έντονη διαφορά στο μέσο ισοδύναμο εισόδημα ανά έτος, της τάξης του 2000 ευρώ περίπου, με κορύφωση την διαφορά να φτάνει στα 3000 ευρώ κατά το έτος 2023. Αυτό υποδεικνύει και τις τοπικές οικονομικές συνθήκες (πχ ανεργία, επαγγελματικές ευκαιρίες) ,με αντίκτυπο κοινωνικές ανισότητες σε φορείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία.

Παράλληλα, η Αττική παρουσιάζει εμφανώς υψηλότερο διάμεσο εισόδημα σε σχέση με την Ήπειρο, επισημαίνοντας ομοίως τις ανισότητες διαβίωσης μεταξύ των δυο περιφερειών, βάσει του σημείου ισορροπίας κατανομής εισοδήματος του διαμέσου.

Η απόσταση που υπάρχει μεταξύ μέσου και διαμέσου εισοδήματος στην Αττική, υποδηλώνει ύπαρξη ακραίων τιμών ,που αυξάνουν τον μέσο όρο, δείχνοντας έτσι ότι υπάρχει πιθανή παρουσία υψηλότερων εισοδημάτων ,άρα και ύπαρξη εισοδηματικών ανισοτήτων μεταξύ των δυο Περιφερειών.

3)Με την *Τυπική Απόκλιση (Standard Deviation)*, παρέχεται μια εικόνα της διασποράς των εισοδημάτων ,γύρω από το μέσο εισόδημα και η ύπαρξη υψηλότερης τιμής, δηλώνει και την ύπαρξη μεγαλύτερης εισοδηματικής ανισότητας. Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται η τυπική απόκλιση εισοδήματος όλων των νοικοκυριών στις δυο περιφέρειες, την χρονική περίοδο 2019 – 2023.

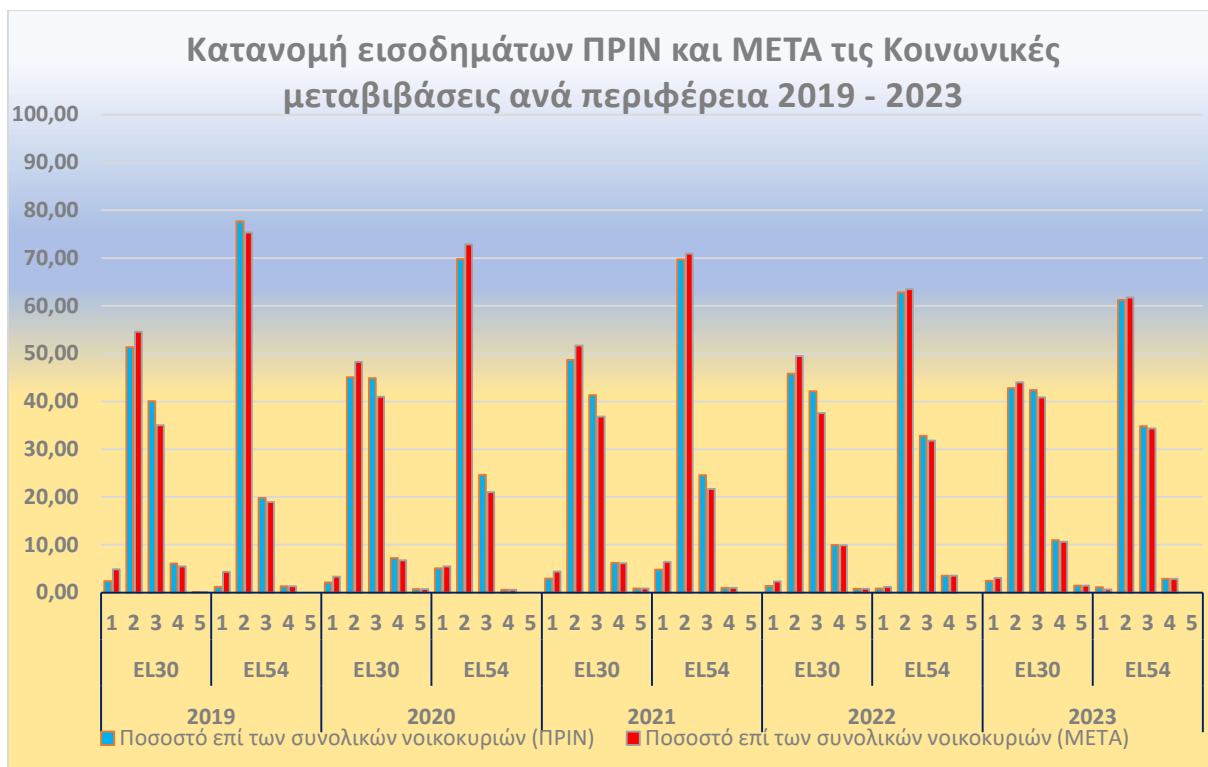
Γράφημα 3.7 – Τυπική απόκλιση εισοδημάτων στα νοικοκυριά, ανά Περιφέρεια, (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC) ,2019 – 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Από την παραπάνω ανάλυση δεδομένων ,παρατηρούμε ότι οι εισοδηματικές ανισότητες είναι εμφανώς μεγαλύτερες στην Αττική σε σχέση με την Ήπειρο. Για παράδειγμα το έτος 2019 , το μέσο εισόδημα στην Αττική είναι 10986 ευρώ και η τυπική απόκλιση είναι 8633, ενώ αντίστοιχα το ίδιο έτος στην Ήπειρο το μέσο εισόδημα είναι 9800 και η τυπική απόκλιση είναι 4922. Παράλληλα, αξιοσημείωτη είναι και η αύξηση της τυπικής απόκλισης στην Ήπειρο σε σχέση με την Αττική τα έτη 2020-2021 (περίοδος πανδημίας) η οποία πιθανόν να υποδηλώνει την αντανάκλαση της πανδημίας σε διάφορα επαγγέλματα άρα και την πιθανή αύξηση χαμηλών εισοδημάτων. Αυτή η μεγαλύτερη διασπορά στην Αττική γύρω από τον μέσο όρο (σε

βάθος πενταετίας, βάσει γραφήματος) , υποδηλώνει ότι υπάρχει μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα στην Αττική σε σχέση με την Ήπειρο, η οποία μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες (πχ υψηλότεροι μισθοί σε αστικές περιοχές έναντι αγροτικών , διαφορές μεταξύ κοινωνικών ομάδων) , σε αντίθεση με την Ήπειρο, η οποία ναι μεν παρουσιάζει χαμηλότερο μέσο εισόδημα, αλλά πιο ομοιόμορφα κατανομημένο.

4)Κατανομή εισοδημάτων (πριν και μετά τις μεταβιβάσεις). Τα συνολικά εισοδήματα στα νοικοκυριά παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (επιδόματα, συντάξεις κ.α.), οι οποίες λειτουργούν ουσιαστικά ως μηχανισμός μείωσης των οικονομικών ανισοτήτων, ιδιαίτερα όσον αφορά την στήριξη των ευάλωτων νοικοκυριών, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα .Στο γράφημα που ακολουθεί, απεικονίζεται η κατανομή σε τάξεις των εισοδημάτων πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, σε νοικοκυριά με ένα ή περισσότερα παιδιά, ηλικίας γονέων 25 – 59 στις δυο περιφέρειες, την χρονική περίοδο 2019 – 2023.

Γράφημα 3.8 – Κατανομή εισοδημάτων (πριν και μετά τις Κοινωνικές μεταβιβάσεις), σε νοικοκυριά με παιδί (25 – 59), ανά Περιφέρεια, (2019 – 2023)

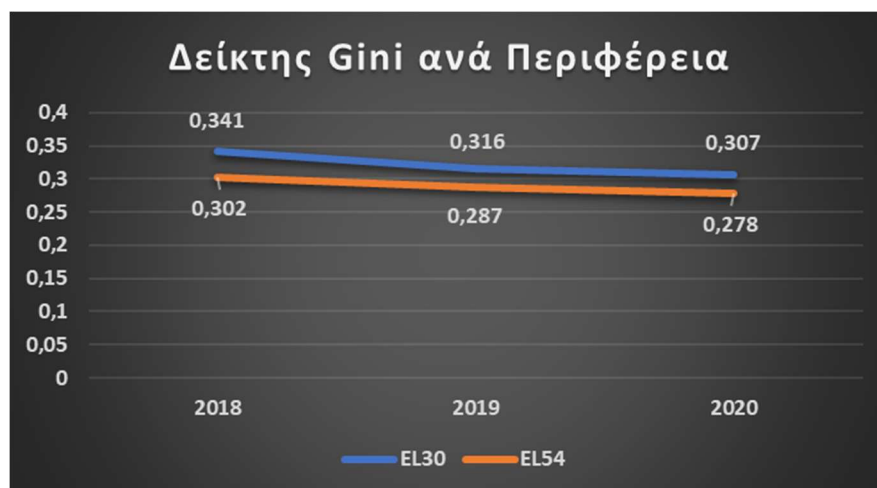
1= -5000 – 0 (€) 2 = 1 - 10000 (€) 3= 10001 – 20000 (€) 4= 20001 – 50000 (€) 5= 50001 – 500000 (€)

Αναλύοντας τα δεδομένα του γραφήματος, αρχικά παρατηρείται ότι κατά την διάρκεια της πενταετίας, υπάρχει σημαντικό ποσοστό νοικοκυριών που ανήκουν στην 1^η Τάξη (υπερχρεωμένα νοικοκυριά) και στην 2^η Τάξη (πολύ χαμηλό ετήσιο εισόδημα) και στις δυο περιφέρειες, στα οποία δεν φαίνεται να λειτουργούν υποστηρικτικά οι διάφορες κοινωνικές μεταβιβάσεις. Πιο συγκεκριμένα, στις δυο αυτές κατηγορίες, μετά τις μεταβιβάσεις, παρατηρείται σε όλη την πενταετία αύξηση αντί μείωση του ποσοστού που ανήκουν στις δυο αυτές τάξεις και είναι πολύ πιθανόν οι μεταβιβάσεις αυτές να συντελούν περισσότερο ως κάλυψη των βασικών αναγκών τους. Αναφορικά με την 3^η τάξη νοικοκυριών όμως, παρατηρούμε ότι αναλογικά με τον πληθυσμό της κάθε περιφέρειας, περισσότερα νοικοκυριά υπάρχουν στην Αττική συγκριτικά με την Ήπειρο, υποδηλώνοντας έτσι ότι υπάρχουν εισοδηματικές ανισότητες μεταξύ των δυο περιφερειών. Οι εισοδηματικές αυτές ανισότητες μπορεί να οφείλονται είτε λόγω περισσότερων επαγγελματικών ευκαιριών στην Αττική, περιορισμένη οικονομική ανάπτυξη, είτε λόγω της αρνητικής επίδρασης της πανδημίας COVID-19 (κλείσιμο επιχειρήσεων, lockdown, περιορισμοί μετακινήσεων), ιδιαίτερα σε πιο απομακρυσμένες (αγροτικές-μη αστικές περιοχές) όπως η Ήπειρος. Ίδια κατάσταση επικρατεί και στις κατηγορίες 4 και 5, όπου προβάδισμα έχει η Αττική σε σχέση με την Ήπειρο. Λεπτομερής πίνακας με τα δεδομένα στην πενταετία παρατίθενται στο Παράρτημα.

- Δείκτης Gini (Gini index) και Δείκτης S80/S20.

Όπως αναλύθηκε στο 1^ο Κεφάλαιο (1.3.2), ο δείκτης Gini και ο δείκτης S80/S20 αποτελούν βασικά εργαλεία για την αξιολόγηση εισοδηματικών ανισοτήτων, καθώς για την σύνδεση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού μεταξύ χωρών ή υποσυνόλων τους, όπως οι Περιφέρειες. Ο δείκτης Gini, υποδεικνύει την συνολική εισοδηματική ανισότητα, σε αντίθεση με τον δείκτη S80/S20, ο οποίος εστιάζει στην σύγκριση εισοδήματος μεταξύ φτωχών και πλουσίων πληθυσμιακών μονάδων. Για την παρούσα ανάλυση, εξετάζεται η εξέλιξη αυτών των δυο δεικτών μεταξύ

Περιφέρειας Αττικής και Ηπείρου κατά τα έτη 2018 -2020 (Gini Index) και 2019 – 2022 (S80 / S20),λόγω περιορισμένων δεδομένων τα υπόλοιπα έτη, η οπτική παρουσίαση των οποίων φαίνεται στα παρακάτω γραφήματα.

Γράφημα 3.9 – Δείκτης Gini ανά Περιφέρεια, (2018 – 2020)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης Περιφέρεια Αττικής 2023 ©Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Αττικής

Γράφημα 3.10 – Δείκτης S80 / S20 , ανά Περιφέρεια, (2019 – 2022)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από 'Income quintile share ratio S80/S20 by NUTS 2 region (2019 – 2022)' ©Eurostat

Όσον αφορά το δείκτη Gini, παρατηρείται μια μείωση και στις δυο περιφέρειες την περίοδο 2018 -2020, το οποίο υποδεικνύει ότι καθώς μειώνεται ο δείκτης, η κατανομή του εισοδήματος γίνεται πιο ισόποσα κατανεμημένη. Η σχετικά αυτή μικρή

μείωση κατά την περίοδο της πανδημίας (2019 -2020) και στις δυο περιφέρειες υποδηλώνει ότι ίσως η οικονομική πολιτική για υποστήριξη των νοικοκυριών αυτήν περίοδο (πχ επιδόματα, μετρά στήριξης), λειτούργησε θετικά. Παρόλα ταύτα όμως, μεταξύ των δυο περιφερειών, η Αττική δείχνει να βιώνει υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα, λόγω της μεγαλύτερης τιμής της σε σχέση με την Ήπειρο.

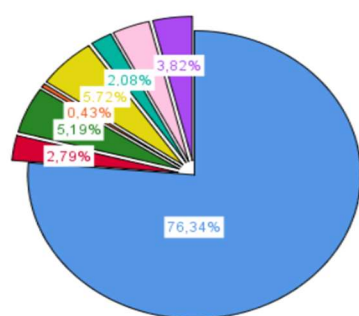
Σχετικά με το δείκτη S80/S20, αυτό που φαίνεται εκ πρώτης όψεως από το γράφημα, είναι ότι στην Αττική παραμένει σταθερός με κάποιες μικρές διακυμάνσεις (μικρή αύξηση το 2021 και μείωση το 2022), το οποίο υποδεικνύει ότι παρά την μείωση του δείκτη Gini, οι ανισότητες μεταξύ πλουσιότερων 20% και πτωχότερων 80% παραμένουν σε υψηλό επίπεδο, δείχνοντας έτσι ότι οι ακραίες ανισότητες στην Αττική δεν μειώνονται τόσο άμεσα όσο η γενική εισοδηματική κατανομή. Αυτό δείχνει και μειονέκτημα του Gini συγκριτικά με τον S80/S20 όσον αφορά τις ακραίες τιμές. Από την άλλη, στην Ήπειρο επίσης παρατηρούνται διακυμάνσεις, με ξαφνική άνοδο του δείκτη το 2021 (6,1) και πτώση του το επόμενο έτος στο 4,3, παραμένοντας όμως υψηλότερος σε σχέση με το 2019. Η αύξηση του το 2021, μπορεί να δείχνει μεγαλύτερες ανισότητες αυτό το έτος, ίσως λόγω αλλαγών στην αγορά εργασίας, επιπτώσεις της πανδημίας κτλ.

Συνοψίζοντας, μελετώντας τους δυο δείκτες στα παραπάνω γραφήματα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι στην Αττική, ενώ έχουμε μείωση του δείκτη Gini, οι ανισότητες μεταξύ πλουσιότερων και πτωχότερων στρωμάτων παραμένουν υψηλές υποδηλώνοντας ότι οι στρατηγικές για μείωση εισοδηματικών ανισοτήτων δεν έχουν αποδώσει καταλλήλα για σημαντική μείωση στις ακραίες ομάδες εισοδημάτων. Από την άλλη, η Ήπειρος παρουσιάζει μεγαλύτερες διακυμάνσεις στον δείκτη S80/S20, λόγω των οποίων, παρόλη την μείωση του δείκτη Gini, οι εισοδηματικές ανισότητες δείχνουν να είναι πιο ακραίες και λιγότερο σταθερές. Αυτό υποδηλώνει ότι μεταξύ των δυο περιφερειών, στην Ήπειρο υπάρχουν πιο ακραία εισοδηματικά χάσματα μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, ενώ στην Αττική υπάρχει μεγαλύτερη συγκέντρωση πλούτου στις μεσαίες τάξεις αλλά λιγότερη φτωχοποίηση των ακραίων κοινωνικών ομάδων.

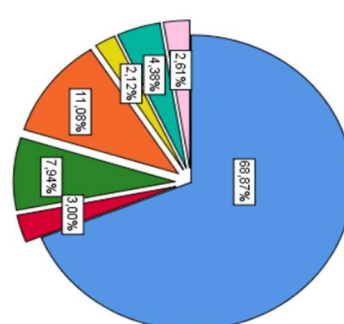
β) Φτώχεια και Κοινωνικός αποκλεισμός

Όπως αναφέραμε και στο 1^ο Κεφάλαιο (1.5.1), η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι δυο άρρηκτα συνδεδεμένες έννοιες, που επηρεάζουν σημαντικά κυρίως την ποιότητα ζωής των ατόμων και συνδέονται επίσης και με την κατάσταση πρόσβασης στην εκπαίδευση. Παρακάτω ακολουθεί μια ανάλυση της σχέσης της εκπαιδευτικής πρόσβασης με τον δείκτη μέτρησης τους (AROPE) στις δυο περιφέρειες, με έμφαση στα νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη – παιδιά.

Δείκτης AROPE. Για την ανάλυση του συγκεκριμένου δείκτη, επιλέχθηκαν τα έτη 2019 (κατάσταση πριν την πανδημία COVID-19) και 2023 (μετά την πανδημία), εστιάζοντας στις επιπτώσεις πριν την πανδημία και κατά την μετάβαση στην κανονικότητα και τα αποτελέσματα για τα παραπάνω έτη και αντίστοιχα τις περιφέρειες, παρουσιάζονται στο γράφημα που ακολουθεί.

AROPE

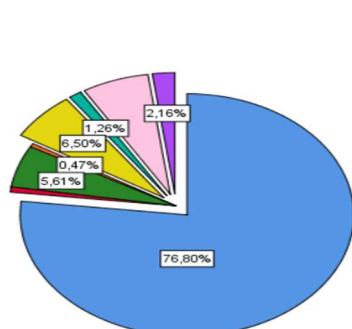

AROPE

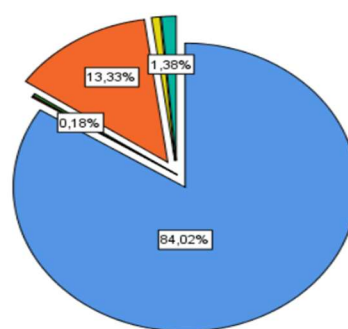

EL 30 (2019)

EL 54 (2019)

AROPE

AROPE

EL 30 (2023)

EL 54 (2023)

Γράφημα 3.11 – Δείκτης AROPE ανά Περιφέρεια, (2019 και 2023) ,για Νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU – SILC) ,2019– 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

000 Μη ευάλωτα νοικοκυριά **001** Ευάλωτα χωρίς υλική στέρηση, χαμηλή ένταση εργασίας **010** Ευάλωτα με υλική στέρηση **011** Ευάλωτα με υλική στέρηση, χαμηλή εργασία **100** Ευάλωτα με φτώχεια Ευάλωτα με φτώχεια και χαμηλή εργασία **110** Ευάλωτα με φτώχεια και υλική στέρηση, **111** Σοβαρά ευάλωτα νοικοκυριά

Από το παραπάνω γράφημα, παρατηρούμε ότι πριν την πανδημία (2019), το 76,3% των νοικοκυριών της Αττικής, έναντι του 68,8% της Ηπείρου, ποσοστού χαμηλότερο από τη Αττική, δεν παρουσιάζουν πρόβλημα στέρησης. Κατεβαίνοντας όμως παρακάτω στις υπόλοιπες κατηγορίες, θα παρατηρήσουμε ότι κίνδυνο σοβαρής στέρησης (010) αντιμετωπίζει το 7,9% στην Ήπειρο, έναντι του 5,2% στην Αττική, ενώ κίνδυνο φτώχειας και (100),παρουσιάζει αντίστοιχα το 5,7% στην Αττική έναντι του σχεδόν διπλάσιου ποσοστού 11,1% στην Ήπειρο (εμφανείς περιφερειακές ανισότητες) και αντίστοιχες διάφορες υπέρ της Ηπείρου βλέπουμε και στις υπόλοιπες κατηγορίες . Τέλος, στην περίπτωση της ακραίας φτώχειας (111) υπερτερεί η Αττική , με ποσοστό 3,8% έναντι 2,6%. Από τα παραπάνω, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι περιοχές με σοβαρές στερήσεις σε Αττική και Ήπειρο ενδεχομένως να συμβάλλουν σε μειωμένη σχολική απόδοση, ενώ παράλληλα τα νοικοκυριά που βρίσκονται σε κατάσταση ακραίας φτώχειας μπορεί να έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε εκπαιδευτικό υλικό και υπηρεσίες (βιβλία, διαδίκτυο, φροντιστήρια) εξαιτίας της κατάστασης αυτής.

Αντίστοιχα, το 2023 (επιστροφή στην πλήρη κανονικότητα μετά την πανδημία) παρατηρούμε ότι στην Ήπειρο το 84% έναντι του 68,8% το 2019 των νοικοκυριών ανήκουν στην κατηγορία 000 (χωρίς πρόβλημα στέρησης) ,υποδηλώνοντας ότι αντανakλώνται πολιτικές στήριξης μετά την πανδημία, ενώ η Αττική διατηρείται σε σταθερούς ρυθμούς με μια μικρή αύξηση (76,8% από 76,3). Σημαντική αύξηση όμως (από 11,1% σε 13, 3%), παρουσιάζουν τα νοικοκυριά που ανήκουν στην κατηγορία 100 (κίνδυνος φτώχειας), ενώ παρατηρείται αύξηση και στην αντίστοιχη κατηγορία στην Αττική (από 5,7% σε 6,5%), το οποίο υποδηλώνει ότι και στις δυο περιφέρειες

υπάρχει δυσκολία σε υλικές στερήσεις, κρατώντας σε πρώτη θέση με διαφορά την Ήπειρο.

Τέλος, παρατηρούμε διαφορά σε κατηγορίες νοικοκυριών πολλαπλών στερήσεων (πχ 110) στην Ήπειρο (1,4%) μειωμένο από 4,4% ,σε σχέση με την Αττική (6,5% από 3,6%), το οποίο σημαίνει ότι τα μέτρα στήριξης δεν ευνοήσαν καταλληλά πυκνοκατοικημένες περιοχές όπως η Αττική.

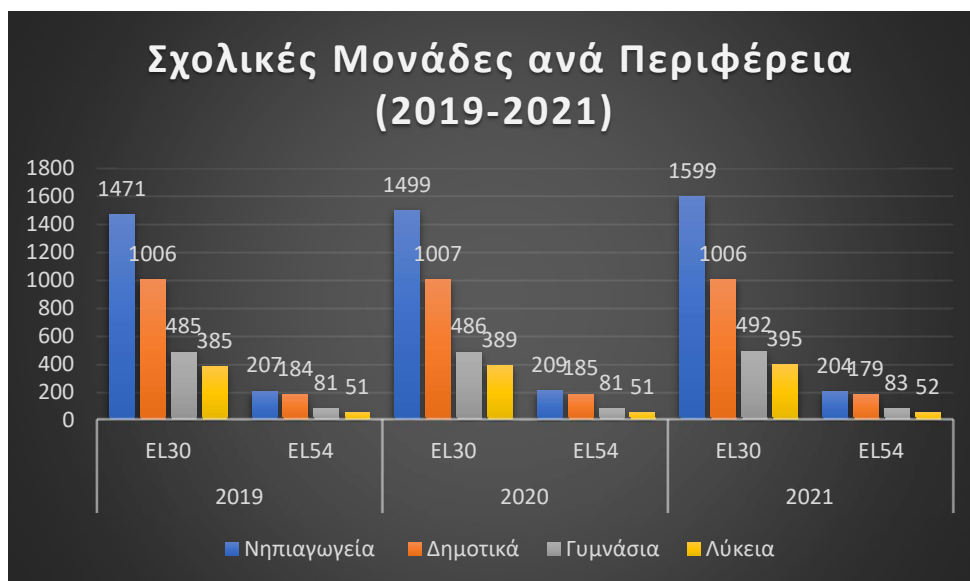
Συμπερασματικά , μπορούμε να πούμε ότι όσον αφορά την Ήπειρο, παρόλο ότι τα μη στερημένα νοικοκυριά βρίσκονται σε υψηλό ποσοστό και οι σοβαρές στερήσεις δείχνουν να είναι από τα ευρήματα περιορισμένες, ωστόσο το ποσοστό της κατηγορίας 100 δύναται να επηρεάζει την δυνατότητα συμμετοχής των παιδιών σε επιπλέον εκπαιδευτικές δραστηριότητες, όπως η αγορά εκπαιδευτικού υλικού ή τα φροντιστήρια. Λεπτομερής πίνακας με ποσοστά σε βάθος πενταετίας για τις δυο περιφέρειες παρατίθενται στο παράρτημα.

3.3.5 Εκπαιδευτικά Χαρακτηριστικά

Στην υπό ενότητα αυτή εξετάζονται και συγκρίνονται βασικά εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά μεταξύ των δυο Περιφερειών ,με κύριο στόχο να αναδειχθούν διάφορες και ομοιότητες μεταξύ τους, καθώς και η ανάπτυξη των δυναμικών σε σχέση με την πρόσβαση στην εκπαίδευση.

α) Αριθμός σχολικών μονάδων - διδακτικού προσωπικού

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός σχολικών μονάδων (δημοσίων και ιδιωτικών), ανά μονάδα εκπαίδευσης στην κάθε περιφέρεια, την περίοδο 2019 -2021. Αξίζει να σημειωθεί ότι στα διαθέσιμα δεδομένα δεν περιλαμβάνεται διαχωρισμός δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων ,παρόλα αυτά τα γενικά συμπεράσματα, όσον αφορά την τάση αύξησης ή σταθερότητας, παραμένουν ενδεικτικά για τις εκπαιδευτικές εξελίξεις και ανάγκες στις δυο αυτές περιφέρειες.

Γράφημα 3.12 – Αριθμός Σχολικών Μονάδων ανά Περιφέρεια (2019 – 2021)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από *Πληθυσμός και Κοινωνικές Συνθήκες-Εκπαίδευση και Επιμόρφωση, 2019– 2021* ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Σύμφωνα με το γράφημα, παρατηρείται μια αύξηση στα Νηπιαγωγεία και μια μικρότερη αύξηση στις υπόλοιπες βαθμίδες στην Αττική την περίοδο αυτή, ενώ αντιθέτως στην Ήπειρο, η μεγαλύτερη αύξηση είναι σε μόνο σε γυμνάσια και λύκεια κατά την περίοδο 2020-2021, ενώ στις υπόλοιπες βαθμίδες παρατηρείται μια σταθερότητα σε σχέση με την Αττική. Το γεγονός αυτό αντανακλά τις διαφοροποιήσεις των δυο περιφερειών όσον αφορά τις πληθυσμιακές ανάγκες και την σχολική ζήτηση.

Διδάσκοντες ΓΥΜΝΑΣΙΟ						
	2020	2021	Μεταβολή	2021	2022	Μεταβολή
EL30	12401	13063	5,3	13063	12651	-3,2
EL54	1391	1406	1,1	1406	1394	-0,9
Διδάσκοντες ΛΥΚΕΙΟ						
	2020	2021	Μεταβολή	2021	2022	Μεταβολή
EL30	8823	9225	4,6	9225	8812	-4,5
EL54	828	821	-0,8	821	781	-4,9

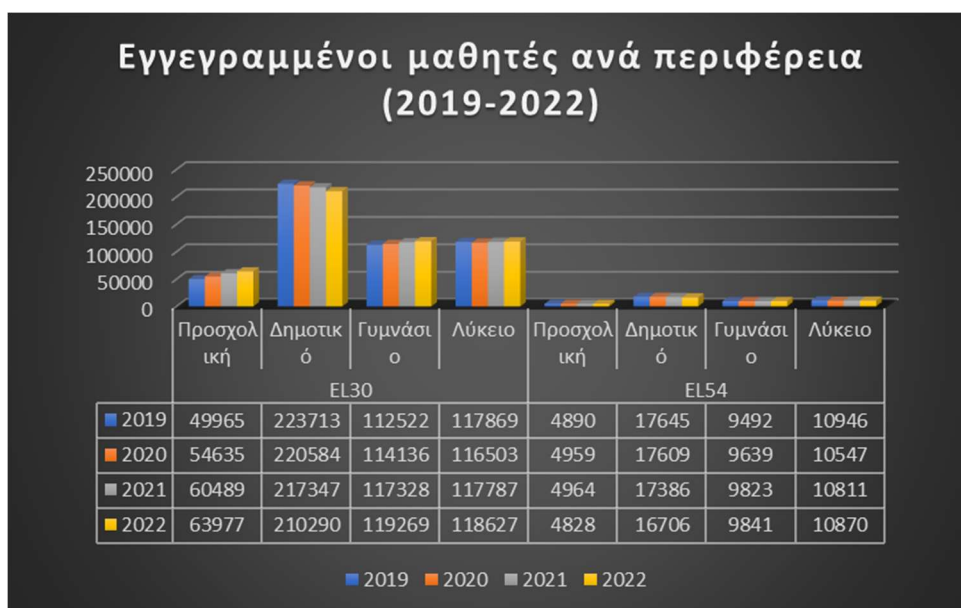
Πίνακας 3.2 – Διδακτικό Προσωπικό(Γυμνάσιο-Λύκειο) ανά Περιφέρεια (2020 – 2022)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από *Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης Περιφέρεια Αττικής 2023* ©Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Αττικής και ©Eurostat

Αναφορικά με το διδακτικό προσωπικό στις δυο περιφέρειες (Γυμνάσιο – Λύκειο), αυτό που μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι ότι κατά την διετία 2021 – 2022 ,παρατηρείται μια μείωση διδασκόντων και στις δυο περιφέρειες, με εμφανής μεγαλύτερη στην Ήπειρο (-4,9 έναντι -4,5 της Αττικής), αλλά και μείωση την προηγούμενη διετία 2020-2021 (-0,8 έναντι 4,6 της Αττικής) ,στα Λύκεια ειδικότερα. Αυτό υποδηλώνει πως στην Ήπειρο, είτε λιγότερα παιδιά συνεχίζουν την εκπαίδευση τους στο Λύκειο (σχολική διαρροή), είτε υφίσταται μεταβολή στις πληθυσμιακές ανάγκες (γήρανση πληθυσμού) ,είτε υπάρχει αδυναμία προσέλκυσης καθηγητικού προσωπικού σε πιο απομακρυσμένες – αγροτικές περιοχές λόγω χαμηλών μισθών.

β)Αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών ανά βαθμίδα εκπαίδευσης

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται ο αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών στις 4 βαθμίδες εκπαίδευσης ,για κάθε περιφέρεια, κατά την χρονική περίοδο 2019 – 2022. Όσον αφορά την Προσχολική εκπαίδευση, παρατηρούμε μια συνεχόμενη αύξηση στην Αττική, σε σχέση με την Ήπειρο, στην οποία η αύξηση είναι εμφανώς μικρότερη και διατηρείται ο αριθμός μαθητών περίπου στα ίδια επίπεδα. Η διαφορά αυτή στην Αττική ενδεχομένως να σχετίζεται μεταξύ των άλλων λόγω εσωτερικής μετακίνησης προς την Αττική από επαρχία (καλύτερες προοπτικές διαβίωσης) ή αύξηση των γεννήσεων. Σχετικά με το Δημοτικό, η απότομη πτώση που παρατηρείται στην Αττική, ενδεχομένως να οφείλεται σε εγγραφή των μαθητών σε ιδιωτικά σχολεία, ή και ακόμα δημογραφική γήρανση πληθυσμού και μείωση γεννήσεων τα τελευταία χρόνια. Αυτό που παρατηρείται όμως και στις δυο περιφέρειες είναι η σταθερή διακύμανση με πολύ μικρή αύξηση σε κάποιες περιπτώσεις της Ηπείρου, σε σχέση με την Αττική, κάτι το οποίο δείχνει την ανομοιογένεια και διαφορά νοικοκυριών με παιδιά μεταξύ των δυο περιφερειών.

Γράφημα 3.13 – Εγγεγραμμένοι μαθητές ανά Περιφέρεια (2020 – 2022) σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης Περιφέρεια Αττικής 2023 ©Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Αττικής και © Eurostat

γ)Σχολική Διαρροή.

Η σχολική διαρροή ή εγκατάλειψη της εκπαίδευσης αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς δείκτες μέσα από τον οποίο αντικατοπτρίζεται η πρόσβαση στην εκπαίδευση και η ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών. Αναφέρεται στα παιδιά τα οποία εγκαταλείπουν την υποχρεωτική ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), η οποία συνδέεται με παράγοντες πως οικονομική δυσχέρεια ή περιορισμένες υποδομές ,ειδικά σε αγροτικές περιοχές. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι λόγω μη δυνατότητας μέτρησης και για τις δυο περιφέρειες μετά το 2020, περιορίστηκε η ανάλυση σε αυτόν τον δείκτη μεταξύ 2017 και 2020. Στο παράρτημα παρατίθεται σχετικός δείκτης μέχρι το 2023, αλλά μόνο για την Περιφέρεια Αττικής.

Γράφημα 3.14 – Δείκτης Σχολικής Διαρροής (15 - 24) ανά Περιφέρεια, (2017 – 2020)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης Περιφέρεια Αττικής 2023 ©Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Αττικής και © Eurostat

Στο παραπάνω γράφημα, μεταξύ των ετών 2017 και 2020, η Ήπειρος κατέχει μέχρι και το 2018 υψηλότερη σχολική διαρροή συγκριτικά με την Αττική, που μπορεί να οφείλεται σε περιορισμένη οικονομική ανάπτυξη με αποτέλεσμα οικονομικές δυσχέρειες στα νοικοκυριά, είτε σε μικρότερο αριθμό σχολικών υποδομών σε αντίθεση με την Αττική, που υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες εκπαίδευσης και απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα, στην Αττική παρατηρείται μια σταδιακή αύξηση την περίοδο αυτή, με σταθερό ρυθμό το οποίο πιθανολογείται να συνδέεται με το αυξανόμενο κόστος ζωής καθώς και την οικονομική πίεση που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά. Σημαντική όμως αύξηση είναι αυτή της Ηπείρου το 2018 (από 3,1 σε 5,5) και απότομη μείωση τα επόμενα χρόνια, η οποία μείωση μπορεί να οφείλεται από τοπικές παρεμβάσεις (πχ χρηματοδότηση, ενίσχυση εκπαιδευτικών προγραμμάτων), είτε από δημογραφικής πλευράς (μείωση παιδιών που βρίσκονται σε σχολική ηλικία).

δ) Εκπαιδευτικό επίπεδο γονέων -Διαγενεακή κινητικότητα

Όπως αναφέρθηκε στο 2.2 και την Θεωρία Κοινωνικής Αναπαραγωγής (Bourdieu), το μορφωτικό επίπεδο των γονέων συνδέεται με την σχολική επιτυχία των παιδιών τους. Έτσι, για την ανάλυση της επίδρασης της εκπαίδευσης των

προηγούμενων γενεών μεταξύ των Περιφερειών Αττικής και Ηπείρου για το έτος 2023, απομονώθηκε το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα (ως πυρήνα της οικογένειας) και το αντίστοιχο εκπαίδευσης του πατέρα του ,όταν ήταν στην ηλικία των 14 ετών. Πάρα την σταθμισμένη ανάλυση όμως , και λόγω μεγάλους πλήθους ερωτηθέντων με απάντηση “99” (δεν γνωρίζω), το πλήθος του δείγματος για την Αττική ήταν μόλις 140709 άτομα, ενώ αντίστοιχα για την Ήπειρο 12500 άτομα. Ωστόσο, το πλήθος των δεδομένων αυτών παρέχει μια σαφή ένδειξη σχετικά με τις διαγενεακές μεταβιβάσεις των εκπαιδευτικών ανισοτήτων μεταξύ των δυο περιφερειών, και ο πλήρης λεπτομερής Πίνακας περιλαμβάνεται στο Παράρτημα (Π.8).

Στην παραπάνω ανάλυση, δόθηκε έμφαση στην κατάσταση **PT110** “Επίπεδο εκπαίδευσης 1 του πατέρα του ατόμου ,όταν ήταν περίπου 14 ετών” (καμία βαθμίδα εκπαίδευσης, μερικές τάξεις του Δημοτικού, Γυμνάσιο) με το αντίστοιχο “υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα του νοικοκυριού **PE041** ” με διαβαθμίσεις από 000 (καμία βαθμίδα εκπαίδευσης) έως και 344 (ISCED 3- Γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση).Έτσι ,αναλύοντας τα παραπάνω δεδομένα, τα ευρήματα δείχνουν ότι:

- Το 33,79% των γονέων (πατέρας) των νοικοκυριών στην Αττική έναντι του 37,94% στην Ήπειρο έχει τελειώσει ως υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης το Λύκειο
- Το 4,39% των γονέων τους και των παιδιών τους (Αττική) έναντι του 9,6% αντιστοίχως την Ήπειρο έχει τελειώσει Εκπαίδευση Επιπέδου 1 (Κατωτάτη).

Από τα παραπάνω ευρήματα, διαπιστώνουμε ότι στην Ήπειρο, ένα μεγαλύτερο ποσοστό νοικοκυριών (αναλογικά), αντιμετωπίζει αρκετές δυσκολίες στην υπέρβαση του εκπαιδευτικού επιπέδου της προηγούμενης γενιάς. Πιο συγκεκριμένα, το γεγονός ότι και οι δυο γενιές (παππούς και πατέρας) ολοκληρώνουν την βασική εκπαίδευση, υποδηλώνει μια στασιμότητα που μπορεί να έχει μακροπρόθεσμες επιπτώσεις, σε ευκαιρίες απασχόλησης αλλά και στην κοινωνική κινητικότητα. Το ίδιο μοτίβο συναντάμε και στην Αττική, σε μικρότερο αναλογικά με το δείγμα ποσοστό, δείχνοντας ότι παρόλο την διαβίωση σε πιο αστικά περιβάλλοντα, κάποια νοικοκυριά δεν καταφέρνουν να ξεπεράσουν εμπόδια στην εκπαίδευση.

ε) Εκπαιδευτικές δαπάνες - επενδύσεις

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η κατανομή των εκπαιδευτικών δαπανών στις Περιφέρειες Αττικής και Ηπείρου, για τα έτη 2020, 2021 και 2023, οι οποίες περιλαμβάνουν τις βασικές βαθμίδες εκπαίδευσης (προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια) καθώς και φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα.

	2023		2021		2020	
	EL54	EL30	EL54	EL30	EL54	EL30
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	36,48	65,47	41,03	65,17	34,83	64,09
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	4,84	18,31	4	20,44	1,53	18,98
Προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση	4,84	18,31	4	20,44	1,53	18,98
Προσχολική εκπαίδευση	0	5,14	0	4,21	0	5,54
Παιδικός σταθμός για παιδιά ηλικίας άνω των 3 ετών	0	2,11	0	2,04	0	2,44
Προσχολική εκπαίδευση (νηπιαγωγείο)	0	3,04	0	2,17	0	3,1
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	4,84	13,17	4	16,23	1,53	13,43
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (δημοτικό),	0	5,45	0	10,07	0	7,14
Φροντιστήρια πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης	0	0,82	0,38	0,31	0	0,15
Ιδιαίτερα μαθήματα	0,27	0,84	0	0,39	0	0,63
Ξένες γλώσσες	4,5	5,89	3,63	5,44	1,53	5,42
Εκπαιδευτικές εκδρομές (μουσεία, θέατρο κλπ.) · Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	0,08	0,16	0	0,02	0	0,09
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	21,06	30,28	25,45	27,8	19,15	25,82
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	21,06	30,28	25,45	27,8	19,15	25,82
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	21,06	30,28	25,45	27,8	19,15	25,82
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση - πρώτο στάδιο (γυμνάσιο)	3,59	3,37	0	4,11	2,86	2,96
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση - δεύτερο στάδιο (γενικό λύκειο, ΕΠΑΛ, ΕΠΑΣ)	0	3,8	0	4,74	0	2,97
Φροντιστήρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	10,93	11,13	16,96	8,88	10,98	8,55
Ιδιαίτερα μαθήματα	1,85	4,92	0,79	2,8	0,9	3,97
Ξένες γλώσσες	4,27	6,89	7,71	7,26	4,42	7,28
Εκπαιδευτικές εκδρομές (μουσεία, θέατρο κλπ.) · Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	0,42	0,18	0	0,01	0	0,08

Πίνακας 3.3 Μέσος όρος μηνιαίων εκπαιδευτικών εξόδων των νοικοκυριών κατά Περιφέρειες Ανάπτυξης (2020 -2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) 2020-2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

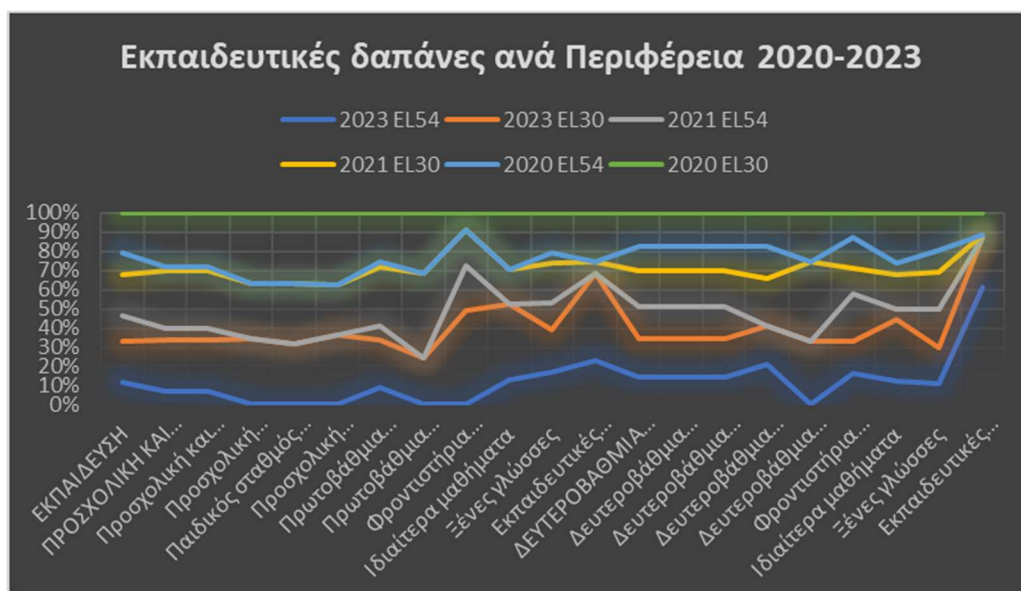
Όσον αφορά την προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι δαπάνες στην Αττική υπερτερούν έναντι αυτών στην Ήπειρο σε όλα τα εξεταζόμενα έτη, με μια σταθερή χρηματοδότηση για την Αττική και εμφανείς χαμηλότερες διαφοροποιήσεις για την Ήπειρο. Αυτή η σημαντική διαφορά φαίνεται καθαρά πχ στην προσχολική εκπαίδευση, όπου για την Ήπειρο είναι 0 έναντι 4,21 έως 5,54 για την Αττική.

Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, για την Αττική παρατηρείται μια αυξητική τάση στις εκπαιδευτικές δαπάνες (30,28% το 2023) σε αντίθεση με την Ήπειρο όπου οι

δαπάνες αυτά τα 3 έτη εμφανίζουν μεγαλύτερη μεταβλητότητα και μείωση (πχ. 21,06% το 2023 από 25,45% το 2021. Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικές δαπάνες για ιδιαίτερα μαθήματα και ξένες γλώσσες, σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα υψηλές στην Αττική, γεγονός που ενδεχομένως να αντικατοπτρίζει τις εκπαιδευτικές ανάγκες και προτιμήσεις των μαθητών περισσότερο σε αυτή την περιφέρεια.

Τέλος, σημαντικές είναι και οι διαφορές στην αγορά σχολικών ειδών μεταξύ των δυο περιφερειών. Πιο συγκεκριμένα, από τις εκθέσεις του ΕΟΠ για τα έτη 2020 -2021 - 2023, βλέπουμε ότι το ποσοστό κατανάλωσης για την Αττική ανέρχεται στο 1,46 -0,89 – 0,86, ενώ για την Ήπειρο τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 0,65 -0,03 -0,83, υποδηλώνοντας για ακόμα μια φορά την διαφορά στην δυνατότητα κατανάλωσης σε εκπαιδευτικού είδη και υπηρεσίες μεταξύ των δύο περιφερειών.

Εν κατακλείδι, οι εκπαιδευτικές δαπάνες δείχνουν διαφοροποιήσεις μεταξύ των δυο περιφερειών ,με την Αττική να επικεντρώνεται σε περισσότερο ενισχυμένα προγράμματα, ενώ την Ήπειρο να έχει λιγότερη αύξηση στις συγκεκριμένες κατηγορίες.

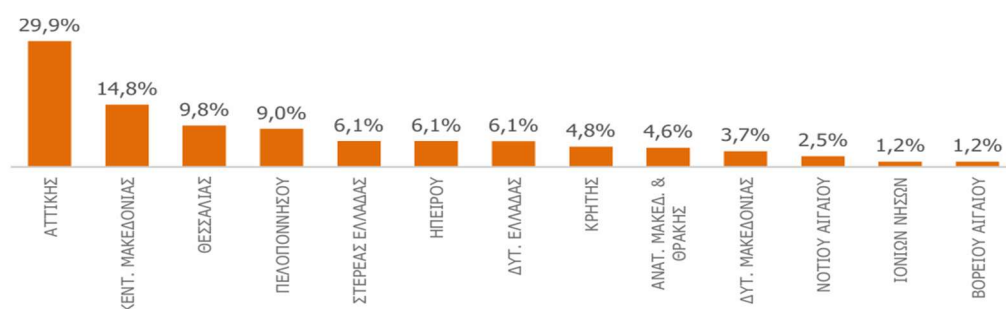
Γράφημα 3.15 – Εκπαιδευτικές δαπάνες ανά Περιφέρεια, (2020 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ)2020-2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

στ) Αριθμός Φροντιστηρίων

Τα φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης αποτελούν ένα από τα σημαντικά στοιχεία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς πολλές οικογένειες γράφουν τα παιδιά τους για επιπλέον υποστήριξη από τυχόν κενά που προκύπτουν από τα δημόσια σχολεία.

Σύμφωνα με έρευνα της ICAP (2020), τα φροντιστήρια στην Αττική και την Ήπειρο παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές αναλογικά με τον πληθυσμό της κάθε περιφέρειας, τόσο στον αριθμό των μαθητών, όσο και στον αριθμό των φροντιστηρίων (Γράφημα 4.12), ενώ για τα υπόλοιπα έτη δεν υπήρχαν διαθέσιμα δεδομένα προς σύγκριση.

Γράφημα 3.16 – Αριθμός Φροντιστηρίων Μέσης Εκπαίδευσης ανά Περιφέρεια, (2020)

Σημείωση: Αναδημοσίευση του συγγραφέα από τα *Κλαδική Μελέτη Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης* ©ICAP Group

Από το γράφημα παρατηρούμε ότι, το μεγαλύτερο ποσοστό των φροντιστηρίων είναι κατανομημένο στην Αττική (29,9%), ενώ μόλις το 6,1% στην Ήπειρο, γεγονός που θέτει σε ανισότητα τις δυο Περιφέρειες. Οι παράγοντες που ισχύει αυτό μπορεί να είναι δημογραφικοί (πχ μικρός αριθμός μαθητών στην Ήπειρο), γεωγραφικοί (αστική έναντι αγροτική περιοχή), βαθμός πυκνότητας πληθυσμού και μειωμένη οικονομική ανάπτυξη στην Ήπειρο συγκριτικά με την Αττική.

ζ) Αποφοιτήσεις σε Γυμνάσια και Λύκεια

Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι αριθμοί αποφοίτων σε Γυμνάσιο - Λύκειο ανά περιφέρεια, τα έτη 2020-2021 και 2021-2022, και από ότι παρατηρούμε ,υπάρχουν σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των δυο περιφερειών.

Απόφοιτοι ΓΥΜΝΑΣΙΟ						
	2020	2021	Μεταβολή	2021	2022	Μεταβολή
EL30	35388	36339	2,7	36339	36486	0,4
EL54	2919	3104	6,3	3104	2920	-5,9
Απόφοιτοι ΛΥΚΕΙΟ						
	2020	2021	Μεταβολή	2021	2022	Μεταβολή
EL30	28325	27733	-2,1	27733	27493	-0,9
EL54	2199	1964	-10,7	1964	2138	8,9

Πίνακας 3.4 – Απόφοιτοι (Γυμνάσιο-Λύκειο) ανά Περιφέρεια (2020 – 2022)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης Περιφέρεια Αττικής 2023 ©Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Αττικής και @ Eurostat

Πιο συγκεκριμένα, στο Γυμνάσιο, η Ήπειρος παρουσίασε θετική ποσοστιαία μεταβολή έναντι της Αττικής την διετία 2020 -2021 (6,3), ενώ για τα αμέσως επόμενα δυο έτη παρουσίασε απότομη αρνητική μεταβολή (-5,9), ενώ η Αττική παρουσίασε μια πολύ μικρή αύξηση αποφοίτων (0,4). Στο Λύκειο ,για την διετία 2020-2021, η Ήπειρος και η Αττική παρουσίασαν και οι δυο αρνητικές μεταβολές (-10,7 και -2,1 αντίστοιχα), ενώ την επόμενη διετία 2021-2022, η αρνητική μεταβολή στην Αττική μειώθηκε στο -0,9 ,ενώ η Ήπειρος παρουσίασε αλματώδη αύξηση (8,9).

Τα παραπάνω ευρήματα ενδέχεται να αντικατοπτρίζουν κυρίως γεωγραφικούς και κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες που συντελούν στην μειωμένη εκπαιδευτική πρόσβαση και σχολική φοίτηση, περιλαμβάνοντας μεταξύ των άλλων :

i)Εξωτερικές συνθήκες, όπως η πανδημία COVID-19 ii) Υποδομές και γεωγραφική θέση τους , όπως η απομακρυσμένη θέση των σχολείων στην Ήπειρο ενδεχομένως να επιβάρυνε την σχολική φοίτηση iii) Κοινωνικές -πολιτικές παρεμβάσεις ,που ίσως η αύξηση στις αποφοιτήσεις στην Ήπειρο την περίοδο 2021-2022 να σχετίζεται με εκπαιδευτικές πολιτικές στήριξης.

3.4 ΜΕΡΟΣ Β - Ανάλυση Δεδομένων μέσω Λογιστικής Παλινδρόμησης

Όπως αναφέρθηκε και στην 3.1.3, η λογιστική παλινδρόμηση είναι μια στατιστική μέθοδος, η οποία χρησιμοποιείται για ανάλυση δεδομένων ,όπου η εξαρτημένη μεταβλητή είναι δυαδική (παίρνει δηλαδή δυο τιμές) ,όπως στην περίπτωση της παρούσας ανάλυσης (περίπτωση ένταξης ή όχι σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού -AROE). Ο στόχος της μεθόδου αυτής είναι να εκτιμηθεί η πιθανότητα να ανήκει ένα άτομο στην κατηγορία 0 ή 1 ,με βάση την ανεξάρτητη μεταβλητή, (που στην παρούσα ανάλυση είναι το εισόδημα ,σε ποσοστιαία κλίμακα -QITILES), έτσι ώστε να αντικατοπτρίζεται η οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών με περισσότερη ακρίβεια. .Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα να εκτιμηθεί η σχέση μεταξύ εισοδήματος και πιθανής ένταξης στον AROPE, ενώ παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα ερμηνείας των ευρημάτων μέσω της εκτίμησης Odds ratios (σχέσεις πιθανοτήτων) .Η χρησιμότητα αυτής της προσέγγισης είναι μεγάλη, καθώς επιτρέπει την ανάλυση σε ένα σύνθετο κοινωνικό ζήτημα (φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός), με ποσοτικές ενδείξεις για την κατεύθυνση και την δύναμη αυτής της επίδρασης. Τα δεδομένα της ανάλυσης όπως αναφέρθηκε στην μεθοδολογία, είναι του έτους 2023, τα οποία σταθμίστηκαν με τον σταθμιστή RB040 (επίπεδο Νοικοκυριού) και αφορούν όλα τα νοικοκυριά των περιφερειών Αττικής και Ηπείρου. Λεπτομερείς πίνακες από το SPSS παρατίθενται στο Παράρτημα Γ.

Μετά την στάθμιση και την κωδικοποίηση της εξαρτημένης μεταβλητής AROPE στο SPSS (Version 25) ,από κατηγορική (7 επίπεδα 000,001,010,100,101,110,111) σε δυαδική μεταβλητή (0 -χωρίς κίνδυνο φτώχειας, 1- σε κίνδυνο φτώχειας) ,τα δεδομένα της αρχικής Περιγραφικής ανάλυσης που μας προσφέρουν μια εικόνα των βασικών μεταβλητών που εξετάζουμε ,φαίνονται στον παρακάτω πίνακα (Έγκυρες παρατηρήσεις 3777621 από 3799657 στην EL30, 295796 από 296067 στην EL54)

Descriptive Statistics								
DB040		N Statistic	Minimum Statistic	Maximum Statistic	Mean Statistic Std. Error		Std. Deviation Statistic	Variance Statistic
EL30	AropeBINARY	3777621	,00	1,00	,2225	,00021	,41594	,173
	QITILE	3799657	1	5	3,35	,001	1,418	2,011
	Valid N (listwise)	3777621						
EL54	AropeBINARY	295796	,00	1,00	,1999	,00074	,39989	,160
	QITILE	296068	1	5	2,92	,002	1,334	1,781
	Valid N (listwise)	295796						

Από τον παραπάνω πίνακα, διαπιστώνουμε ότι στην EL30 ,το μέσο ποσοστό του πληθυσμού κάτω από το όριο φτώχειας (AROPE Binary) , είναι υψηλότερο (22,25%) με μέτρια διασπορά (0,41594) ,σε σχέση με την EL54 (19,99%) και διασπορά 0,39989, παράλληλα όμως η μέση εισοδηματική κατάταξη στην EL30 είναι υψηλότερη (QITILE Mean= 3,35 έναντι 2,92 στην EL54), το οποίο υποδηλώνει μεν ευνοϊκότερη οικονομική κατάσταση στην EL30. Ωστόσο η μικρότερη διασπορά στην EL54 (Std Dev 1,334 έναντι 1,418 στην EL30) υποδεικνύει χαμηλότερη εισοδηματική ανισότητα.

Μια πιο αναλυτική κατανομή του παραπάνω πληθυσμού με βάση την φτώχεια (AROPE Binary) και τα εισοδηματικά πεντημόρια από 1= χαμηλότερο εισόδημα σε 2= υψηλότερο εισόδημα (QITILES) σε κάθε περιφέρεια , φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί.

Frequency Table

AropeBINARY						
DB040			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
EL30	Valid	,00	2937030	77,3	77,7	77,7
		1,00	840591	22,1	22,3	100,0
		Total	3777621	99,4	100,0	
	Missing	System	22036	,6		
	Total		3799657	100,0		
EL54	Valid	,00	236679	79,9	80,0	80,0
		1,00	59117	20,0	20,0	100,0
		Total	295796	99,9	100,0	
	Missing	System	271	,1		
	Total		296068	100,0		

QITILE						
DB040			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
EL30	Valid	1	570630	15,0	15,0	15,0
		2	590190	15,5	15,5	30,6
		3	673455	17,7	17,7	48,3
		4	877427	23,1	23,1	71,4
		5	1087956	28,6	28,6	100,0
		Total	3799657	100,0	100,0	
EL54	Valid	1	51576	17,4	17,4	17,4
		2	74070	25,0	25,0	42,4
		3	66023	22,3	22,3	64,7
		4	56226	19,0	19,0	83,7
		5	48172	16,3	16,3	100,0
		Total	296068	100,0	100,0	

Πιο συγκεκριμένα, στην EL30 παρατηρείται μια αύξηση από 15% (1^ο πεντημόριο) σε 28,6% (5^ο πεντημόριο), το οποίο δείχνει μια μεγαλύτερη συγκέντρωση εισοδήματος στα υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια. Αντίθετα, στην EL54, η κατανομή δείχνει να είναι περισσότερο ισορροπημένη, με την μεγαλύτερη συγκέντρωση στο 2^ο πεντημόριο (25%), ενώ στο 5^ο πεντημόριο καταλαμβάνεται μόλις το 16,3% του συνολικού εισοδήματος. Αυτή η διαφορά υποδεικνύει μεγαλύτερες εισοδηματικές ανισότητες στην EL30 σε αντιθεση με την EL54 που είναι πιο ισομερώς κατανεμημένη. Όσον αφορά την φτώχεια, τα ποσοστά είναι σχεδόν ίδια (22,1% στην EL30 έναντι 20% στην EL54), με την διαφορά όμως ότι το δείγμα στην πρώτη είναι εμφανώς μεγαλύτερο, άρα αναλογικά στην EL54 το επίπεδο φτώχειας (1) θεωρείται μεγαλύτερο. Αναλυτική κατανομή της φτώχειας /όχι φτώχειας (0,1) στα 5 εισοδηματικά επίπεδα για κάθε περιφέρεια (**QITILE * AROPE Binary Crosstabulation**) ,παρατίθενται στο Παράρτημα Γ.

Εν συνεχεία ,μετά την κατανομή των παρατηρήσεων μεταξύ των κατηγοριών της εξαρτημένης μεταβλητής AROPE Binary και της ανεξαρτητής μεταβλητής QITILES, με του χ^2 - test (Chi-square test), τα αποτελέσματα του οποίου φαινόνται στον πίνακα που ακολουθεί.

Chi-Square Tests				
DB040		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
EL30	Pearson Chi-Square	2226738,05 ^a	4	,000
	Likelihood Ratio	2111413,382	4	,000
	Linear-by-Linear Association	1615796,761	1	,000
	N of Valid Cases	3777621		
EL54	Pearson Chi-Square	236585,927 ^b	4	,000
	Likelihood Ratio	213243,944	4	,000
	Linear-by-Linear Association	116822,668	1	,000
	N of Valid Cases	295796		
a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 126879,15.				
b. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9627,69.				

Από τον παραπάνω πίνακα, βλέπουμε ότι η τιμή του Pearson Chi-Square είναι υψηλή (2226738,08 για την EL30 και 236585,927 για την EL54), ενώ στον πίνακα "Asymptotic Significance" παρατηρούμε ότι το p-value =0,000 <0,05 -επίπεδο εμπιστοσύνης 95% το οποίο αποδεικνύει ότι η κατανομή των δεδομένων δεν είναι τυχαία, αλλά υπάρχει

ισχυρή στατιστικά συσχέτιση μεταξύ των δυο μεταβλητών. Έτσι με τον παραπάνω έλεγχο υποθέσεων, απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση “ H_0 : Δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των δυο μεταβλητών”. Η ισχύς της σχέσης ενισχύεται και από την τιμή Cramer’s-V (0,768 για την EL30 και 0,894 για την EL54), ενώ από τις τιμές Pearson’s R και Spearman’s Correlation (- 0,654 και -0,614 για την EL30 , -0,628 και -0,639 για την EL54), υποδηλώνουν ότι η σχέση μεταξύ των μεταβλητών είναι αντιστρόφως ανάλογη και έχουν αντίθετη κατεύθυνση. Αυτό σημαίνει ότι ,καθώς αυξάνεται η τιμή του QITILE, η πιθανότητα να είναι κάποιος με AROPE Binary =1 (πχ φτωχότερος), μειώνεται και το αντίστροφο και για αυτό υπάρχει υψηλή αρνητική συσχέτιση και στις δυο περιφέρειες. Αυτό μπορεί να σχετίζεται με την ανισότητα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση ,όπως αναλύεται στο πλαίσιο της έρευνας. Λεπτομερής παράθεση των παραπάνω στοιχείων υπάρχουν στο Παράρτημα Γ, στον Πίνακα “Symmetric Measures”,καθώς και στον Πίνακα “Correlations” .

Λογιστική Παλινδρόμηση

Για να εξετάσουμε πως τα εισοδηματικά ποσοστημόρια (QITILES) επηρεάζουν την πιθανότητα ενός ατόμου στην EL30 και στην EL54, να βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ή όχι , (AROE 0 ή 1) , θα χρησιμοποιήσουμε το μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης ,το οποίο έχει την μορφή

$$\text{logit}(p) = \log\left(\frac{p}{1-p}\right) = \beta_0 + \beta_1 * \text{QITILE} + \varepsilon, \text{ όπου}$$

- p είναι η πιθανότητα η μεταβλητή AROPE να λάβει την τιμή 1 (κίνδυνος φτώχειας) και $\log\left(\frac{p}{1-p}\right)$ ο μετασχηματισμός της πιθανότητας (p) σε odds
- β_0 είναι η σταθερά (intercept)
- β_1 είναι ο συντελεστής της ανεξάρτητης μεταβλητής QITILES ο οποίος δείχνει πώς επιδρά η κατηγορία εισοδήματος στον κίνδυνο φτώχειας – αποκλεισμού
- ε είναι το σφάλμα του μοντέλου

Η ανάλυση της παραπάνω παλινδρόμησης βασίζεται σε 6704 περιπτώσεις για την EL30 και 1548 περιπτώσεις για την EL54 ,με εξαιρετικά υψηλά ποσοστά για την ενσωμάτωση των δεδομένων στην ανάλυση (99,4 % και 99,9% αντίστοιχα) , ενώ οι

ελλείψεις και στις δυο περιπτώσεις είναι ελάχιστες ,όπως φαίνεται και στον Πίνακα “ Logistic Regression -Case Processing Summary” - Παράρτημα Γ.

Στους παρακάτω πίνακες βλέπουμε την συνεισφορά της ανεξάρτητης μεταβλητής QITILE ,πριν την εισάγουμε στο μοντέλο.

DB040			Variables in the Equation					
			B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
EL30	Step 0 ^a	Constant	-1,251	,001	1022876,654	1	,000	,286
EL54	Step 0 ^a	Constant	-1,387	,005	91022,814	1	,000	,250

a. Variable(s) entered on step 1: QITILE.

DB040			Variables not in the Equation			
				Score	df	Sig.
EL30	Step 0	Variables	QITILE	2226738,466	4	,000
			QITILE(1)	2089110,503	1	,000
			QITILE(2)	2405,292	1	,000
			QITILE(3)	30972,891	1	,000
			QITILE(4)	190628,566	1	,000
			Overall Statistics	2226738,466	4	,000
EL54	Step 0	Variables	QITILE	236587,882	4	,000
			QITILE(1)	235712,223	1	,000
			QITILE(2)	10499,495	1	,000
			QITILE(3)	14506,148	1	,000
			QITILE(4)	14496,081	1	,000
			Overall Statistics	236587,882	4	,000

Πιο συγκεκριμένα,

- Στον πίνακα “Variables in the Equation”, βλέπουμε τις πιθανότητες να βρίσκεται κάποιος σε κατάσταση AROPE “1”,χωρίς να λάβει υπόψη την επίδραση τη εισοδήματος και δίνεται από την τιμή Exp (B). Για παράδειγμα στην EL30, είναι 0,286,κατι το οποίο σημαίνει ότι για τον παραπάνω συλλογισμό η πιθανότητα είναι περίπου 1/3.
- Αντίθετα, στον πίνακα “Variables not in the Equation”, η τιμή p-value = 0,000 <0,05 και για τις δυο περιφέρειες υποδεικνύει σημαντική στατιστική συμβολή της ανεξάρτητης μεταβλητής QITILE, γεγονός που υποδεικνύει την αναγκαιότητα να συμπεριληφθεί στο μοντέλο για περαιτέρω ερμηνευτική ισχύ.

Αφού εξετάσαμε τις βασικές στατιστικές συσχετίσεις μεταξύ των δυο μεταβλητών του μοντέλου παλινδρόμησης και διαπιστώσαμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή QITILE συνδέεται σημαντικά με την εξαρτημένη μεταβλητή AROPE Binary, προχωρήσαμε στην διεξαγωγή της λογιστικής παλινδρόμησης για την εκτίμηση της επίδρασης αυτών των μεταβλητών στο ενδεχόμενο περιορισμένης πρόσβασης στην εκπαίδευση.

Στους πίνακες αποτελεσμάτων που ακολουθούν, παρουσιάζονται τα κριτήρια προσαρμογής του μοντέλου, καθώς και η περίληψη του.

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients					
DB040			Chi-square	df	Sig.
EL30	Step 1	Step	2111411,238	4	,000
		Block	2111411,238	4	,000
		Model	2111411,238	4	,000
EL54	Step 1	Step	213244,489	4	,000
		Block	213244,489	4	,000
		Model	213244,489	4	,000

Model Summary				
DB040	Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
EL30	1	1893451,55 ^a	,428	,655
EL54	1	82672,684 ^b	,514	,812

a. Estimation terminated at iteration number 7 because parameter estimates changed by less than ,001 for split file DB040 = EL30.

b. Estimation terminated at iteration number 7 because parameter estimates changed by less than ,001 for split file DB040 = EL54.

- Omnibus Tests of Model Coefficients : Η διεξαγωγή αυτών των tests αξιολογούν την σημαντικότητα του μοντέλου και μάλιστα με πολύ καλά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, τόσο για την EL30 (2111411,238) όσο και για την EL54 (213244,489) οι τιμή του χ^2 είναι αρκετά υψηλή, και στατιστικά σημαντικές ($p < 0,05$), υποδεικνύοντας ότι το μοντέλο εξηγεί σημαντικά την εξαρτημένη μεταβλητή και έχει στατιστική σημαντικότητα.
- Model Summary : Η Cox / Snell R Square και η Nagelkerke R Square υποδεικνύουν καλή προσαρμογή του μοντέλου στα δεδομένα. Πιο συγκεκριμένα, στην EL30 η Nagelkerke R Square είναι 0,655 ,δείχνοντας ότι το μοντέλο εξηγεί περίπου το 65,5% της διακύμανσης στην ανεξάρτητη μεταβλητή , ενώ αντίστοιχα στην EL54 είναι 0,812 με ακόμα καλύτερη προσαρμογή του μοντέλου να εξηγείται από την ανεξάρτητη μεταβλητή (81,2%).

Άλλοι έλεγχοι που έγιναν είναι :

- Έλεγχος κατάλοιπων (Residuals): Και στις δυο περιοχές συγκρίθηκε το Sum of squares (Residuals) και βρέθηκε πολύ μικρό συγκριτικά με την συνολική μεταβλητότητα. Λεπτομερείς πίνακες " ANOVA" με τα στοιχεία αυτά παρατίθεται στο παράρτημα Γ.
- Έλεγχος πολυσκεδαστικότητας : Και στις δυο περιοχές, οι τιμές των Tolerance και VIF (1,000) ,υποδεικνύουν την απουσία πολυσκεδαστικότητας μεταξύ των

μεταβλητών . Λεπτομερείς πίνακες “Coefficients” και “Collinearity Diagnostics” παρατίθεται στο Παράρτημα Γ.

Στον τελευταίο πίνακα, παρουσιάζονται η ακρίβεια των προβλέψεων (κατά ποσό είναι σωστές ή όχι). Πιο συγκεκριμένα, στον πίνακα “Classification Table”, παρατηρούμε ότι η ακρίβεια των προβλέψεων είναι υψηλή, φτάνοντας το 91,5% για την EL30 και το 96,6% για την EL54. Επίσης, στον πίνακα “Variables in the Equation”, η αύξηση του συντελεστή B για τις δυο περιφέρειες σε κάθε εισοδηματικό επίπεδο, (πχ από 1,533 στο επίπεδο QITILE 1 σε 7,507 στο επίπεδο QITILE 4 για την EL30 και -0,766 σε 8,550 για την EL54) υποδεικνύουν και εδώ ότι όσο μεγαλύτερο είναι το QITILE ,τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα να είναι κάποιος σε κίνδυνο φτώχειας (AROPE Binary =1). Τέλος, το Exp (B) παρουσιάζει την περίπτωση του odds ratio, το οποίο υποδηλώνει ότι η τεράστια διαφορά στο επίπεδο QITILE 1 σε σχέση με τα υπόλοιπα επίπεδα, είναι ακόμα ένας αντίκτυπος του χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου με την φτώχεια.

Classification Table^a

DB040		Observed	AropeBINARY	Predicted		Percentage Correct
				,00	1,00	
EL30	Step 1	AropeBINARY	,00	2912016	25014	99,1
			1,00	295410	545181	64,9
		Overall Percentage				91,5
EL54	Step 1	AropeBINARY	,00	235475	1204	99,5
			1,00	8745	50372	85,2
		Overall Percentage				96,6

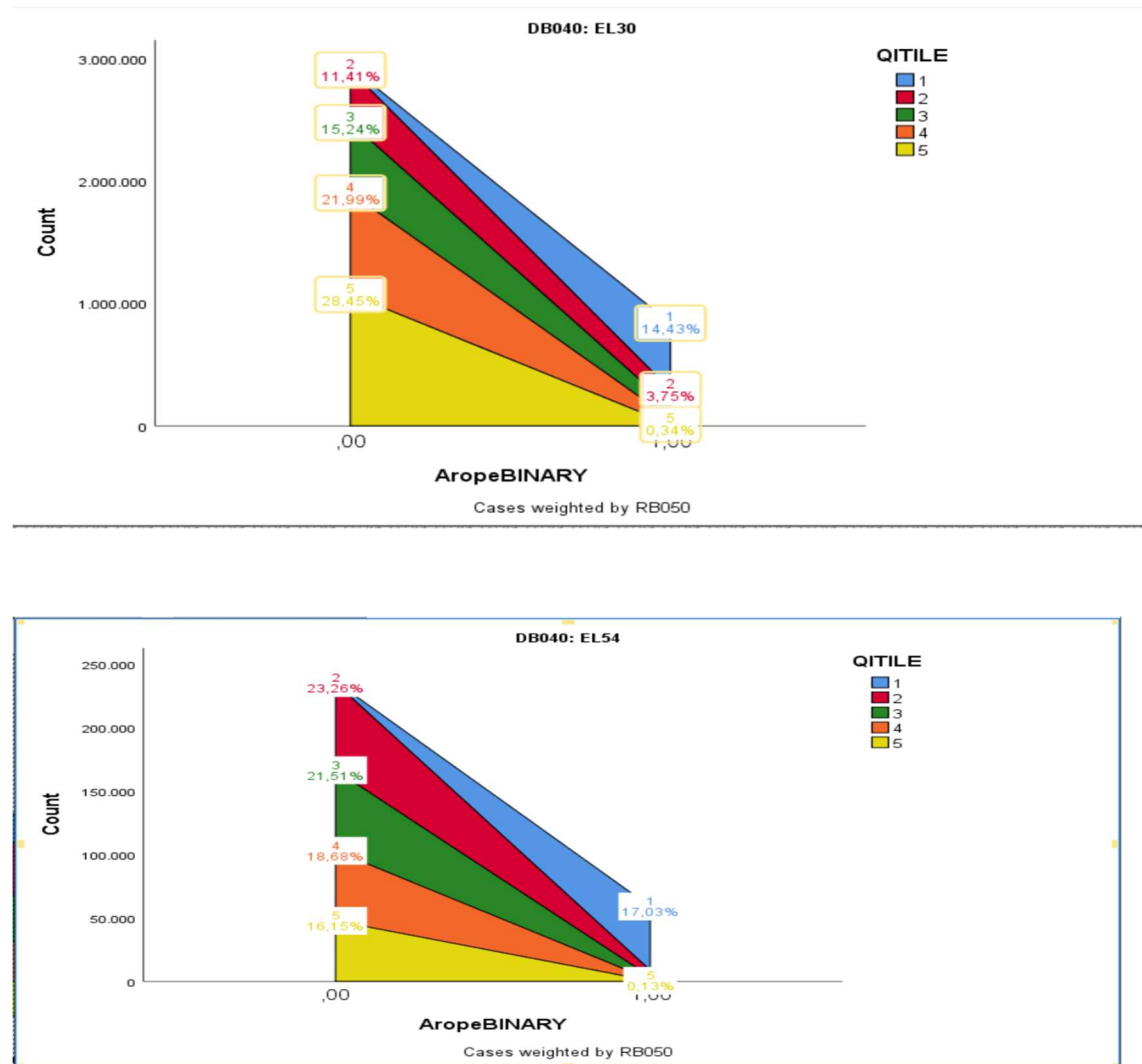
a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

DB040		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
EL30	Step 1 ^a	QITILE		715943,471	4	,000			
		QITILE(1)	7,507	,011	467845,795	1	,000	1820,134	1781,400
		QITILE(2)	3,312	,009	124643,539	1	,000	27,446	26,946
		QITILE(3)	2,622	,010	75602,209	1	,000	13,759	13,504
		QITILE(4)	1,533	,010	23149,302	1	,000	4,633	4,542
		Constant	-4,425	,009	249008,077	1	,000	,012	
EL54	Step 1 ^a	QITILE		50842,845	4	,000			
		QITILE(1)	8,550	,059	21149,976	1	,000	5166,649	4604,326
		QITILE(2)	2,220	,053	1749,652	1	,000	9,204	8,295
		QITILE(3)	1,483	,055	718,355	1	,000	4,407	3,954
		QITILE(4)	,766	,061	160,385	1	,000	2,152	1,911
		Constant	-4,817	,051	8901,383	1	,000	,008	

a. Variable(s) entered on step 1: QITILE.

Παρακάτω, παρατίθεται τα γραφήματα AROPE Binary σε σχέση με το QITILE για τις δυο περιφέρειες με τα αντίστοιχα ποσοστά στο κάθε εισοδηματικό επίπεδο

Γράφημα 3.17 – Σχέση QITILES με AROPE ανά Περιφέρεια, (2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από Έρευνα εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης Περιφέρεια Αττικής 2023 ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Κεφάλαιο 4° – Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στην διερεύνηση της σχέσης που υπάρχει μεταξύ οικονομικών ανισοτήτων και κίνδυνου φτώχειας - κοινωνικού αποκλεισμού, με έμφαση στην πρόσβαση στην εκπαίδευση. Μέσα από την μελέτη αυτή, και την ανάλυση δεδομένων για τις περιφέρειες της Αττικής και της Ηπείρου, αναδείχθηκαν κρίσιμες πτυχές, οι οποίες σχετίζονται με τον κίνδυνο της φτώχειας και το ρόλο των κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που επικρατούν στην κάθε περιοχή.

Στην μελέτη αυτή, έλαβε χώρα μια συνολική αποτίμηση, τόσο της παρούσας οπτικής όσο και των εναλλακτικών προσεγγίσεων, μέσα από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας για τα εν λόγω θέματα, η οποία περιλαμβάνει θεωρητικές και εμπειρικές αναλύσεις παλαιότερων και συγχρόνων ερευνητών. Ειδικότερα, στο επίπεδο των θεωρητικών επιχειρημάτων, έγινε παρουσίαση των βασικότερων θεωριών, μοντέλων και αξιωματικών παραδοχών όσον αφορά τις οικονομικές ανισότητες και την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στις οποίες έχουν στηριχτεί οι διάφορες απόψεις. Από την επισκόπηση αυτή, συμπεραίνουμε ότι η επένδυση στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες, αποτελεί από μόνη της βασικό εργαλείο πολιτικής για την μείωση των οικονομικών ανισοτήτων και την προαγωγή ίσων ευκαιριών. Πιο συγκεκριμένα, ως αντιμετώπιση των αλλαγών των διάφορων εργασιακών πρακτικών που προκαλεί η τεχνολογία, η αναβάθμιση των δεξιοτήτων εργαζομένων (ιδιαίτερα αυτών της χαμηλής εξειδίκευσης), παρουσιάζει την μεγαλύτερη δυνατότητα αντιστάθμισης των μισθών, ενώ παράλληλα δημιουργούνται και περισσότερες θέσεις εργασίας. Ιδιαίτερα για τα παιδιά και το μελλοντικό εργατικό δυναμικό, η εκπαίδευση είναι αποτελεσματική όσον αφορά τις ίσες ευκαιρίες εργασίας, με την προϋπόθεση ότι όλα τα παιδιά έχουν ίση πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας εκπαίδευση, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο και περιβάλλον.

Ένα από τα φαινόμενα που παρατηρούνται μεταξύ των άλλων στην Ελλάδα, είναι και αυτό της ολοένα αύξησης του πληθυσμού που αδυνατεί να ανταποκριθεί χωρίς δυσκολίες σε αποπληρωμή παγίων λογαριασμών, αδυνατεί να καλύψει

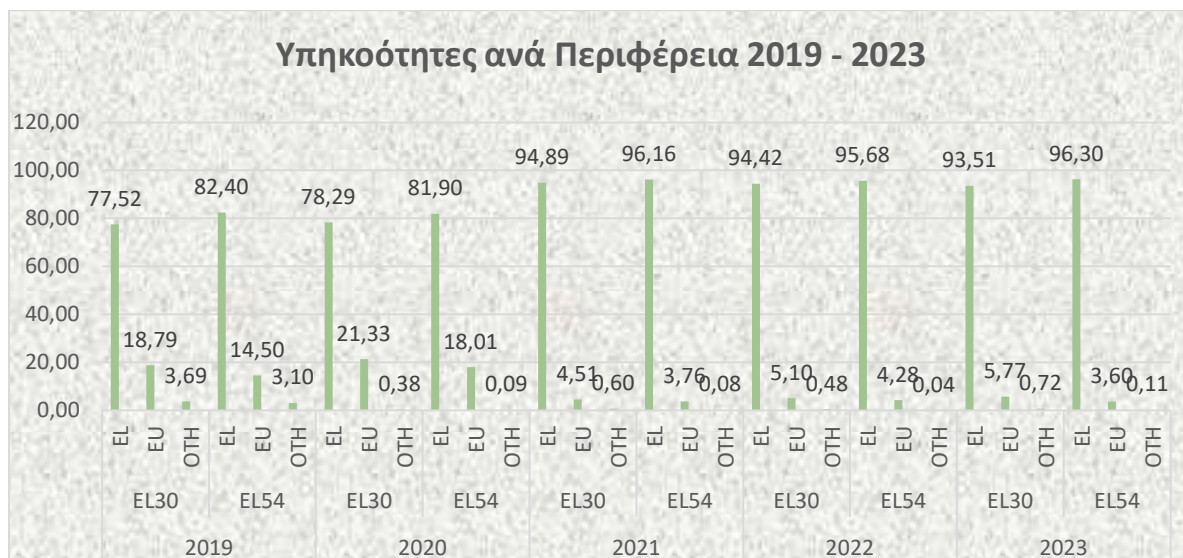
έκτακτες αλλά αναγκαίες δαπάνες, να εξασφαλίσει θέρμανση ή να ανταποκριθεί σε εκπαιδευτικές δαπάνες. Αυτή η χειροτέρευση συνθήκων διαβίωσης αντανακλάται και σε δείκτες υλικής αποστέρησης (πχ AROPE), και οι οποίοι αποκαλύπτουν την δραματική αύξηση της υλικής αποστέρησης που βιώνουν οι Έλληνες, ειδικά μετά από περιόδους οικονομικής κρίσης ή όπως και προσφάτως, πανδημίας. Η παρούσα έρευνα ανέλυσε την σχέση του εισοδήματος με την συνολική πιθανότητα ένταξης στον AROPE, παρέχοντας μια ευρεία εικόνα του φαινομένου. Τα αποτελέσματα της λογιστικής παλινδρόμησης που διεξήχθησαν μεταξύ της Περιφέρειας Αττικής και Ηπείρου, καταδεικνύουν ότι τα άτομα τα οποία ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, (που κατατάσσονται σε χαμηλότερα εισοδηματικά επίπεδα QITILE), διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να ενταχθούν σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνει τις θεωρίες περί επιπτώσεων των οικονομικών ανισοτήτων στην κοινωνική συνοχή αλλά και στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ των άλλων η οικονομική και συνάμα κοινωνική θέση, έχει άμεσες συνέπειες στην πρόσβαση σε εκπαιδευτικές ευκαιρίες, δεδομένου ότι οι περιορισμένοι πόροι των κοινωνικών αυτών ομάδων περιορίζουν τις δυνατότητες τους για εκπαιδευτική ανέλιξη και κατά συνέπεια, στην κοινωνική κινητικότητα. Έτσι, η περιορισμένη πρόσβαση σε εκπαιδευτικά αγαθά και υπηρεσίες γενικότερα, σε συνδυασμό με την ανάγκη κάλυψης βασικών βιοτικών αναγκών, έχει ως ενδεχόμενο να οδηγήσει σε πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης, ακόμα και της υποχρεωτικής, ή σε μειωμένη συμμετοχή σε εξωσχολικές δραστηριότητες όπως φροντιστήρια. Επίσης, η ανάλυση επιβεβαίωσε ότι εκτός από τους κοινωνικούς παράγοντες, και οι γεωγραφικοί επηρεάζουν την διαμόρφωση στον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ,άρα και της πρόσβασης στην εκπαίδευση. Ειδικότερα, στην Ήπειρο η γεωγραφική απομόνωση παίζει καθοριστικό ρολό και οι χαμηλότερες οικονομικές δυνατότητες συνδέονται με σημαντικό κίνδυνο φτώχειας, σε αντίθεση με την Αττική που , αν και η συσχέτιση παραμένει αρνητική, ο αντίκτυπος των οικονομικών ανισοτήτων παραμένει ηπιότερος ,λόγω των περισσότερων ευκαιριών που παρέχει ως αστικό κέντρο.

Μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να επικεντρωθεί σε πολυμεταβλητή προσέγγιση, εξετάζοντας τις 6 υποκατηγορίες του AROPE ξεχωριστά. Αυτό θα επέτρεπε τον εντοπισμό διαφορετικών παραγόντων που επηρεάζουν κάθε υποκατηγορία, προσφέροντας έτσι λεπτομερέστερες στοχευμένες πολιτικές παρεμβάσεις σε περιφερειακό επίπεδο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

(Γραφήματα-Πίνακες)

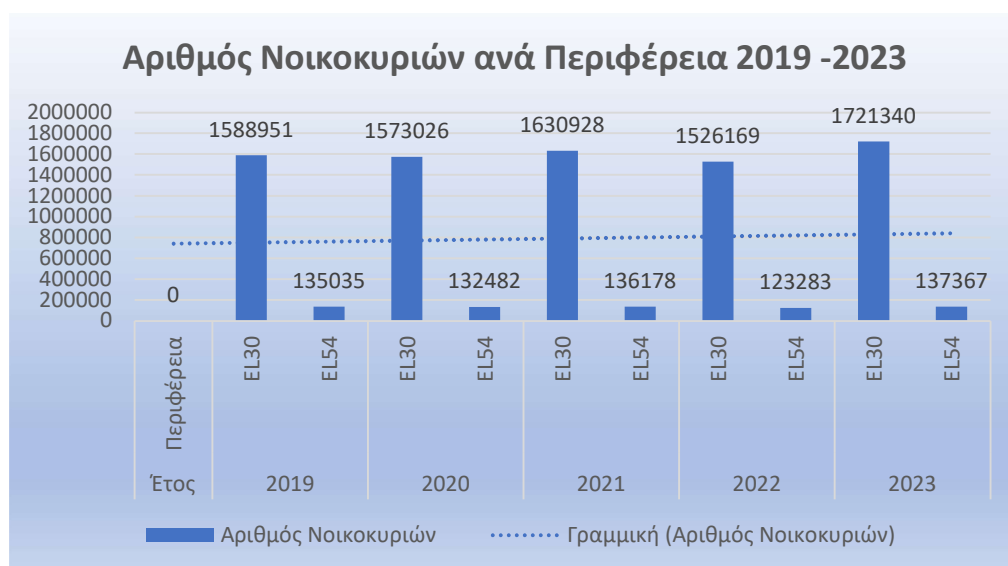
Παράρτημα Α - Γραφήματα

Γράφημα Γ.1 – Υψηλοότητες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

(ΕΛ=Έλληνες, ΕΥ= Ευρωπαϊκή Ένωση, ΟΤΗ=εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης)

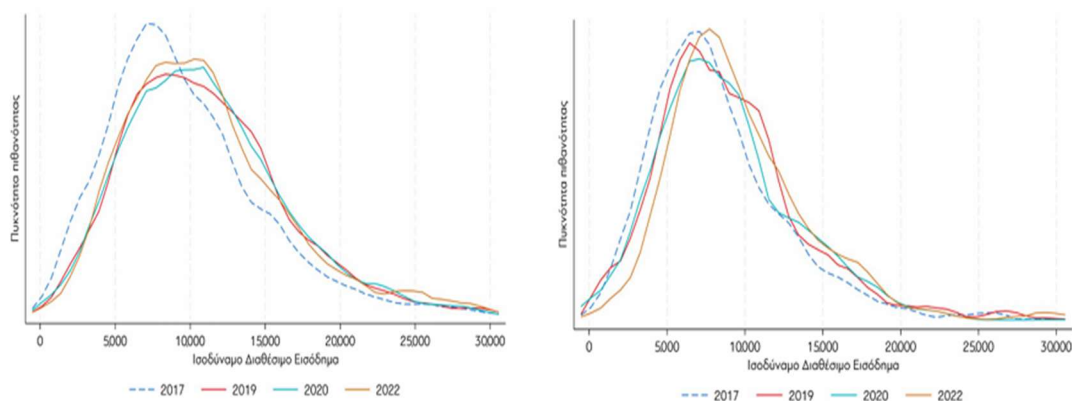
Γράφημα Γ.2 – Αριθμός Νοικοκυριών ανά Περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Γράφημα Γ.3 – Σχολική Διαρροή στην Αττική (2017 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Γράφημα Γ.4 – Κατανομή διαθέσιμου εισοδήματος στην Περιφέρεια Αττικής και Ηπείρου (2017,2019,2020,2022)

Σημείωση: Αναδημοσίευση του συγγραφέα από *Η περιφερειακή διάσταση της εισοδηματικής φτώχειας στην Ελλάδα* ©Παρατηρητήριο

Παράρτημα Β – Πίνακες δεδομένων

Έτος	Περιφέρεια	Βαθμός Πυκνότητας	Πληθυσμός	Συνολικός Πληθυσμός	Ποσοστό Πυκνότητας
2019	EL30	1	2347210	3643700	64,42
		2	1173199		32,20
		3	123291		3,38
	EL54	1	73944	316372	23,37
		2	84112		26,59
		3	158316		50,04
2020	EL30	1	2300774	3645624	63,11
		2	1239024		33,99
		3	105826		2,90
	EL54	1	80412	330495	24,33
		2	74932		22,67
		3	175151		53,00
2021	EL30	1	2376047	3783515	62,80
		2	1244776		32,90
		3	162692		4,30
	EL54	1	77716	320347	24,26
		2	60162		18,78
		3	182469		56,96
2022	EL30	1	2596925	3871963	67,07
		2	1140680		29,46
		3	134358		3,47
	EL54	1	74584	288973	25,81
		2	52044		18,01
		3	162345		56,18
2023	EL30	1	2684078	3799657	70,64
		2	994750		26,18
		3	120829		3,18
	EL54	1	71678	296068	24,21
		2	56875		19,21
		3	167515		56,58

Πίνακας Π.1 Βαθμός Πυκνότητας Πληθυσμού ανά περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Έτος	Περιφέρεια	Κατηγορία	Σύνολο	Συνολικά Νοικοκυριά	Ποσοστό επί συνολικών Νοικοκυριών
2019	EL30	9	50354	1588951	3,17
		10	443118		27,89
		11	610024		38,39
		12	199192		12,54
		13	286265		18,02
	EL54	9	2800	135035	2,07
		10	23675		17,53
		11	53255		39,44
		12	16615		12,30
		13	38687		28,65
2020	EL30	9	57595	1573026	3,66
		10	483567		30,74
		11	578387		36,77
		12	213639		13,58
		13	239838		15,25
	EL54	9	3826	132482	2,89
		10	23592		17,81
		11	47374		35,76
		12	13262		10,01
		13	44428		33,54
2021	EL30	9	62487	1630928	3,83
		10	459380		28,17
		11	588988		36,11
		12	269145		16,50
		13	250928		15,39
	EL54	9	3157	136178	2,32
		10	24869		18,26
		11	53348		39,18
		12	23293		17,10
		13	31511		23,14
2022	EL30	9	58328	1526169	3,82
		10	404256		26,49
		11	547640		35,88
		12	266928		17,49
		13	249017		16,32
	EL54	9	4832	123283	3,92
		10	25163		20,41
		11	50820		41,22
		12	22835		18,52
		13	19633		15,93
2023	EL30	9	83164	1721340	4,83
		10	514467		29,89
		11	563625		32,74
		12	239315		13,90
		13	320769		18,63
	EL54	9	5885	137367	4,28
		10	36754		26,76
		11	55004		40,04
		12	20958		15,26
		13	18766		13,66

Πίνακας Π.2 Νοικοκυριά με εξαρτώμενα μέλη-παιδιά ανά περιφέρεια (2019 – 2023) Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Έτος	Περιφέρεια	Υπηκοότητα	Πληθυσμός	Συνολικός	Ποσοστό
2019	EL30	EL	2824657	3643700	77,52
		EU	684575		18,79
		OTH	134468		3,69
	EL54	EL	260694	316372	82,40
		EU	45881		14,50
		OTH	9797		3,10
2020	EL30	EL	2854299	3645624	78,29
		EU	777476		21,33
		OTH	13849		0,38
	EL54	EL	270680	330495	81,90
		EU	59528		18,01
		OTH	287		0,09
2021	EL30	EL	3590272	3783515	94,89
		EU	170583		4,51
		OTH	22660		0,60
	EL54	EL	308050	320347	96,16
		EU	12040		3,76
		OTH	257		0,08
2022	EL30	EL	3655794	3871963	94,42
		EU	197578		5,10
		OTH	18591		0,48
	EL54	EL	276482	288973	95,68
		EU	12367		4,28
		OTH	124		0,04
2023	EL30	EL	3552893	3799657	93,51
		EU	219414		5,77
		OTH	27350		0,72
	EL54	EL	285102	296067	96,30
		EU	10651		3,60
		OTH	314		0,11

Πίνακας Π.3 Υπηκοότητες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Έτος	Περιφέρεια	Ηλικιακή Ομάδα	Πληθυσμός	Συνολικός Πληθυσμός	Ποσοστό Πληθυσμού
2019	EL30	0 - 18	607409	3643700	16,67
		18 - 30	451596		12,39
		31 - 45	748146		20,53
		46 - 60	862123		23,66
		61+	974426		26,74
	EL54	0 - 18	50945	316373	16,10
		18 - 30	25736		8,13
		31 - 45	60882		19,24
		46 - 60	65797		20,80
		61+	113013		35,72
2020	EL30	0 - 18	627300	3645624	17,21
		18 - 30	450526		12,36
		31 - 45	715536		19,63
		46 - 60	855025		23,45
		61+	997237		27,35
	EL54	0 - 18	55137	330495	16,68
		18 - 30	33943		10,27
		31 - 45	66601		20,15
		46 - 60	68994		20,88
		61+	105820		32,02
2021	EL30	0 - 18	667509	3783515	17,64
		18 - 30	490886		12,97
		31 - 45	783798		20,72
		46 - 60	875630		23,14
		61+	965692		25,52
	EL54	0 - 18	51590	320347	16,10
		18 - 30	32117		10,03
		31 - 45	59481		18,57
		46 - 60	69063		21,56
		61+	108096		33,74
2022	EL30	0 - 18	640615	3871963	16,54
		18 - 30	526256		13,59
		31 - 45	770951		19,91
		46 - 60	892427		23,05
		61+	1041714		26,90
	EL54	0 - 18	46351	288973	16,04
		18 - 30	25866		8,95
		31 - 45	56120		19,42
		46 - 60	58919		20,39
		61+	101717		35,20
2023	EL30	0 - 18	615120	3799657	16,19
		18 - 30	512245		13,48
		31 - 45	768991		20,24
		46 - 60	880641		23,18
		61+	1022660		26,91
	EL54	0 - 18	46400	296067	15,67
		18 - 30	27128		9,16
		31 - 45	51312		17,33
		46 - 60	65616		22,16
		61+	105611		35,67

Πίνακας Π.4 Ηλικιακές Ομάδες ανά Περιφέρεια (2019 – 2023)

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Πίνακας Π.5 Δείκτης AROPE ανά Περιφέρεια (2019 – 2023), για Νοικοκυριά με παιδιά

Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα

από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

Έτος	Περιφέρεια	Κατηγορίες	Σύνολο	Ποσοστό %	Συνολικά Νοικοκυριά
2019	EL30	000	1339559	76,34	1754784
		001	48891	2,79	
		010	91018	5,19	
		011	7600	0,43	
		100	100317	5,72	
		101	36558	2,08	
		110	63745	3,63	
	EL54	111	67097	3,82	134702
		000	92775	68,87	
		001	4045	3,00	
		010	10690	7,94	
		011	0	0,00	
		100	14921	11,08	
		101	2860	2,12	
2020	EL30	110	5898	4,38	1792389
		111	3513	2,61	
		000	1388498	77,47	
		001	46753	2,61	
		010	109443	6,11	
		011	8133	0,45	
		100	79868	4,46	
	EL54	101	15494	0,86	150006
		110	94468	5,27	
		111	49734	2,77	
		000	107210	71,47	
		001	2042	1,36	
		010	10741	7,16	
		011	0	0,00	
2021	EL30	100	13308	8,87	1934610
		101	530	0,35	
		110	9870	6,58	
		111	6307	4,20	
		000	1465356	75,74	
		001	40889	2,11	
		010	118087	6,10	
	EL54	011	6708	0,35	137141
		100	132101	6,83	
		101	26745	1,38	
		110	91470	4,73	
		111	53256	2,75	
		000	96211	70,15	
		001	1929	1,41	
2022	EL30	010	6519	4,75	1887008
		011	0	0,00	
		100	17684	12,89	
		101	2868	2,09	
		110	7514	5,48	
		111	4416	3,22	
	EL54	000	1463604	77,56	117615
		001	28823	1,53	
		010	84725	4,49	
		011	2130	0,11	
		100	139044	7,37	
		101	19205	1,02	
		110	105985	5,62	
2023	EL30	111	43492	2,30	1787474
		000	95657	81,33	
		001	1396	1,19	
		010	1782	1,52	
		011	0	0,00	
		100	15238	12,96	
	EL54	101	284	0,24	124024
		110	1984	1,69	
		111	1273	1,08	
		000	1372822	76,80	
		001	12992	0,73	
		010	100246	5,61	
		011	8462	0,47	
	EL30	100	116107	6,50	1787474
		101	22503	1,26	
		110	115760	6,48	
		111	38583	2,16	
	EL54	000	104202	84,02	124024
		001	223	0,18	
		010	360	0,29	
		011	0	0,00	
		100	16533	13,33	
		101	997	0,80	
		110	1710	1,38	
		111	0	0,00	

Πίνακας Π.6 Ποσοστά Φτώχειας ανά Περιφέρεια (2017 - 2022)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Αττική	14,9%	13,3%	11,6%	12,4%	13,6%	13,6%
Βόρειο Αιγαίο	21%	20,6%	21,4%	21,8%	24,3%	26,2%
Νότιο Αιγαίο	17,3%	17,2%	14,5%	16,2%	15,7%	14,5%
Κρήτη	20,2%	14,2%	13,5%	14,4%	10,4%	10,6%
Ανατ. Μακεδονία, Θράκη	21,8%	24,3%	26,2%	28,6%	25,2%	24,4%
Κεντρική Μακεδονία	18,7%	20,6%	21,3%	24,2%	23,4%	22,8%
Δυτική Μακεδονία	24,4%	21,3%	25,3%	19,5%	24,7%	24,9%
Ήπειρος	19,6%	17,3%	17%	20,9%	15,2%	16,3%
Θεσσαλία	21,4%	18,6%	19,3%	19,9%	19,2%	20,4%
Ιόνια Νησιά	17,2%	14%	9,9%	19,8%	22,2%	17,8%
Δυτική Ελλάδα	24,3%	23,8%	27,5%	28,6%	26,2%	26,7%
Στερεά Ελλάδα	18,9%	20,9%	19,3%	23,2%	26%	18,3%
Πελοπόννησος	18,9%	19,1%	20,1%	22,4%	22,8%	26,2%
Ελλάδα	18,3%	17,6%	17,4%	18,8%	18,6%	18,4%

Σημείωση: Αναδημοσίευση του συγγραφέα από *Η περιφερειακή διάσταση της εισοδηματικής φτώχειας στην Ελλάδα* ©Παρατηρητήριο

Πίνακας Π.7 Διαφορά διαθέσιμου εισοδήματος Περιφέρειας από τον Εθνικό μέσο όρο (2017 – 2022)

Περιφέρεια	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Αττική	13%	17%	19%	19%	25%	32%
Βόρειο Αιγαίο	-6%	-6%	-10%	-9%	-7%	-2%
Νότιο Αιγαίο	-1%	4%	7%	2%	12%	28%
Κρήτη	-9%	-6%	-6%	-2%	10%	17%
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	-11%	-14%	-15%	-16%	-4%	-4%
Κεντρική Μακεδονία	-4%	-8%	-11%	-12%	-2%	2%
Δυτική Μακεδονία	-12%	-14%	-13%	-13%	-8%	-3%
Ήπειρος	-6%	-7%	-5%	-8%	4%	6%
Θεσσαλία	-6%	-9%	-9%	-10%	-3%	0%
Ιόνια Νησιά	-4%	-4%	1%	-8%	-3%	11%
Δυτική Ελλάδα	-15%	-16%	-19%	-18%	-12%	-7%
Στερεά Ελλάδα	-11%	-12%	-13%	-13%	-9%	3%
Πελοπόννησος	-5%	-6%	-9%	-7%	0%	-3%

Σημείωση: Αναδημοσίευση του συγγραφέα από *Η περιφερειακή διάσταση της εισοδηματικής φτώχειας στην Ελλάδα* ©Παρατηρητήριο

Πίνακας Π.8 Διαγενεακής μεταβίβασης εκπαιδευτικού επιπέδου (Πατέρας-παιδί)**στις Περιφέρειες της Ελλάδας (2023)** Σημείωση: επεξεργασία δεδομένων του συγγραφέα

από ©Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΙ30 (Δείγμα 140708)		
ΡΕ041	ΡΤ110	ΡΒ040
344	3	567,4807
340	1	702,6802
100	1	701,1681
344	1	718,0628
600	3	1146,254
600	2	945,5754
600	3	443,0907
600	2	525,6994
600	3	789,2748
600	3	792,5504
600	3	1469,842
600	3	1022,292
340	1	386,4193
354	2	1163,611
700	3	240,4717
100	2	1205,269
600	2	1202,09
600	3	589,9776
600	2	817,8551
600	2	2262,684
100	1	523,7792
344	2	554,6244
340	1	924,0433
340	1	924,0433
450	2	715,4637
344	2	1048,736
450	2	1185,903
344	2	503,8174
600	3	1556,195
600	3	543,2985
700	3	372,764
340	1	499,5837
354	2	554,6244
700	2	888,3019
344	3	554,6244
600	1	701,1055
000	1	523,7792
450	2	954,3254
450	2	572,5346

ΕΙ54 (Δείγμα 12500)		
ΡΕ041	ΡΤ110	ΡΒ040
340	1	317,2223
350	1	317,2223
100	1	234,2048
200	1	234,2048
340	1	151,7449
600	1	347,4269
344	1	347,4269
100	1	242,6011
600	1	345,9238
200	1	122,3585
600	2	346,7084
340	1	225,4788
350	1	292,9979
352	1	257,1863
450	1	257,1863
600	2	339,8305
340	2	339,8305
340	1	207,5825
600	1	267,6098
340	1	268,6603
340	1	255,9537
450	1	255,9537
353	1	211,9873
450	1	212,548
344	1	238,2145
344	1	151,5127
354	2	280,4028
340	1	277,6762
200	1	196,7446
340	1	283,9333
340	1	294,5189
600	3	398,0089
340	1	296,6589
600	2	227,5122
450	3	368,3338
200	1	169,9012
600	3	164,8801
600	2	385,1857
800	2	332,919

350	1	609,8964
344	1	683,6913
344	1	971,2941
344	1	511,8156
450	1	475,0719
354	2	692,4139
600	3	403,7978
600	2	506,4969
340	3	608,0183
344	2	595,3589
344	2	1104,458
600	1	584,0927
600	2	1009,952
354	2	1009,952
600	1	739,0615
600	2	642,3013
600	3	783,1053
350	2	1259,572
344	2	602,9545
600	3	520,3596
340	1	1152,542
344	3	1050,024
600	2	584,0927
700	2	1011,641
600	2	591,4144
600	2	850,7954
600	3	1069,68
600	3	565,4673
450	3	304,3039
600	1	1203,144
353	1	1210,549
600	3	1244,758
600	2	520,3596
450	1	632,1996
600	1	636,648
354	1	675,3721
344	1	1034,749
344	1	973,4895
600	3	1076,708
350	1	934,2033
200	1	956,6472
354	1	456,3915
344	1	753,7579
600	3	456,3915
350	3	433,0861
354	2	428,0165

600	1	376,9953
340	2	182,2982
340	2	304,3708
600	2	365,477
600	2	352,2707
344	3	323,0419
340	1	128,9629
		12499,67

354	2	960,4199
344	2	962,9603
600	2	572,3981
354	1	458,1526
344	3	401,614
200	2	426,7235
600	3	653,2294
600	3	486,2106
450	1	445,7188
354	2	910,4481
340	3	353,2062
600	2	458,1526
350	1	399,8326
600	3	285,3443
344	1	919,7687
100	1	914,1426
344	3	695,3621
354	2	660,6875
350	2	317,5612
354	2	743,1063
344	3	641,4389
450	1	558,8807
350	1	664,762
350	2	671,9251
354	2	676,0605
344	2	294,743
600	2	162,0702
340	1	168,8218
450	2	621,0617
600	2	348,5851
600	2	633,7018
600	1	299,3916
344	2	467,2615
344	1	620,3794
200	3	1453,378
200	1	1285,047
600	2	960,5707
600	2	960,5485
344	3	835,0402
600	3	476,3651
344	3	722,3237
340	2	956,284
340	2	528,4118
350	1	1202,895
200	1	353,2062
450	1	305,6447

344	3	383,3803
354	2	307,1781
354	1	433,2857
344	2	1231,525
344	2	1231,525
600	3	549,7302
344	2	409,5585
600	2	409,5585
450	2	561,9095
600	2	392,6533
600	3	819,088
600	3	822,4874
600	3	410,024
600	3	528,6031
344	2	481,5911
344	2	378,641
600	2	903,3109
450	2	762,7915
354	2	762,7915
344	1	736,6273
354	3	608,7835
450	2	499,0613
200	2	384,7442
700	3	367,476
600	3	1268,922
600	3	429,0425
200	2	1036,236
350	2	392,6533
700	2	471,7567
344	1	846,7318
600	2	559,9006
600	3	453,7766
450	1	962,732
600	1	962,732
600	3	635,5279
344	3	635,5279
600	2	384,7442
354	2	1333,497
600	3	678,2502
353	2	701,4906
600	2	1042,523
353	2	1042,523
600	2	1031,836
600	2	497,1429
700	3	1047,679
450	3	1047,679

700	2	1043,453
344	2	544,7775
344	2	544,7775
600	3	615,379
344	2	716,8428
000	3	345,9164
340	2	529,6247
100	3	989,2516
600	3	910,6381
340	2	320,5267
200	2	1028,146
354	2	1029,316
200	1	520,4948
340	1	854,1765
344	1	689,4498
344	1	403,4034
600	2	421,6782
600	1	758,0902
350	1	390,0669
100	1	405,4623
		140708,5

Παράρτημα Γ – Αποτελέσματα Παλινδρόμησης

Statistics					Frequency Table							
DB040			AropeBINARY	QITILE	AropeBINARY							
EL30	N	Valid	3777621	3799657	DB040	Frequency		Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		
		Missing	22036	0								
	Mean		,2225	3,35		EL30	Valid	,00	2937030	77,3	77,7	77,7
	Std. Error of Mean		,00021	,001				1,00	840591	22,1	22,3	100,0
	Median		,0000	4,00				Total	3777621	99,4	100,0	
	Std. Deviation		,41594	1,418			Missing	System	22036	,6		
	Variance		,173	2,011			Total	3799657		100,0		
	Range		1,00	4		EL54	Valid	,00	236679	79,9	80,0	80,0
	Minimum		,00	1				1,00	59117	20,0	20,0	100,0
	Maximum		1,00	5				Total	295796	99,9	100,0	
	Percentiles	25	,0000	2,00			Missing	System	271	,1		
		50	,0000	4,00			Total	296068		100,0		
		75	,0000	5,00								
EL54	N	Valid	295796	296068	QITILE							
		Missing	271	0	DB040		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		
	Mean		,1999	2,92	EL30	Valid	1	570630	15,0	15,0	15,0	
	Std. Error of Mean		,00074	,002			2	590190	15,5	15,5	30,6	
	Median		,0000	3,00			3	673455	17,7	17,7	48,3	
	Std. Deviation		,39989	1,334			4	877427	23,1	23,1	71,4	
	Variance		,160	1,781			5	1087956	28,6	28,6	100,0	
	Range		1,00	4			Total	3799657	100,0	100,0		
	Minimum		,00	1	EL54	Valid	1	51576	17,4	17,4	17,4	
	Maximum		1,00	5			2	74070	25,0	25,0	42,4	
	Percentiles	25	,0000	2,00			3	66023	22,3	22,3	64,7	
		50	,0000	3,00			4	56226	19,0	19,0	83,7	
		75	,0000	4,00			5	48172	16,3	16,3	100,0	
Total		296068	100,0	100,0								

Descriptive Statistics								
DB040		N	Minimum	Maximum	Mean		Std. Deviation	Variance
		Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Statistic
EL30	AropeBINARY	3777621	,00	1,00	,2225	,00021	,41594	,173
	QITILE	3799657	1	5	3,35	,001	1,418	2,011
	Valid N (listwise)	3777621						
EL54	AropeBINARY	295796	,00	1,00	,1999	,00074	,39989	,160
	QITILE	296068	1	5	2,92	,002	1,334	1,781
	Valid N (listwise)	295796						

Case Processing Summary							
		Cases					
		Valid		Missing		Total	
DB040		N	Percent	N	Percent	N	Percent
EL30	QITILE * AropeBINARY	3777621	99,4%	22036,220	0,6%	3799657,220	100,0%
EL54	QITILE * AropeBINARY	295796	99,9%	271,677	0,1%	296067,677	100,0%

QITILE * AropeBINARY Crosstabulation						Chi-Square Tests			
Count									
DB040			AropeBINARY		Total	Value		df	Asymptotic Significance (2-sided)
			,00	1,00					
EL30	QITILE	1	25014	545181	570195	Pearson Chi-Square	2226738,05 ^a	4	,000
		2	430883	141607	572490		2111413,382	4	,000
		3	575734	94855	670589		1615796,761	1	,000
		4	830647	46080	876727				
		5	1074751	12869	1087620				
	Total		2937029	840592	3777621				
EL54	QITILE	1	1204	50372	51576	Pearson Chi-Square	236585,927 ^b	4	,000
		2	68801	5126	73927		213243,944	4	,000
		3	63625	2270	65895		116822,668	1	,000
		4	55263	963	56226				
		5	47785	387	48172				
	Total		236678	59118	295796				
a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 126879,15.									
b. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9627,69.									

Directional Measures							
DB040				Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
EL30	Nominal by Nominal	Lambda	Symmetric	,298	,000	758,500	,000
			QITILE Dependent	,198	,000	765,904	,000
			AropeBINARY Dependent	,619	,001	736,682	,000
		Goodman and Kruskal tau	QITILE Dependent	,130	,000		,000 ^c
			AropeBINARY Dependent	,589	,000		,000 ^c
EL54	Nominal by Nominal	Lambda	Symmetric	,336	,001	223,983	,000
			QITILE Dependent	,204	,001	205,289	,000
			AropeBINARY Dependent	,832	,002	236,005	,000
		Goodman and Kruskal tau	QITILE Dependent	,181	,001		,000 ^c
			AropeBINARY Dependent	,800	,002		,000 ^c
a. Not assuming the null hypothesis.							
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.							
c. Based on chi-square approximation							

Symmetric Measures						
DB040			Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
EL30	Nominal by Nominal	Phi	,768			,000
		Cramer's V	,768			,000
		Contingency Coefficient	,609			,000
	Interval by Interval	Pearson's R	-,654	,000	-1680,321	,000 ^c
	Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,614	,000	-1510,548	,000 ^c
	N of Valid Cases		3777621			
	EL54	Nominal by Nominal	Phi	,894		
Cramer's V			,894			,000
Contingency Coefficient			,667			,000
Interval by Interval		Pearson's R	-,628	,001	-439,405	,000 ^c
Ordinal by Ordinal		Spearman Correlation	-,639	,001	-451,925	,000 ^c
N of Valid Cases		295796				

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

ANOVA ^a							
DB040	Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
EL30	1	Regression	279539,334	1	279539,334	2823475,967	,000 ^b
		Residual	374004,677	3777619	,099		
		Total	653544,011	3777620			
EL54	1	Regression	18681,982	1	18681,982	193082,141	,000 ^b
		Residual	28620,066	295794	,097		
		Total	47302,048	295795			

a. Dependent Variable: AropeBINARY

b. Predictors: (Constant), QITILE

Coefficients ^a								
DB040	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
EL30	1	(Constant)	,866	,000	2083,041	,000		
		QITILE	-,192	,000	-,654	,000	1,000	1,000
EL54	1	(Constant)	,749	,001	544,970	,000		
		QITILE	-,188	,000	-,628	,000	1,000	1,000

a. Dependent Variable: AropeBINARY

Collinearity Diagnostics ^a						
DB040	Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	Variance Proportions	
					(Constant)	QITILE
EL30	1	1	1,921	1,000	,04	,04
		2	,079	4,931	,96	,96
EL54	1	1	1,909	1,000	,05	,05
		2	,091	4,588	,95	,95

a. Dependent Variable: AropeBINARY

Correlations

Descriptive Statistics				
DB040		Mean	Std. Deviation	N
EL30	AropeBINARY	,2225	,41594	3777621
	QITILE	3,35	1,418	3799657
EL54	AropeBINARY	,1999	,39989	295796
	QITILE	2,92	1,334	296068

Correlations

DB040			AropeBINARY	QITILE
EL30	AropeBINARY	Pearson Correlation	1	-,654**
		Sig. (2-tailed)		,000
		Sum of Squares and Cross-products	653544,011	-1458122,247
		Covariance	,173	-,386
		N	3777621	3777621
	QITILE	Pearson Correlation	-,654**	1
		Sig. (2-tailed)	,000	
		Sum of Squares and Cross-products	-1458122,247	7642078,789
		Covariance	-,386	2,011
		N	3777621	3799657
EL54	AropeBINARY	Pearson Correlation	1	-,628**
		Sig. (2-tailed)		,000
		Sum of Squares and Cross-products	47302,048	-99234,870
		Covariance	,160	-,335
		N	295796	295796
	QITILE	Pearson Correlation	-,628**	1
		Sig. (2-tailed)	,000	
		Sum of Squares and Cross-products	-99234,870	527236,574
		Covariance	-,335	1,781
		N	295796	296068

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Categorical Variables Codings

DB040			Frequency	Parameter coding			
				(1)	(2)	(3)	(4)
EL30	QITILE	1	992	1,000	,000	,000	,000
		2	994	,000	1,000	,000	,000
		3	1201	,000	,000	1,000	,000
		4	1531	,000	,000	,000	1,000
		5	1986	,000	,000	,000	,000
EL54	QITILE	1	277	1,000	,000	,000	,000
		2	383	,000	1,000	,000	,000
		3	336	,000	,000	1,000	,000
		4	278	,000	,000	,000	1,000
		5	274	,000	,000	,000	,000

Dependent Variable Encoding

DB040	Original Value	Internal Value
EL30	,00	0
	1,00	1
EL54	,00	0
	1,00	1

Logistic Regression

Case Processing Summary

DB040	Unweighted Cases ^a		N	Percent
EL30	Selected Cases	Included in Analysis	6704	99,4
		Missing Cases	38	,6
		Total	6742	100,0
	Unselected Cases		0	,0
	Total		6742	100,0
EL54	Selected Cases	Included in Analysis	1548	99,9
		Missing Cases	2	,1
		Total	1550	100,0
	Unselected Cases		0	,0
	Total		1550	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

DB040		Observed	AropeBINARY	Predicted		Percentage Correct
				,00	1,00	
EL30	Step 0	AropeBINARY	,00	2937030	0	100,0
			1,00	840591	0	,0
		Overall Percentage				77,7
EL54	Step 0	AropeBINARY	,00	236679	0	100,0
			1,00	59117	0	,0
		Overall Percentage				80,0

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Variables in the Equation

DB040	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
EL30 Step 0 ^a Constant	-1,251	,001	1022876,654	1	,000	,286
EL54 Step 0 ^a Constant	-1,387	,005	91022,814	1	,000	,250

a. Variable(s) entered on step 1: QITILE.

Variables not in the Equation

DB040				Score	df	Sig.
EL30	Step 0	Variables	QITILE	2226738,466	4	,000
			QITILE(1)	2089110,503	1	,000
			QITILE(2)	2405,292	1	,000
			QITILE(3)	30972,891	1	,000
			QITILE(4)	190628,566	1	,000
		Overall Statistics	2226738,466	4	,000	
EL54	Step 0	Variables	QITILE	236587,882	4	,000
			QITILE(1)	235712,223	1	,000
			QITILE(2)	10499,495	1	,000
			QITILE(3)	14506,148	1	,000
			QITILE(4)	14496,081	1	,000
		Overall Statistics	236587,882	4	,000	

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

DB040			Chi-square	df	Sig.
EL30	Step 1	Step	2111411,238	4	,000
		Block	2111411,238	4	,000
		Model	2111411,238	4	,000
EL54	Step 1	Step	213244,489	4	,000
		Block	213244,489	4	,000
		Model	213244,489	4	,000

Model Summary

DB040		Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
EL30	1		1893451,55 ^a	,428	,655
EL54	1		82672,684 ^b	,514	,812

- a. Estimation terminated at iteration number 7 because parameter estimates changed by less than ,001 for split file DB040 = EL30.
- b. Estimation terminated at iteration number 7 because parameter estimates changed by less than ,001 for split file DB040 = EL54.

Classification Table^a

DB040		Observed		Predicted		Percentage Correct
				AropeBINARY ,00	1,00	
EL30	Step 1	AropeBINARY	,00	2912016	25014	99,1
			1,00	295410	545181	64,9
		Overall Percentage				91,5
EL54	Step 1	AropeBINARY	,00	235475	1204	99,5
			1,00	8745	50372	85,2
		Overall Percentage				96,6

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

DB040			B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
									Lower	Upper
EL30	Step 1 ^a	QITILE			715943,471	4	,000			
		QITILE(1)	7,507	,011	467845,795	1	,000	1820,134	1781,400	1859,709
		QITILE(2)	3,312	,009	124643,539	1	,000	27,446	26,946	27,955
		QITILE(3)	2,622	,010	75602,209	1	,000	13,759	13,504	14,019
		QITILE(4)	1,533	,010	23149,302	1	,000	4,633	4,542	4,725
		Constant	-4,425	,009	249008,077	1	,000	,012		
EL54	Step 1 ^a	QITILE			50842,845	4	,000			
		QITILE(1)	8,550	,059	21149,976	1	,000	5166,649	4604,326	5797,649
		QITILE(2)	2,220	,053	1749,652	1	,000	9,204	8,295	10,213
		QITILE(3)	1,483	,055	718,355	1	,000	4,407	3,954	4,912
		QITILE(4)	,766	,061	160,385	1	,000	2,152	1,911	2,423
		Constant	-4,817	,051	8901,383	1	,000	,008		

a. Variable(s) entered on step 1: QITILE.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Ασκούνη, Ν. (2006). Η εκπαίδευση της μειονότητας: δομή και θεσμικό πλαίσιο. Ανακτήθηκε 16/7/2024, από https://museduc.gr/images/stories/docs/ekpaideysi_meionotitas_domi_kai_thesmiko_plaisio.pdf

Αυγερινοπούλου, Ε. (2011). Οι Διαστάσεις της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα : Η Χαρτογράφηση των Ομάδων του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας. Τελική Εργασία. ΕΣΔΔ

Βλάχος, Η. (2021). Η σημασία της δυναμικής συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων ως προς την επανένταξη των ενηλίκων στο εκπαιδευτικό περιβάλλον των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας.(Θέματα Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

Γαλατά , Β, – Χρυσάκης, Μ. «Κοινωνικά προσδιορισμένες ανισότητες πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης», στο Ν. Δεμερτζής κ.ά., Το Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2016-2017, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 327-358.

Cabezudo, A., Χρηστίδης, Χ., Carvalho da Silva, M., Δημητριάδου Β., Halbartschlager, F.S., Mihai, G.P.(2008). Κατευθυντήριες γραμμές της Παγκόσμιας εκπαίδευσης. Council of Europe.

Δαφέρμος, Γ. και Παπαθεοδωρου, Χ. (2012). Μακροοικονομική Πολιτική ,λειτουργική διανομή του εισοδήματος και ανισότητα. (Μελέτες /Studies 23). Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ

Δημητρόπουλος, Α. & Βέττας Ν.(2019). Εκπαιδευτικές Ανισότητες στην Ελλάδα - Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και επιπτώσεις της κρίσης ,Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE). https://iobe.gr/docs/research/RES_05_F_14052019_REP.pdf

Ευστρατόγλου, Α. (2007) . Ανισότητες στην ελληνική αγορά εργασίας. Η περίπτωση των ατόμων χωρίς υποχρεωτική εκπαίδευση. Φτώχεια, ανισότητες και εκπαίδευση στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης .ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ

Felisa Tibbitts (2009), Τα δικαιώματα του παιδιού και το δικαίωμα στην εκπαίδευση(2021) .Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδούμε για τη δημοκρατία, [https://pinantonop.sites.sch.gr/%CF%84%CE%B1-](https://pinantonop.sites.sch.gr/%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%8D%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%AF/)

[%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%8D%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%AF/](https://pinantonop.sites.sch.gr/%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%8D%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%AF/)

Ζαρίφης Γ.Κ, (2014) ,*Ο σκοπός και ο χαρακτήρας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης*, ΑΠΘ

<https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS176/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/02.pdf>

Θαλασσινός, Λ., Σταματόπουλος, Θ., Χαρίσης, Χ. (1996) *Επιχειρησιακή Στατιστική*. Α.Σταμούλης

Θεριανός, Κ.(2015), *Οι θέσεις του Pierre Bourdieu για την εκπαίδευση* <https://www.slideshare.net/slideshow/o-pierre-bourdieu/44602838>

Καραθανάσης ,Γ. (2001). Χρηματοοικονομική Διοίκηση . ΕΑΠ

Καρακίτσιος, Α., Μακαντάση, Φ., Βαλεντής, Η. (2024). Η περιφερειακή διάσταση της εισοδηματικής φτώχειας στην Ελλάδα .Παρατηρητήριο Περιφερειακών Πολιτικών

Λιναρδής, Α. Μαρία, Μ., Σταθογιαννάκου Ζ. (2012), Μία bottom – up διερεύνηση των διαστάσεων του κοινωνικού κεφαλαίου, https://www.researchgate.net/publication/329118937_Mia_bottom-up_diereunese_ton_diastrateon_tou_koinonikou_kephalaiau

Μανάλης ,Γ. (2021, Δεκέμβριος 23). Οικονομικές ανισότητες και κοινωνική κινητικότητα,Capital.gr, <https://www.capital.gr/me-apopsi/3603847/oikonomikes-anisotites-kai-koinoniki-kinitikotita/>

Μισσός, Β. (2019).Βασικοί δείκτες ανισότητας εισοδήματος στην Ελλάδα, ΚΕΠΕ, Οικονομικές εξελίξεις, τεύχος 40, σσ. 37-40

Mitrakos, T. (2018). Οικονομικές ανισότητες, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός: Η διεθνής εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας κατά την περίοδο της πρόσφατης κρίσης. Κοινωνική Πολιτική, 9, 7-24. doi:http://dx.doi.org/10.12681/sp.15983

Μπουρδούνη ,Α.Μ.(2022).Κοινωνικός αποκλεισμός και Φτώχεια: έννοιες ταυτόσημες;. Social Policy

Παπαθεοδώρου, Χ., Παπαναστασίου, Σ. (2010). Διαγενεακή μεταβίβαση της φτώχειας στην Ελλάδα και την ΕΕ -Θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρική ανάλυση. (Μελέτες ,Studies/7).Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων . Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ

Παπακωνσταντίνου, Π. (1981). Η Ανισότητα στην Ελληνική Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Σχολική και Κοινωνική Προέλευση. Πολίτης 44

Pasinetti,L. (1991). Παραδόσεις Θεωρίας της Παραγωγής, Κριτική

Πνευματικός,Τ.(2023). Μια ολιστική ανάλυση της οικονομικής ανισότητας στην Ελλάδα. (Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ)

Ρήγας, Κ. (1992). Διερεύνηση των οικονομικών ανισοτήτων και φτώχειας στην Ελλάδα. Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

Φιλιππακοπούλου ,Θ. (2021) .Η διαγενεακή μεταβίβαση της αποστέρησης ανάμεσα σε τρεις γενεές : Το παράδειγμα των Καλαβρύτων.(Θέματα Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

Φωτόπουλος, Ν.(2007) . Κοινωνικές ανισότητες, εκπαίδευση και απασχόληση. Το διακύβευμα μιας ρεαλιστικής πολιτικής διασύνδεσης της εκπαίδευσης με την

απασχόληση. Φτώχεια, ανισότητες και εκπαίδευση στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης
.ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ

Χολέζας ,Ι., Η Ιδιωτική Εκπαίδευση στην Ελλάδα, ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις, τεύχος 37,
2018, σελ. 89-105

Χρυσάκης, Μ. (1993), Φτώχεια και ανισότητες στην εκπαίδευση: Άνισες ευκαιρίες
πρόσβασης και επιτυχίας των φτωχών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια
εκπαίδευση. Τόμος Η κοινωνική έρευνα στην Ελλάδα, Αθηνά ,ΕΚΚΕ

Ξενόγλωσση

Atkinson. A.B.(1998).”Social Exclusion, Poverty and Unemployment” στο βιβλίο Atkinson,
Hills. J. Exclusion, Employment and Opportunity

Becker, G.S. (1962). Investment in Human Capital. A Theoretical Analysis. Journal of
Political Economy,70,9-49

Bonke, Jens & Esping-Andersen Gøsta,” Family Investments in Children—Productivities,
Preferences, and Parental Child Care” European Sociological Review Vol. 27, No. 1
(FEBRUARY 2011), pp. 43-55 (13 pages) Published By: Oxford University Press

Chukwuemeka , A.S (2022). Advantages And Disadvantages Of Studying in a Private
University. Bschorlarly.<https://bscholarly.com/advantages-and-disadvantages-of-studying-in-a-private-university/>

Coleman, James Samuel (1990) , Foundations of Social Theory , Wikipedia
https://en.wikipedia.org/wiki/James_Samuel_Coleman

College Raptor Staff (2022). Pros And Cons Of Attending Private Colleges .College Raptor
<https://www.collegeraptor.com/find-colleges/articles/college-search/pros-cons-attending-private-colleges/>

Corak, Miles (2006). "Do Poor Children Become Poor Adults? Lessons for Public Policy from a Cross Country Comparison of Generational Earnings Mobility." Research on Economic Inequality

Emrullah Tan , (September 2014), Human Capital Theory: A Holistic Criticism , Review of Educational Research, Vol. 84, No. 3, pp. 411-445 <https://www.jstor.org/stable/24434243>

Erikson, R. & John H. Goldthorpe (1992).The Constant Flux. A Study of Class Mobility in Industrial Societies

Farquharson, C. & McNally, S. & Tahir,I. (2022), 'Education inequalities', IFS Deaton Review of Inequalities

North. D. (1991) . The Journal of Economic Perspectives, Vol. 5, No. 1. (Winter, 1991), pp. 97-112

Rawls, John (1971) , A Theory of Justice, Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/A_Theory_of_Justice

Saikat, G. (2020). Public or private? Determinants of parents' preschool choice in India. Springer Open. <https://ijccep.springeropen.com/articles/10.1186/s40723-020-00068-0>

Schultz, T. W (1971). "Education and Productivity". National Commission of Productivity, Washington, D.C.

Varghese, N.V (2019). "Economic and Educational Inequalities: What Indian evidence tell us?" . Journal of Educational Planning and Administration Volume XXXIII, No3 ,July 2019 pp 175 – 191.

Εκθέσεις – Μελέτες

Μπαζώτη ,Π. (2024) ,Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα και ο ρόλος της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής. ΕΛΙΑΜΕΠ

ΕΛΣΤΑΤ (2023), "Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών:Έτος2022", <https://www.statistics.gr/documents/20181/2dca9569-c739->

da81-77af-f144b7ee48df , στην Περιφέρεια Αττικής (Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Αττικής)

Έρευνες Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Λήξης Σχολικού Έτους 2021/2022 (<https://www.minedu.gov.gr>)

Early leavers from education and training by sex and NUTS 2 region (13/09/24)
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_16/default/table?lang=en

European Commission (2017),” Θεματικό Ενημερωτικό Δελτίο για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, Αντιμετώπιση Ανισοτήτων” <https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester-thematic-factsheet-addressing-inequalities-el.pdf>

European Union – Greece - 2.8 Στατιστικά Στοιχεία για εκπαιδευτικά ιδρύματα
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/statistika-stoiheia-gia-ekpaideytika-idrymata>

European Union – Greece - 2.3 Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος και της Δομής του
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/organosi-toy-ekpaideytikoy-systimatos-kai-tis-domis-toy>

EQ4. INTERGENERATIONAL MOBILITY SOCIETY AT A GLANCE: OECD SOCIAL INDICATORS – 2006 EDITION – ISBN 92-64-02818-8 – © OECD 2007 https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/soc_glance-2006-18-en.pdf?expires=1733424710&id=id&accname=guest&checksum=3850A1179D350171A7CFA9B9DC9B43FA

Income quintile share ratio S80/S20 by NUTS 2 region
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di11_r/default/table?lang=en

INE ΓΣΕΕ (2018). Φτώχεια και Ανισότητα στην Ελλάδα. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ .
<https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2018/05/Enhmerwsi-Martios-Aprilios-2018.pdf>

Παπαθεοδώρου, Χ. & Μισσός, Β. & Παπαναστασίου, Σ. (2020). Κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης και των πολιτικών λιτότητας στην Ελλάδα . INE ΓΣΕΕ Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ .

International Standard Classification of Education (ISCED)
https://isced.uis.unesco.org/wpcontent/uploads/sites/15/uis_isced_uploads/7cafe7d40201cedb72ace83965f6e7f2.jpg

IOBE (2019). Εκπαιδευτικές ανισότητες στην Ελλάδα : Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και επιπτώσεις της κρίσης. Σύνοψη αποτελεσμάτων και συμπεράσματα της μελέτης

Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος και της Δομής του, στοιχεία Eurostat (Άρθρο 16, παράγραφοι 2 & 4).

OECD (2020), “Private schools and school choice”, in PISA 2018 Results (Volume V): Effective Policies, Successful Schools, OECD Publishing, Paris. https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-results-volume-v_14bbef20-en

Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος & Συνθηκών Διαβίωσης 2023 (Γενική Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας)

Participation rate in education and training (last 4 weeks) by NUTS 2 region
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/trng_lfse_04/default/table?lang=en&category=reg.reg_educ.reg_educ

Pupils enrolled in primary education by sex and NUTS 2 region
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_enrp06/default/table?lang=en

Ταβουλάρης, Ν. (2020). Κλαδική Μελέτη Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης .(ICAP GROUP)

UNICEF (2020) Ανάλυση της κατάστασης των παιδιών και των νέων -Ελλάδα 2020

Άλλες Πηγές

Heckman, J.(2023). *The Heckman Equation-Curve* (video).
<https://heckmanequation.org/resource/the-heckman-curve/>

Ανώνυμος (2024) .Βουλή: Πέρασε με 159 «ναι» το νομοσχέδιο για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια .In.gr <https://www.in.gr/2024/03/09/politics/epikairota/vouli-perase-159-nai-epi-tis-arxis-nomosxedio-gia-ta-idiotika-panepistimia/>

Ανώνυμος (2024,01-24). Ταξικές και Οικονομικές Ανισότητες στα Σχολεία: Προκλήσεις, Επιπτώσεις και Προοπτικές Καταπολέμησης. e-library, <https://e-library.gr/taxikes-kai-ikonomikes-anisotites/>

Ελληνογαλλική Σχολή Ουρσουλινων (2021). <https://www.ursulines.gr/el/oi-ursulines-sthn-ellada>

EuroHealthNet (2019,),Ανισότητες στην υγεία στην Ευρώπη, https://eurohealthnet.eu/wpcontent/uploads/documents/2019/191023_Factsheet_HealthEquityEU_WebLayout_Greek.pdf

Ελληνική Δημοκρατία (2023), Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Γενική Γραμματεία Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής, (<https://www.minedu.gov.gr>)

Ελληνική Δημοκρατία (2023),Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Εμπορίου. Δίδακτρα Ιδιωτικών Εκπαιδευτηρίων 2024-2025. (<https://gge.mindev.gov.gr/tomeasemporiou>)

Private university https://en.wikipedia.org/wiki/Private_university

Νομοθεσίες

N.4589,ΦΕΚ 13 Α'/29.01.2019

N.4777,ΦΕΚ Α'25/17.02.2021